JURNALISMUL PENTRU OMUL DE RÂND

Centrul Independent de Jurnalism

Susţinerea financiară pentru apariţia acestei cărţi a fost oferită de *Alumni Local Initiative Grants Program*, care este finanţat de Biroul pentru Educaţie şi Afaceri Culturale al Departamentului de Stat al Statelor Unite (ECA), autorizat de Legea Fulbright-Hays din 1961 cu amendamentele corespunzătoare, şi administrat de Consiliile Americane pentru Educaţia Internaţională: ACTR/ ACCELS.

Opiniile exprimate în acest volum nu reflectă neapărat punctul de vedere al ECA sau cel al Consiliilor Americane.

Ideea şi realizarea proiectului: *Natalia Angheli*
Coordonator: *Iulian Robu*
Autori: *Natalia Angheli, Peter Eichstaedt, Arnold Isaacs, Iulian Robu, Tyrone Shaw, Karin Steinbrueck*
Traducerea textelor din engleză în română: *Iulian Robu*
Redactare: *Ludmila Costin*
Fotografii: *Karin Steinbrueck, Iulian Robu*
Design: *Tudor Fabian*
Grafică: *Iurie Drăgan*
Tehnoredactare: *Tudor Fabian*

Prima pagină a copertei, respectiv doi musulmani aşteaptă ora rugăciunii la uşa Moscheii Pictate din Tetovo, Macedonia. Iunie 2000. (Foto: Iulian Robu)

A patra pagină a copertei, respectiv Moscheea Pictată din Tetovo, Macedonia, nu este numai un loc de rugăciune, ci şi un loc unde musulmanii oraşului îşi pot petrece timpul în linişte. Acesta a ales calmul Moscheii ca să citească. Iunie 2000. (Foto: Iulian Robu)

Introducere

"Scrie pentru cei care citesc ziarele şi privesc ştirile la televizor, fă-ţi lucrul astfel încât să aibă o semnificaţie pentru viaţa cotidiană a oamenilor", spune o maximă jurnalistică bine cunoscută. Foarte des însă, jurnaliştii ignoră acest principiu fundamental şi scriu despre subiecte ce nu au legătură directă cu preocupările şi aspiraţiile oamenilor de rând. Interesele celor ce formează masa consumatorilor de ştiri (alegătorii şi contribuabilii), şi care suportă greul tuturor reformelor reuşite şi nereuşite, sunt de multe ori umbrite de luptele şi intrigile din vârfurile puterii.

Această situaţie poate fi, cu siguranţă, urmărită în Republica Moldova, unde "spusele" şi "evoluările" politicienilor domină paginile ziarelor şi timpii de antenă cei mai solicitaţi. Obsesia cu "cei puternici" este probabil un lucru firesc pentru o societate în tranziţie. Or, dacă Moldova doreşte să devină o ţară democratică şi stabilă, ea trebuie să se bizuie pe cetăţenii săi, ascultându-le cu mai mare atenţie părerile şi obiectivele. În consecinţă, presa va trebui să reflecte un spectru cât mai larg de probleme importante şi cu semnificaţie pentru cetăţeanul de rând.

Această carte prezintă conceptul "jurnalismului pentru oameni" — genul de consemnare, scriitură şi fotografie care tinde să pună la dispoziţie un tablou reprezentativ al societăţii, oferindu-le cetăţenilor suficientă informaţie pentru ca ei să-şi poată forma independent opiniile şi să poată lua atitudini asupra unui şir de probleme. Cartea încearcă să nu pună accentul pe conflict şi senzaţional în ştiri, ci să propună o alternativă metodei jurnalistice care este cunoscută, de obicei, drept jurnalism "de sus în jos".

Acest volum include experienţe ale unor jurnalişti, atât occidentali cât şi moldoveni, şi prezintă analize profunde ale unei

serii de probleme fundamentale, combinate cu sfaturi practice pentru reporteri şi fotografi.

"Jurnalismul pentru oameni", cunoscut şi ca "jurnalism civic", prinde a se contura în ultimul deceniu al secolului XX. Unul dintre coautorii cărţii analizează apariţia jurnalismului civic în Statele Unite, misiunea pe care o are şi principiile de care se călăuzeşte acest gen.

Jurnalismul, care încearcă cu adevărat să capete semnificaţie pentru cititorii săi, este un gen mult mai analitic şi mai contextual decât "soiul" de scriitură ce se axează preponderent pe conflicte, senzaţii şi personalităţi proeminente.

Unul din capitolele acestei cărţi abordează problema contextului potrivit în care trebuie plasate ştirile — o călăuză ce ghidează cititorii prin marea de evenimente şi le permite să-şi închipuie un tablou clar şi cuprinzător privind procesele ce au loc în lume.

Acest volum încearcă, de asemenea, să ofere jurnaliştilor câteva recomandări, care le-ar permite să scrie dintr-un unghi "uman", adică să reflecte evenimentele într-un mod interesant, semnificativ şi clar pentru cititorul de rând.

Pentru a realiza articole vii şi cu impact este nevoie de mult efort, de cultură generală, minte ageră şi respect pentru alte opinii, curiozitate şi dorinţă de a căuta subiecte noi, aptitudini de documentare şi intervievare, capacitate strălucită de a descrie evenimentele şi respectarea eticii profesionale. Toate aceste aspecte sunt abordate în volumul de faţă.

Un bun instrument, care este însă neglijat adeseori de jurnaliştii din Republica Moldova, este fotografia. Un fotoreporter bun foloseşte imaginile ca şi reporterul cuvintele — pentru a consemna noutăţile. Un capitol aparte din această carte examinează rolul fotografiei în presă, noţiunea de legendă la fotografie şi modalităţile de abordare a reportajelor fotografice.

În anexe veţi găsi mostre de articole care sunt supuse analizei pentru a ilustra noţiunile principale descrise în carte, precum şi un glosar al termenilor mai des întâlniţi.

Sper ca această carte să devină o sursă utilă pentru studenţi şi pentru toţi cei interesaţi de "jurnalismul pentru oameni".

Aş vrea să-mi exprim recunoştinţa faţă de Arnold Isaacs, Peter Eichstaedt, Iulian Robu, Tyrone Shaw şi Karin Steinbrueck, care ne-au pus la dispoziţie cu amabilitate texte şi fotografii pentru acest volum. Mulţumiri speciale lui Iulian, care m-a ajutat să definitivez acest proiect!!!

Susţinerea financiară a fost oferită de *Alumni Local Initiative Grants Program*, finanţat de Biroul pentru Educaţie şi Afaceri Culturale al Departamentului de Stat al Statelor Unite (ECA), autorizat de Legea Fulbright-Hays din 1961 cu amendamentele corespunzătoare şi administrat de Consiliile Americane pentru Educaţie Internaţională: ACTR/ACCELS.

Opiniile exprimate în acest volum nu reflectă neapărat punctul de vedere al ECA sau cel al Consiliilor Americane.

Dr. NATALIA ANGHELI,
Consultant superior la
Centrul Independent de
Jurnalism din Moldova

Capitolul 1
JURNALISMUL CIVIC

Tyrone Shaw

Ce este Jurnalismul Civic? În sens mai larg, jurnalismul civic nu este altceva decât un gen care crede în obligaţia sa de a cultiva viaţa civică. Fie că se numeşte "jurnalism public", "jurnalism civic" sau "jurnalism de comunitate", esenţa rămâne aceeaşi.

Una dintre personalităţile-cheie care susţine jurnalismul civic în America este Jay Rosen, al cărui *Project on Public Life and the Press* (Proiectul pentru Viaţa Publică şi Presă) este elaborat la

Universitatea din New York. Rosen se inspiră din lucrările filozofilor sociali Michael Sandel şi John Dewey care susţin că, în ultimă instanţă, presa liberă şi chiar democraţia însăşi trebuie să depindă una de alta, dacă vor să supravieţuiască. După cum ne spune Rosen, "Esenţa jurnalismului public (civic) este utilizarea puterii pe care o are presa pentru atragerea cetăţenilor în viaţa publică, ştiindu-se că oamenii pasivi, placizi sau cei cinici nu sunt în stare să folosească ceea ce le oferă jurnalismul".

Criticii presei americane, James Fallows şi Neil Postman, susţin că practica tradiţională a presei, fără îndoială, subminează democraţia deoarece promovează o cultură de cinism şi apatie. În cartea sa, *Breaking the News: How the Media Undermine American Democracy* (Ştirile de senzaţie: cum presa, în America, subminează democraţia), Fallows susţine că cinismul din mass-media a erodat încrederea populaţiei în valoarea serviciului public şi a întregii noţiuni de democraţie reprezentativă. Referindu-se la obsesia presei pentru scandaluri şi conflicte, accentul pe care îl pune ea pe strategiile politice, lăsând în umbră analiza profundă a problemelor de scară naţională (cum ar fi ocrotirea sănătăţii şi protecţia socială), graniţa tot mai ştearsă dintre informaţie şi distracţie, precum şi reducerea campaniilor politice la citate sonore de 10 secunde, Fallows afirmă că presa a degradat şi a trivializat nu numai discursul public, ci chiar procesul democratic. Aceste practici, observă Fallows, prezintă viaţa publică ca o activitate ipocrită şi josnică, şi nu ca o chemare nobilă de a servi interesele publicului, un izvor comun din care democraţia îşi soarbe puterea.

Mulţi dintre susţinători îşi pun cele mai mari speranţe în jurnalismul public în vederea reabilitării presei în urma efectelor corosive ale presei cinice. În loc să prezinte viaţa politică ca o cursă de cai sau o partidă de box, în loc să fie preocupată de toate aspectele vieţii private a politicienilor, o presă responsabilă trebuie să prezinte problemele astfel încât cetăţenii să înţeleagă obiectivele propuse şi să poată acţiona în mod corespunzător. În primul rând, acest gen al jurnalismului încearcă să readucă cetăţenii la viaţa civică.

Jurnalismul civic în acţiune

Apariţia jurnalismului civic în Statele Unite a fost pe cât de aprobată, pe atât de supusă oprobriului public. Cea mai mare parte dintre calomniatori sunt chiar jurnalişti, dar trebuie subliniat faptul că noţiunea de jurnalism civic a fost bine acceptată atât de politicieni cât şi de cititori. Mişcarea jurnalismului civic a fost lansată în ultimul deceniu al secolului XX. În anul 1990, ziarul *The Wichita Eagle* a făcut un sondaj printre locuitorii statului Kansas pentru a determina problemele, care interesau cel mai mult în vederea apropiatelor alegeri, şi în ultimele două luni ale campaniei electorale *The Wichita Eagle* s-a concentrat anume asupra acelor probleme. Acest proiect, care se numea "Votul tău contează" şi a fost lansat de redactorul Davis Merritt, a avut drept rezultat o reflectare cu totul nouă a unei campanii electorale. În locul obişnuitei scheme care se bazează pe conflictul dintre candidaţi, *The Eagle* s-a axat pe poziţiile candidaţilor privind problemele identificate în sondaj. Doi ani mai târziu, *The Eagle* a continuat acest experiment în domeniul jurnalismului civic cu "Proiectul pentru cetăţeni", în cadrul căruia ziarul a studiat din nou rezultatele unui sondaj al cititorilor şi s-a axat pe probleme concrete printre care guvernarea, securitatea publică, învăţământul şi stresul asupra familiei. (Patterson, Wilkins, 1998)

Într-un alt exemplu, Jack Swift, redactor al ziarului *Ledger-Enquirer* din Columbus, statul Georgia, a lansat proiectul "Uniţi şi după 2000". Publicaţia a convocat o "adunare a oraşului" la care s-au adunat reprezentanţi ai diferitelor grupuri civice, lideri ai comunităţii şi simpli cetaţeni care erau interesaţi să discute problemele urbei aşa ca destrămarea industriei textile, tradiţională pentru acea regiune, relaţiile tensionate dintre diferite rase, problemele mediului şi ale învăţământului. Intenţia publicaţiei nu a fost de a impune o agendă concretă ci mai degrabă de a facilita crearea unor strategii şi soluţii neconvenţionale pentru rezolvarea problemelor reale ale regiunii date.

Scopul publicaţiei *Ledger-Enquirer*, a observat Jay Rosen, a fost să "reinterpreteze poziţia jurnalistului în politică. În loc să

rămână în afara comunităţii politice, reflectându-i patologiile, jurnaliştii s-au încadrat în ea" (Fallows 1996). Un exemplu mai elocvent a fost proiectul de la *The Charlotte Observer* care a început în 1991, înainte de alegerile prezidenţiale. Într-un sondaj al publicaţiei, *The Observer* şi-a întrebat cititorii care sunt problemele cele mai importante pentru ei, după care, în timpul alegerilor din 1992, s-a concentrat asupra acestor probleme. Publicaţia şi-a construit modul de reflectare a candidaţilor în funcţie de rezultatele sondajului. În loc să le permită candidaţilor să-şi impună agendele care nu serveau decât propriilor interese, jurnaliştii i-au forţat să iasă din cadrul scenariilor pregătite din timp şi să răspundă la întrebările semnalate de cititori.

Schimbarea de către *The Observer* a modului convenţional de reflectare a alegerilor a trezit controverse. Mulţi redactori şi jurnalişti au aplaudat acestei încercări de redefinire a noutăţii, însă alţii nu au fost atât de încântaţi. Criticii susţineau că *The Observer* îşi abandonase responsabilitatea de a rămâne obiectiv şi neimplicat în evenimentele reflectate. Susţinătorii însă au perceput eforturile publicaţiei ca o iniţiativă pozitivă — ca o facilitare a unui mod mai democratic de stabilire a agendei politice.

Graţie modalităţii în care *The Observer* a reflectat campania din 1992, la alegerile din acel an a participat cel mai mare număr de alegători din toate timpurile.

Unii jurnalişti celebri au susţinut mişcarea chiar de la bun început. În 1991, David Broder de la *Washington Post*, un reporter politic foarte respectat, a fost de acord cu ideea că reflectarea tradiţională a vieţii politice devenise un joc cinic al iniţiaţilor, care nu avea nici un scop util, şi că majoritatea reporterilor politici pierduse legătura dintre munca lor şi rezultatele alegerilor ce le reflectau. Broder a spus că acest lucru îl deranja extrem de mult. "A venit timpul ca noi, cei din presa cea mai liberă din lume, să devenim activişti", a scris el în 1990, "şi nu de partea unui partid sau politician, ci de partea procesului de autoguvernare". (Fallows, 1996)

În Norfolk, statul Virginia, ziarul *Virginia-Pilot* a lansat un proiect de jurnalism civic cu scopul de "revitalizare a demo-

craţiei” care a adus rezultate uimitoare. Publicaţia şi-a adunat reporterii şi redactorii care se specializau în învăţământ, activitatea poliţiei şi guvernarea municipală şi a format un grup cu o misiune deloc uşoară: nimic mai puţin decât revitalizarea vieţii civice prin cultivarea unui dialog continuu între cititori şi liderii comunităţii. Evitând modul tradiţional de reflectare a alegerilor, *Virginia-Pilot,* de exemplu, a iniţiat o campanie de informare publică privind procesul de guvernare, tratând candidaţii mai degrabă ca pe aspiranţi la un post de muncă decât ca politicieni. Ziarul nu a reflectat obişnuitele acuzări şi contra acuzări ale candidaţilor, ci a prezentat clar activităţile anterioare ale tuturor candidaţilor, a inclus pe paginile sale informaţii de contact ale birourilor de campanie ale tuturor candidaţilor, şi a adunat de la cititori întrebări concrete pe care mai apoi le-a adresat candidaţilor în interviuri. Candidaţii au devenit mai receptivi la necesităţile publicului, iar atitudinea acestuia faţă de alegeri s-a schimbat simţitor spre bine. (Fallows, 1996)

Un exemplu dramatic de jurnalism civic a avut loc în statul Louisiana în 1991, când publicaţia *Times Picayne* din New Orleans s-a lansat timp de un an într-o examinare a relaţiilor rasiale. Această campanie a urmat o alta, la fel de controversată, în care ziarul încercase să împiedice un fost membru al Ku Klux Klan, David Duke, să fie ales la postul de guvernator al statului. În această campanie au fost implicaţi mai mulţi redactori care au scris o serie de editoriale de prima pagină, numită “Alegerea vieţii noastre”, şi au documentat opinia publică în cazul lui Duke.

Este evident că *Times Picayne* a încălcat graniţele tradiţionale ale jurnalismului obiectiv şi echidistant, însă a făcut acest lucru din convingerea că victoria lui Duke ar fi fost o catastrofă socială şi politică. Ziarul a însărcinat 40 dintre angajaţii săi să reflecte candidatura lui Duke şi s-a axat, fără milă, pe comentariile rasiste şi antisemite ale lui Duke, atacându-l în repetate rânduri prin articole şi editoriale bazate pe fapte concrete. Dar ziarul a publicat şi un articol foarte controversat, “Alegătorii lui Duke”, în care au fost prezentate echilibrat gândurile şi preocupările multor susţinători de-ai lui, mulţi dintre care nu corespundeau imaginii stereotipice a rasiştilor. Duke a pierdut alegerile,

învinuind de aceasta reflectarea ostilă din presă. (Patterson, Wilkins, 1998)

Această campanie a scos la suprafaţă tensiunile rasiale ce mocneau în New Orleans, iar după alegeri ziarul a început o altă campanie controversată: de data aceasta ziarul a pus accentul pe relaţiile dintre rase. În loc să urmeze calea tradiţională şi să publice articole despre violenţă, droguri, ceea ce spun rasiştii albi despre afro-americani şi invers, ziarul a folosit 20 de reporteri din personalul său pentru a se documenta şi a înţelege contextul deplin, istoria şi aspectele politice ale problemelor rasiale din New Orleans. Reporteri de culoare şi albi şi-au luat locul unii altora în viaţa de toate zilele — pe cât era posibil acest lucru — pentru a înţelege mai bine realitatea. Rezultatul acestui efort a fost o serie de articole publicate în decursul a şase luni care au stimulat apariţia a mii de comentarii din partea cititorilor asupra problemelor rasiale. După agresarea lui Rodney King, un bărbat de culoare, de către nişte poliţişti albi la Los Angeles, *Beacon-Journal* din Akron a publicat o serie de articole asemănătoare, având şi ele reacţii pozitive din partea publicului. *Beacon-Journal* a câştigat premiul Pulitzer pentru aceste articole. (Patterson, Wilkins, 1998)

În Chicago, *Chicago Sun-Times,* împreună cu un post de radio local şi câteva fundaţii de caritate, au convocat un grup de cetăţeni pentru a examina ineficienţa absolută a sistemului de şcoli publice. Au fost organizate trei şedinţe la care au participat părinţi, profesori şcolari, elevi, consiliul şcolar şi politicieni, printre care primarul şi guvernatorul statului Illinois. Deşi aceste întruniri nu au rezolvat problemele din sistemul şcolilor publice, ele au reuşit totuşi să sesizeze opinia publică asupra acestor probleme. (Fallows, 1996)

În ciuda neajunsurilor, astfel de eforturi ca cele depuse de *Wichita Eagle, Charlotte Observer, Ledger-Enquirer* şi alte 150 de ziare din Statele Unite au demonstrat că jurnalismul civic poate avea efecte simţitoare. Acestea ajută cititorul să participe în activitatea presei şi să o consume. De asemenea, aceasta facilitează soluţionarea publică a problemelor existente în loc să indice doar existenţa lor. Eforturile menţionate au mai arătat

că practicile tradiţionale de "obiectivitate" de multe ori dăunează societăţii prin faptul că împiedică înţelegerea şi participarea comunităţii la viaţa civică. Însă, mai presus de toate, aceste proiecte au sugerat necesitatea de a-i da o nouă interpretare noţiunii de ştire. De exemplu, reflectarea vieţii politice care este un element critic pentru electoratul informat şi activ, trebuie să se concentreze asupra problemelor majore pentru cetăţeni, şi nu asupra celor importante pentru politicieni, şi — nu mai puţin neglijabil — pentru presa însăşi.

În timp ce unii au îndoieli privind valoarea jurnalismului public, văzându-l ca pe o aplicare dubioasă a principiilor utilitare — o abdicare a obiectivităţii în numele unui scop măreţ, dar nedefinit — apărătorii ideii, aşa ca Davis Merritt care este şi autorul cărţii *Public Journalism and Public Life* (Jurnalismul public şi viaţa publică, 1995) nu sunt de acord cu acest argument: Merritt nu vede de ce obiectivitatea şi angajamentul civic trebuie să fie incompatibile. "Nu este vorba de obiectivitate", observă el. "Există o diferenţă între obiectivitate şi detaşare. Jurnaliştii nu-şi pierd capacitatea de evaluare a faptelor atunci când au o poziţie personală faţă de o problemă". (Patterson, Wilkins, 1998)

La baza jurnalismului public se află un concept mai larg care defineşte noţiunea de ştire. Deşi s-a acordat o mare atenţie în America experimentelor zgomotoase din ultimul deceniu, jurnalismul public a existat aici mai bine de un secol. Trebuie doar să privim dincolo de marile metropole ca să vedem că jurnalismul civic a existat permanent sub formă de cotidiene şi săptămânale de tiraj mic (în provincii), care se axau mai mult pe evenimentele din localitate decât pe politica internaţională, naţională sau chiar regională. Mai mult de o mie de asemenea publicaţii există şi activează în America şi susţin coeziunea unei comunităţi. Pe această scenă jurnalismul "de sus în jos" joacă un rol cu mult mai mic; aici accentul se pune mai mult pe viaţa cotidiană, pe guverne locale şi şcoli, şi pe participarea publicului.

Pentru conceptul de jurnalism civic primează responsabilitatea presei de a-i aduce în prim-plan pe cei ce nu sunt auziţi de nimeni, fiind de o importanţă majoră ideea de contract social care defineşte activitatea comunităţii. Iar o parte din acest

concept este noţiunea de justiţie. Jurnalismul de calitate din America a fost realizat la sfârşitul secolului XIX, fiind bazat pe luări de poziţie şi născându-se din dezgustul şi revolta internă. Joseph Pulitzer, el însuşi fiind un imigrant, şi-a folosit ziarul său, *New York World*, pentru a demasca tratarea oribilă a noilor veniţi în America, la sfârşitul secolului XIX. El a consumat resurse enorme pentru a demasca mizeria şi condiţiile îngrozitoare de pe Ellis Island, punctul de intrare în ţară a refugiaţilor europeni. *World,* de asemenea, s-a lansat într-o luptă informaţională împotriva unor giganţi industriali aşa ca Standard Oil şi New York Central Railroad. Lincoln Steffans a demascat corupţia foarte răspândită în inima guvernelor municipale din St. Louis, Minneapolis, Pittsburg, Philadelphia, Chicago şi New York. Preşedintele Theodore Roosevelt a folosit termenul de "scotocire în gunoi" (*muckraking*) pentru a descrie acest fel de jurnalism, acuzând presa de interes excesiv pentru venalitate, crimă şi corupţie, deşi eforturile jurnaliştilor revoltaţi şi plini de pasiune au pavat calea spre nişte reforme foarte necesare.

Conceptul modern de jurnalism public datorează mult lucrului efectuat de Comisia Hutchins care, imediat după al Doilea Război Mondial, a încercat să clarifice rolul unei prese libere într-o ţară democratică. Proprietarul revistelor *Time* şi *Life*, Henry Luce, fiind alarmat de tendinţele presei spre senzaţional, excludere şi conglomerare, l-a angajat pe Robert Hutchins, Cancelarul Universităţii din Chicago, să facă un studiu asupra viitorului libertăţii presei în America. În 1942, Hutchins a convocat un consiliu din 13 persoane printre care se aflau savanţi şi filozofi celebri. În mod intenţionat, nici un jurnalist nu a fost inclus în consiliu. Cinci ani mai târziu, Comisia Hutchins a publicat rezultatele cercetărilor sale într-un raport intitulat "O presă liberă şi responsabilă" care a generat ceea ce mai târziu se va numi teoria jurnalismului bazată pe Responsabilitatea Socială.

Comisia a demonstrat convingător că în timp ce presa liberă avea drepturi indiscutabile, mai avea şi responsabilităţi serioase pe care nu şi le onora. Comisia a identificat cinci obligaţiuni ale presei:

- să relateze evenimentele zilei într-un mod veridic,

cuprinzător şi inteligent, într-un context care să le dea semnificaţie;
- să servească drept for pentru schimbul de comentarii şi critici;
- să ofere un tablou reprezentativ al grupurilor componente ale societăţii;
- să clarifice şi să prezinte scopurile şi valorile societăţii;
- să ofere cetăţenilor acces nelimitat la informaţia existentă.

La originea primei recomandări se află ideea referitoare la limitele obiectivităţii stricte. Comisia sugerează că exactitatea nu este o valoare suficientă, şi de aceea presa trebuie să consemneze şi "adevărul despre fapte" prin oferirea unui context explicativ. Pentru a atinge acest scop, sugera comisia, trebuie evaluată credibilitatea surselor care oferă informaţii contradictorii. Această recomandare pare să anticipeze nemulţumirea actuală privind limitele obiectivităţii stricte şi a lipsei contextului şi profunzimii în prezentarea de către presă a problemelor publice importante.

Recomandarea a doua, "să servească drept for pentru schimbul de comentarii şi critici", capătă o importanţă specială în zilele noastre când mass-media este supusă unei presiuni tot mai mari din partea marilor corporaţii — o tendinţă care se manifestă şi la scară internaţională. Fiind strâns legată de primul punct, această recomandare face şi ea parte din mişcarea contemporană, mai ales încercarea de a da mai mult sens materialelor despre strategiile publice.

Recomandarea a treia este şi ea foarte actuală în majoritatea redacţiilor din America, pentru a îmbunătăţi reflectarea minorităţilor prin eliminarea stereotipurilor rasiale, sociale şi culturale. De exemplu, modul în care presa prezintă la momentul actual viaţa afro-americanilor, punând accentul pe lupta dintre bandele orăşeneşti, insolvabilitatea familiilor, drogurile şi sărăcia, duce la percepţii distorsionate şi contribuie la creşterea tensiunilor rasiale şi etnice. Comisia Hutchins a sugerat, după cum sugerează şi jurnalismul civic contemporan, să fie efectuată o schimbare de accent, de la senzaţional şi conflict la alte realităţi

mai reprezentative. În cazul reflectării vieţii minorităţilor, de pildă, mass-media ignoră total faptul că afro-americanii şi populaţia de origine spaniolă fac parte preponderent din clasa de mijloc şi au aceleaşi preocupări ca şi omologii lor din populaţia albă.

Comisia a mai recomandat ca mass-media să devină activă şi să stimuleze coeziunea socială şi participarea civică prin "formularea şi prezentarea scopurilor şi valorilor societăţii".

În sfârşit, comisia a recunoscut atât responsabilitatea vitală pe care o are presa şi rolul său de "câine de pază", cât şi necesitatea de a-şi folosi drepturile oferite de primul amendament ca un zid de siguranţă împotriva tiraniei guvernului, "oferind cetăţenilor acces nelimitat la informaţia existentă". Un electorat neinformat sau informat greşit, a concluzionat comisia, ameninţă atât presa liberă cât şi societatea liberă la fel de mult ca şi un guvern dictatorial. Prin extensiune, una rezultă din alta.

Când raportul a fost făcut public de către comisie, jurnaliştii nu l-au întâmpinat cu mare entuziasm, parţial din cauza rezultatelor studiului ce puneau sub semnul întrebării normele predominante ale jurnalismului. De fapt, acel semn de întrebare nu a dispărut nici în zilele noastre, mulţi jurnalişti tradiţionalişti continuând să critice recomandările Comisiei Hutchins pentru caracterul lor radical şi iresponsabil. Toate acestea ar putea explica de ce scopurile propuse de teoria Responsabilităţii Sociale a presei încă nu au fost atinse, iar încrederea publicului în mass-media este la cel mai jos nivel din toate timpurile. Sondaje după sondaje tot demonstrează că publicul crede, şi pe bună dreptate, că mass-media nu îi oferă informaţia esenţială.

O nouă definire a noutăţilor

Atât recomandările Comisiei Hutchins cât şi iniţiativele actuale privind jurnalismul civic sugerează că este necesar de a lărgi definiţia tradiţională a noutăţilor. Jurnalismul civic susţine un produs jurnalistic care este mai analitic şi mai puţin situaţional, cu mai multă iniţiativă (nu doar o reacţie la evenimentele

deja întâmplate) şi cu mai multe detalii în loc de prezentarea detaşată a unor evenimente. În mod tradiţional, noutăţile au fost definite de următoarele caracteristici:

- Impact;
- Conflict;
- Actualitate;
- Proeminenţă;
- Proximitate;
- Interes uman;
- Emotivitate;
- Singularitate.

În practică, modul tradiţional de reflectare a evenimentelor, mai ales a celor din domeniul politicii şi guvernării, se bazează pe surse şi afirmaţii oficiale. Această abordare "de sus în jos" trece cu vederea multe probleme care sunt cu adevărat importante pentru public şi limitează tematica la problemele considerate importante de către autorităţi, redactori şi jurnalişti. Limitările acestei abordări sunt la fel de evidente în Moldova ca şi în America. Axarea pe elita politică şi cea economică împiedică examinarea mai largă presupusă de jurnalismul civic. Cetăţenilor li se rezervă rolul de observatori pasivi ai unui proces care, după cum simt ei, devine tot mai nesemnificativ pentru vieţile lor. Parţial, motivând prin devotament faţă de obiectivitate, dar şi din cauza unei aroganţe crescânde în mediul jurnalistic, presa mult prea des reflectă realitatea ca un observator extern în loc să se implice ca membru al societăţii pe care pretinde să o reprezinte. Din acest comportament rezultă şi pierderea încrederii publicului faţă de presă, şi, după cum observă Fallows, înstrăinarea tot mai mare a publicului de politicieni şi instituţiile publice ale ţării.

Jurnalismul public cere o schimbare de accente, de la reportajul "de sus în jos" la atenţia acordată preponderent vieţii comunităţii: ONG-urilor, mişcărilor civice şi diferitelor activităţi aferente, examinării problemelor care îl preocupă pe cetăţeanul "mediu".

Definiţia lărgită a noutăţilor cere următoarele:

- Utilizarea unui spectru mai larg de surse, în afară de tradiţionalele surse oficiale;
- Diminuarea importanţei aspectului de conflict;

- Examinarea mai serioasă a proiectelor de politici publice şi a urmărilor lor posibile;
- Reflectarea mai frecventă a situaţiei minorităţilor din societate;
- Independenţa absolută faţă de presiunea clienţilor publicitari;
- Descrierea unui context mai amplu, mai ales a contextului istoric, a evenimentelor legate de subiectul reportajului, situaţiilor şi tendinţelor sociale;
- Scene din viaţa cotidiană;
- Materiale despre comunităţi şi tradiţiile lor.

Ca observaţie practică, este de o importanţă majoră utilizarea unui spectru mai larg de surse. Adeseori, jurnaliştii se limitează la "suspecţii obişnuiţi", adică persoanele care deţin puterea în guvern, cerându-le să pună lucrurile în perspectivă, dar chiar şi în aceste cazuri numărul surselor se micşorează până la doar câteva, care sunt mai accesibile şi mai prietenoase cu presa. Foarte rar este prezentată opinia persoanelor din guvern care nu fac parte din cercurile puterii. Şi foarte des sunt ignoraţi membrii comunităţii, liderii grupurilor religioase, medicii, profesorii, muncitorii de la fabrici, proprietarii de mici magazine, şomerii şi cei ce suferă de sărăcie cronică. Adesea, punctele de vedere reflectate în jurnalismul obişnuit sunt limitate la un segment al societăţii foarte îngust, la elita puterii. Această practică de excludere împiedică presa să-şi îndeplinească una dintre responsabilităţile sale mai importante: să le dea cuvântul celor care nu sunt auziţi de nimeni.

Vechiul adagiu, "Sângele de prima pagină" (*If it Bleeds, It Leads*), rămâne a fi una dintre practicile de frunte ale jurnalismului tradiţional. O astfel de fidelitate conflictului, dezastrului, crimei şi morţii are un efect distructiv asupra societăţii. De exemplu, mai multe sondaje au arătat că persoanele, care se informează despre viaţa comunităţii lor de la radio şi televizor, cred că lumea imediată în care trăiesc este cu mult mai periculoasă decât în realitate. Obsesia de care dă dovadă presa privind accidentele, crima şi violenţa naşte în mod direct aceste percepţii greşite. Accentul pe conflict şi discordie în domeniul politicii lasă

deseori în umbră serioase probleme fundamentale şi ignoră multe domenii în care există cooperare şi realizări. În mod frecvent, presa ignoră dorinţa publicului de a auzi un alt fel de informaţie.

Un exemplu evident al acestei tendinţe se poate aduce din perioada timpurie a preşedinţiei lui Bill Clinton, când acesta şi-a dezvăluit programul Americorps în faţa unor studenţi din Chicago. Acest program permitea viitorilor studenţi să câştige până la $10.000 în contul plăţii pentru studii lucrând la proiectele serviciului naţional. Pentru majoritatea americanilor aceasta este o sumă considerabilă, şi publicul prezent a manifestat mare entuziasm pentru propunere şi l-a aplaudat pe preşedinte ridicându-se în picioare. Presa a rămas cam indiferentă până în momentul când unul dintre studenţii prezenţi l-a întrebat pe Clinton cum de poate propune trimiterea trupelor americane la luptă, pe când el însuşi se eschivase la timpul oportun de la înrolarea în armată.

Reflectarea în presă a vizitei lui Clinton la Chicago nu a abordat importanţa unei propuneri foarte apreciate, ci mai degrabă a prezentat confruntarea de la sfârşitul discuţiei. Jonathan Alter, comentator politic la revista *Newsweek*, observa: "Ceea ce mă deranjează este că accentul exagerat pe confruntare, care a distrus sistemul juridic american, a început să erodeze şi jurnalismul... Aceasta îi obişnuieşte pe oameni să se afle mereu în discordanţă, şi — contrar domeniului juridic — acest fel de situaţie de conflict nici măcar nu este utilă. Este vorba aici de confruntare ca sport curat". (Fallows, 1996)

Jurnalismul civic propagă o examinare serioasă a iniţiativelor politice şi nu doar o simplă apreciere a strategiilor de joc ale elitei politice. Jurnalistul trebuie să cunoască cum îl afectează pe cetăţean propunerile concrete din domeniul ocrotirii sănătăţii, iniţiativele din învăţământ, reglementările ce ţin de mediu, sporirea sau retragerea subvenţiilor în agricultură sau industrie, acordurile multilaterale cu astfel de organizaţii ca UE, OMC, NATO, OSCE, CSI.

În America, practicile jurnalistice tradiţionale întotdeauna au mers împotriva interesului public în aceste probleme. De

exemplu, mai multe sondaje de opinie au arătat în timpul alegerilor din 1992, că problema cea mai importantă, conform percepţiilor electoratului american, era costul serviciilor medicale. Presa a pierdut posibilitatea de a explica publicului caracterul complex al acestei probleme şi aspectele pozitive şi negative ale diferitelor propuneri înaintate de administraţia Clinton pentru soluţionarea problemelor din domeniul ocrotirii sănătăţii. Presa însă a prezentat dezbaterile drept o luptă cinică pentru avantaje politice şi nu a întreprins nimic pentru rezolvarea problemelor care îi preocupau pe majoritatea americanilor, probleme care mai sunt pe ordinea de zi şi astăzi.

Jurnalismul civic are caracter înglobat şi necesită o abordare nuanţată a problemei diversităţii culturale. Adesea modul obişnuit de prezentare a minorităţilor este negativ sau pur şi simplu inexact. Susţinătorii jurnalismului civic sugerează ideea că reflectarea problemelor minorităţilor trebuie făcută în ansamblu, adică atât explicarea problemelor cu care se confruntă minorităţile, cât şi tradiţiile şi realizările lor. Pentru înţelegerea mai profundă a minorităţilor trebuie prezentate scene din viaţa lor cotidiană, inclusiv o prezentare onestă a presiunilor la care sunt ele supuse. În Moldova, de exemplu, presa ar putea acorda mai multă atenţie modului în care reflectă ea viaţa etniilor minoritare — romi, găgăuzi, ucraineni, ruşi şi evrei. Sunt oare aceste grupuri prezentate într-o lumină echilibrată şi veridică? Provoacă oare presa discordie în societate sau dimpotrivă, facilitează o mai bună înţelegere a problemelor care divizează republica?

Este clar că jurnalismul civic este un jurnalism care susţine anumite puncte de vedere, dar în sensul cel mai bun: comunitatea oamenilor este un lucru important, iar una dintre sarcinile mass-media este să cultive interesul cetăţenilor faţă de viaţa civică. Într-un sens mai larg, jurnalismul civic îşi recunoaşte rolul de susţinător al viabilităţii democraţiei.

O aplicare mai recentă a unor concepte de bază ale jurnalismului civic provine dintr-o sursă improbabilă. Răspunzând la o scădere a numărului cititorilor şi la critici la adresa jurnalismului pentru modul său iresponsabil de reflectare a evenimentelor,

reţeaua vastă de ziare din Statele Unite, Gannett Co, care deţine *USA Today* şi alte peste 140 de titluri de cotidiene, a iniţiat proiectul News 2000. Această iniţiativă a stabilit o ierarhie clară a priorităţilor în reflectarea noutăţilor. Gannett prezintă acest concept ca pe o piramidă la a cărei bază se află interesul comunităţii:

anticipează schimbări
pune accentul pe caracterul imediat / cultivă interacţiunea cu cititorii
oferă informaţii de care au nevoie cititorii / evocă emoţii / fii consecvent
respectă responsabilităţile care rezultă din primul amendament
cere diversitate / utilizează o prezentare captivantă
axează-te pe interesul comunităţii

Redactorii de la fiecare ziar din grupul Gannett au realizat sondaje pentru a determina priorităţile cititorilor din fiecare comunitate, după care au elaborat planuri pentru reflectarea mai calitativă a preferinţelor cititorilor. Cu toate că unele ziare din grupul Gannett au făcut paşi gigantici spre jurnalismul civic, limitările generale ale jurnalismului tradiţional mai rămân prezente în reţeaua Gannett, ca şi în toată presa din America. Totuşi, Proiectul 2000 reprezintă un factor generator de optimism într-un viitor mai bun pentru jurnalismul american.

Jurnalismul etic

Un alt pas spre îmbunătăţirea definiţiei tradiţionale a noutăţilor care poate fi de ajutor jurnalismului civic este includerea unui spectru de valori etice care să reflecte tensiunile dintre diferitele obligaţii ale unei prese libere. Patterson şi Wilkins (1998) oferă următoarele puncte de reper:

- Demnitatea — tratează-ţi sursele şi subiecţii echitabil şi lasă-le cât mai mult posibil respect de sine.
- Reciprocitatea — comportă-te cu cei din jur aşa cum vrei să fii tratat tu. Acest concept include şi ideea că jurnalismul cel mai bun este jurnalismul care cuprinde articole ce au fost ignorate până acum.

- Spiritul laborios — alocă resurse suficiente pentru a reflecta problemele importante. Aceasta poate cauza probleme, dacă e să privim din punctul de vedere al presei ca afacere, deoarece lucrul de anchetă, necesar pentru cele mai bune produse jurnalistice, consumă mult timp şi bani.
- Corectitudinea — fii atent să nu faci niciodată greşeli. Este cu mult mai uşor să distrugi reputaţia cuiva decât să repari daunele aduse de documentarea neglijentă. Jurnaliştii au datoria de a reflecta toate grupurile sociale în mod echitabil, evitând prezentări ieftine, stereotipice ale minorităţilor.
- Tenacitatea — perseverează şi treci peste obstacole dacă tema este suficient de importantă. Materialele bune nu sunt uşor de făcut. Jurnaliştii trebuie să reflecte lucrurile în profunzime, ceea ce înseamnă că trebuie să depună mult efort pentru a se documenta şi să examineze informaţia cu suficientă atenţie pentru a pune lucrurile în context.
- Echitatea — tinde spre dreptate pentru toate părţile şi tratează toate sursele şi subiecţii cu acelaşi grad al echităţii. Trebuie luate în considerare toate punctele de vedere. Fiecare problemă conţine mai mult decât “cele două parţi ale problemei”. În mod implicit, este necesar de a da cuvântul celor care nu sunt auziţi; trebuie, de asemenea, să fie înţeles faptul că într-o societate sănătoasă dreptate se face tuturor.
- Comuniunea — pune aceeaşi valoare pe coeziunea socială ca şi pe drepturile individuale. Aici, probabil, se află miezul jurnalismului public care se manifestă clar prin angajarea în viaţa civică.
- Diversitatea — reflectă toate segmentele societăţii echitabil şi corect. Acest punct este strâns legat de valorile tenacităţii, reciprocităţii şi a echităţii.

Unul din principiile de bază ale oricărui jurnalist este să caute adevărul şi să-l consemneze pe cât de exact, pe atât de amplu. Întrebarea însă este: Al cui adevăr consemnăm? Jurnalismul tradiţional pune accentul pe reportajul “de sus în jos”, prezintă

şi reprezintă un singur punct de vedere asupra adevărului, însă adesea aceasta nu reflectă adevărul văzut de cetăţeanul de rând. În acest sens, jurnalismul civic încearcă să remedieze o problemă cu caracter etic, clarificându-şi scopul activităţii sale şi dându-i un sens lărgit noţiunii de noutate. Există dovezi din abundenţă care arată existenţa unei legături clare între presa cinică şi populaţia pasivă. Tot abundente sunt şi dovezile care demonstrează că presa poate juca un rol decisiv în stimularea participării publicului în viaţa civică.

Acei dintre noi care practică jurnalismul civic cred că una din responsabilităţile unei prese libere este întărirea democraţiei de participare şi a vieţii civice în general. Dat fiind faptul că acest punct de vedere se află în contradicţie cu şcoala obiectivităţii stricte, trebuie să definim priorităţile în acest sens. Dar o presă activă şi angajată nu ne împiedică să ne îndeplinim şi alte responsabilităţi vitale, inclusiv datoria de a-i scoate la suprafaţă pe cei care înşală încrederea societăţii. Însă făcând acest lucru, din păcate, trebuie să ne scoatem la suprafaţă şi pe noi înşine, şi să reflectăm asupra lucrurilor din cauza cărora noi, jurnaliştii, am căzut atât de repede şi atât de jos în ochii publicului. Practica jurnalismului civic reprezintă speranţa noastră cea mai reală de a ne îndeplini responsabilităţile cele mai dificile şi de a ne reabilita profesia în acelaşi timp.

Atât în Moldova cât şi în Statele Unite, efectul distructiv al pasivităţii publice, al apatiei şi disperării este mult prea evident. Suntem dezamăgiţi de liderii noştri. În Statele Unite, tot mai puţini alegători participă la alegeri deoarece presa îşi joacă bine rolul de a transforma campaniile electorale în exerciţii triviale de vanitate, discreditare şi de manipulare a publicului. În Moldova, speranţele luminoase de acum zece ani, nu au rezistat în faţa dezamăgirii publicului în posibilitatea de a ajunge un popor înfloritor, împăcat cu sine însuşi. În ambele ţări presa este, cel puţin parţial, responsabilă pentru înstrăinarea continuă a oamenilor de la viaţa politică şi cea publică, iar această înstrăinare este un semn rău pentru sănătatea democraţiei şi, prin urmare, pentru sănătatea unei prese libere.

Moldova are mulţi oameni de onoare care încearcă să construiască o societate mai bună. Procesul de constituire a unei naţiuni libere este greu şi plin de pericole. Cu siguranţă, există în guvern oameni binevoitori care încearcă să schimbe starea lucrurilor. De cine sunt ei susţinuţi? Proliferarea ONG-urilor, asemenea ca Centrul Independent de Jurnalism, demonstrează că mulţi cetăţeni de rând luptă curajos pentru o viaţă nouă şi decentă, şi aceşti oameni trebuie auziţi. Poate acum Moldova reprezintă o comunitate de săraci, dar chiar şi astfel este totuşi o comunitate, iar mass-media trebuie să se afle în centrul evenimentelor şi, sigur, nu în postură de simplu observator.

Bibliografie

Fallows, James, 1996. Breaking the News: How the Media Undermine American Democracy*, New York, Pantheon*

Kurtz, Howard, 1994. Media Circus: The Trouble with America's Newspapers*, New York, Times Books*

Merritt, Davis, 1995. Public Journalism and Public Life*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates*

Patterson, Philip, Lee Wilkins, 1998. Media Ethics: Issues and Cases, *McGraw Hill*

Postman, Neil, 1985. Amusing Ourselves to Death: Public Discourse in the Age of Show Business*, New York, Penguin Books*

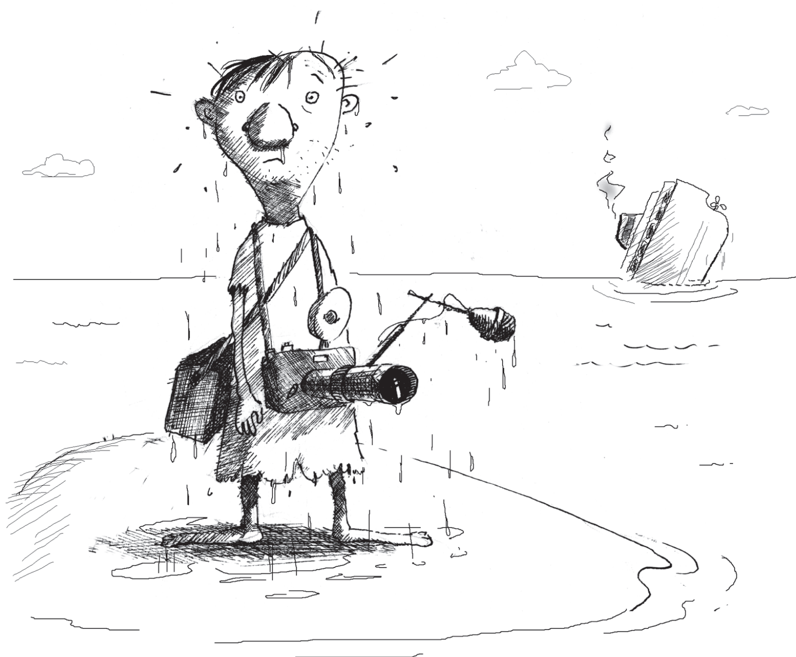
Poynter Institute for Media Studies: "Redefining the News" (1992)

Rich, Carole, 1997. Writing and Reporting News*, Belmont, California, Wadsworth Publishing Co*

Rosen, J. 1995. "What Should We Be Doing?" The IRE Journal*, 18, pp 6-8.*

Capitolul 2
TRANSFORMAREA FAPTULUI ÎN INFORMAŢIE

Iulian Robu

După căderea comunismului în Moldova, noi am fost martori ai unei explozii de mijloace de informaţie, atât scrise cât şi audiovizuale. Cetăţeanul de rând a fost inundat de şuvoiul de informaţie care a urmat. "Şuvoi" este un termen prea indulgent pentru caracterul acestei informaţii; mai degrabă ar trebui să numim acest fenomen "ploaie" de informaţie, pentru că ea este compusă din picături mici, detaşate una de alta. Cetăţeanul le

citeşte, însă din cauza numărului lor mare îi este greu să discearnă un tablou general care să-l ajute, cu adevărat, să înţeleagă ce se întâmplă în ţară, în toate aspectele vieţii, de la politică la cultură şi sport.

Jurnaliştii operează cel mai des cu noţiunea de eveniment. “Mă duc la un eveniment”, “Are loc un eveniment şi trebuie să scriu ceva despre el”. Se duce la eveniment, scrie ceva despre el şi se simte cu conştiinţa împăcată. Fie pentru că nu are timp — deoarece trebuie să scrie şi despre alte evenimente — , fie pentru că nu realizează că cititorul ar putea să nu cunoască la fel de bine spectrul de evenimente ce s-au petrecut în ultimii ani, jurnalistul doar rareori explică cititorului corelaţia dintre evenimentele care au loc la distanţe mari de timp. Cititorul este astfel lipsit de cunoaşterea *şirului* de evenimente, servindu-i-se doar frânturi care, la prima vedere, pot părea suficiente. De exemplu, parlamentul azi votează o lege, cititorul află din ziare sau din alte surse despre aceasta, dar deseori fără a fi informat despre motivul pentru care această lege a trebuit votată (sau dacă era mai bine ca ea să nu fi fost votată), cum va afecta acest lucru viaţa cititorului sau cum se vor schimba, în consecinţă, lucrurile din ţară.

Este adevărat că astfel de informaţie mai analitică poate fi găsită în articolele editoriale ale ziarelor. Dar editorialele reprezintă doar o opinie — cea a redactorului care de multe ori este generată, mai degrabă, de convingerea sa politică sau filozofică decât de o analiză la rece a lucrurilor.

Faptele şi contextul în care se produc

> **Din DEX:** Context **— Conjunctură, situaţie specifică, circumstanţă, stare de lucruri într-un anumit moment.**

Acesta este sensul cuvântului “context” la figurat care derivă din sensul său direct (tot după *DEX*): “Fragment dintr-o scriere în cadrul căruia se găseşte un cuvânt, o expresie, un pasaj etc. interesant”. Tot la fel şi evenimentele consemnate de presă îşi au contextul lor; ele se află în cadrul unei “scrieri”, al cărei autor

este viaţa. Cuvântul "poamă" poate avea conotaţii diferite atunci când apare într-un text botanic sau într-o conversaţie despre o persoană. La fel este şi în cazul noţiunilor — scumpirea valutei naţionale faţă de dolar ar părea să fie un lucru binevenit, însă într-o economie dominată de exporturi această scumpire este, cu siguranţă, un dezastru.

Reporterul şi-ar îndeplini munca conştiincios şi i-ar oferi cititorului ceea ce trebuie să-i ofere ca profesionist în domeniul informaţiei, dacă pe lângă faptul pur care constată desfăşurarea unui eveniment, l-ar mai îmbrăca şi în contextul în care acesta are loc. De aceea reporterul are obligaţia de a consemna şi opiniile unor experţi în domeniul în care are loc evenimentul (fie aceasta o lege nouă, o destituire din funcţie sau o numire nouă). Chiar şi în societatea noastră, extrem de polarizată din punct de vedere politic, se pot găsi experţi nepărtinitori care să poată face analize mai mult profesioniste decât politice. Apelarea la un lucrător al academiei de ştiinţe din domeniul respectiv sau la o autoritate medicală atunci când este vorba despre medicină (cum a fost, de exemplu, cazul legii despre avorturi, examinată în vara anului 2001), ar pune evenimentul într-un context profesional şi social. Referindu-mă la contextul social am în vedere părerea oamenilor de rând. În cazul legii avorturilor, ar fi interesant să aflăm ce cred femeile despre acest lucru, dar şi religia, deoarece religia a avut întotdeauna o poziţie fermă faţă de avorturi şi alte probleme ce ţin de familie şi reproducere. Astfel, cititorul va căpăta un tablou mai integru decât în cazul când citeşte în 15 rânduri de ziar despre faptul examinării sau adoptării acestei legi.

Într-un articol din septembrie 2001, se povestea despre posibilitatea ca şcolile rurale să treacă la o săptămână de studii care să includă şi duminica. Ministerul învăţământului fusese solicitat de a lua o decizie în acest sens. Solicitanţii doreau ca în acest mod să înainteze mai repede în programul de studii şi să facă o pauză în perioada rece a anului, deoarece şcolile rurale nu aveau cu ce-şi încălzi încăperile. Unica problemă în această schemă era — conform articolului — nesincronizarea proceselor de învăţământ în şcolile care vor face pauză şi cele care îşi vor

putea permite să beneficieze de căldură. Ar fi fost bine ca autorul articolului să ne spună dacă aşa măsuri au mai fost luate şi în anii precedenţi, şi ce rezultate au avut, ce cred părinţii despre această posibilitate, dar un context şi mai important ar fi fost descrierea efectelor pe care ar putea să le aibă un program de studii atât de intens asupra sănătăţii fizice şi psihice a copiilor. Părerea unor pediatri sau poate chiar a medicilor din şcoli, deoarece aceştia sunt observatorii cei mai competenţi ai sănătăţii copiilor, ar clarifica o latură importantă a acestei acţiuni. Din articol era clar că numai persoanele cu responsabilităţi administrative examinau problema, iar scopul lor, desigur, era să găsească soluţii eficiente doar din punct de vedere administrativ, factorii medicali şi familiali fiind neglijaţi. Presa însă, trebuie să elucideze problema din mai multe puncte de vedere, consultând părinţii şi medicii şcolari.

Este important ca reporterul să se gândească la nivelul de informare al cetăţenilor asupra unei sau altei probleme. Atunci când sunt majorate sau micşorate impozitele pe venit, cetăţeanul ştie exact care va fi efectul acestei schimbări asupra buzunarului său. Însă atunci când este vorba despre deschiderea accesului la informaţia deţinută de guvern, pentru mulţi cetăţeni această noţiune poartă un caracter abstract şi opac. Cititorul s-ar putea să uite foarte repede despre faptul că a fost votată legea accesului la informaţie, dacă reporterul nu-i explică — cu ajutorul experţilor în temă sau a persoanelor pe care acest lucru le afectează cel mai mult, şi aceste persoane pot fi chiar lucrătorii din mass-media — ce schimbări vor avea loc privitor la informaţia deţinută de guvern. Este important ca oricine să poată avea acces la informaţia guvernamentală, ceea ce va face guvernul mai atent în acţiunile sale, deoarece legea despre accesul la informaţie dă posibilitatea monitorizării îndeaproape a activităţii guvernului. Adică, cetăţeanul capătă dreptul de a urmări ce fac persoanele pe care el le-a ales să dirijeze ţara.

Plasând ştirile de fiecare zi în contextul lor de evoluţie sau legătură cu mulţimea de alte evenimente ce au loc permanent, reporterul îl ajută pe cetăţean să *înţeleagă*. Ştirile aparte nu reprezintă decât *curiozităţi*, pe când ştirile plasate în context

avansează deja la nivel de *informaţie*. Or, datoria mass-media, în rolul ei de mijloc de informare, este anume să *informeze* cetăţenii. Curiozităţile sunt uitate repede, deoarece ceea ce am citit ieri este înlocuit cu ceea ce citim astăzi. Atunci când cititorul este ajutat să înţeleagă legătura dintre evenimente, astfel încât să li se acorde o semnificaţie mai mare, sau atunci când sunt formulate tendinţe de termen lung acestea nu se uită atât de uşor, şi în viitor, când are loc ceva legat de aceste tendinţe generale, cititorul deja îşi poate da seama de semnificaţia pe care o are evenimentul proaspăt descris.

Dar nu trebuie să ne bizuim pe faptul că toţi cititorii urmăresc zilnic evenimentele. Ei se informează din presă sporadic şi de aceea de multe ori le scapă verigi întregi din lanţul unor tendinţe. Reporterul trebuie să le explice permanent contextul celor întâmplate, în special, dacă este vorba despre o revenire la o problemă mai veche care nu a fost discutată mult timp.

Am să prezint în continuare un exemplu din propria experienţă. În timp ce mă aflam cu o bursă în Slovacia, continuam să scriu pentru o revistă internaţională de limbă engleză, *Transitions-Online*, pentru care scriam de mai mult timp. Deoarece mă interesa domeniul culturii şi al artelor, urmăream toate evenimentele culturale din Bratislava. Astfel de eveniment a fost o expoziţie de lucrări cu tematică socială plasate chiar pe străzile oraşului în formă de anunţuri sau panouri publicitare sau "ascunse" în alt mod în mediul urban. Printre aceste lucrări se afla şi un panou publicitar în care artistul reproducea înregistrările dosarelor poliţiei secrete de pe vremea comuniştilor, dezvăluind colaborarea unui artist afirmat şi respectat cu poliţia secretă. Presa locală scrisese foarte puţin despre expoziţie, în general, şi aproape nimic despre această lucrare. În cel mai bun caz se puteau găsi constatări scurte despre expoziţie şi despre artistul informator.

Am fost intrigat de această temă şi am hotărât să scriu un articol pentru *Transitions* (vezi textul deplin în Anexa 1). Cel mai mult m-a intrigat faptul că după aşa o expunere deschisă a unui "informator" (rostul ghilimelelor îl veţi înţelege mai târziu) nu a urmat nici o reacţie a publicului, în presa scrisă sau în alte mijloace de informare. Însă când am început a mă documenta asupra

artistului (îi spunea Alex Mlynarcik) şi a activităţii lui, mi-am dat seama că problema cooperării cu poliţia secretă (StB) nu se reducea doar la prezenţa numelor pe listele informatorilor. Contextul în care fiecare nume era inclus în aceste liste era atât de complex şi ceţos, încât doar rareori se putea afirma cu certitudine despre o persoană sau alta că a cooperat, că "şi-a turnat" vecinii şi prietenii, şi a beneficiat cumva de pe urma acestei colaborării cu StB-ul. Când dosarele StB-ului au fost făcute publice în 1992, printre numele informatorilor potenţiali se afla şi cel al lui Vaclav Havel.

Studiind viaţa lui Mlynarcik dinainte de 1989, cât şi opera lui artistică, mi se dezvăluiau noi şi noi contradicţii între personalitatea lui ca om şi artist, şi acuzările că ar fi cooperat cu StB-ul. Mlynarcik întotdeauna avuse probleme cu autorităţile comuniste, începând cu vârsta de 16 ani când încercase, în 1951, să evadeze clandestin în occident şi fusese prins şi condamnat la un an de închisoare, iar mai apoi din cauza operei sale degradante, după cum o numeau autorităţile. În 1972, autorităţile nu i-au mai putut suporta libertatea de creaţie şi l-au exclus din Uniunea Artiştilor Plastici.

Ceea ce trezea cele mai mari suspiciuni faţă de el din partea colegilor săi de creaţie au fost călătoriile lui frecvente peste hotare cu proiecte artistice. Pe atunci, nu era uşor să pleci din ţară şi să revii fără a te pune bine cu autorităţile comuniste. Însă după cum mi-a explicat Mlynarcik, el a reuşit să folosească toate "ferestrele" pe care le oferea acel sistem ipocrit şi imperfect, cât şi influenţa prietenilor pe care îi mai avea în mediul artelor, pentru a-şi trăi visul artistic care se manifesta printr-un demers cosmopolit şi plin de umanism — în arta sa Mlynarcik întotdeauna a elogiat Omul şi valoarea libertăţii personale. După un studiu aprofundat al vieţii şi operei lui, îţi este greu să ţi-l închipui pe Mlynarcik în rol de informator profitor, ascultând pe la uşile vecinilor sau trăgând cu urechea la ce spun colegii în timpul manifestărilor artistice clandestine ascunse de ochii autorităţilor.

O altă latură a contextului acestui material o constituia modul în care numele cetăţenilor Cehoslovaciei apăreau pe listele informatorilor StB-ului. Multe nume apăreau acolo din greşeală,

deoarece uneori agenţii poliţiei secrete pur şi simplu inventau nume pentru a-şi îndeplini norma de recrutare. Alteori numele era trecut pe liste ca informator potenţial, după o singură conversaţie cu persoana dată sau după un interogatoriu. Iar Mlynarcik fusese la multe interogatorii, mai ales atunci când pleca sau se întorcea din occident. După fiecare revenire în ţară, mi-a explicat el, trebuia să povestească autorităţilor cu ce s-a ocupat acolo şi cu cine a comunicat. În consecinţă, din sutele de mii de nume de pe listele StB-ului, doar o mică parte erau acei care au informat de bună voie sau au dat informaţii cu consecinţe pentru alţii.

Pentru a-mi crea acest tablou al situaţiei privind StB-ul şi informatorii săi, am discutat cu multe personalităţi din lumea artelor şi am citit câteva studii despre activitatea poliţiei secrete cât şi dosarele făcute publice după 1992. Din terţe surse am aflat că unii colegi ai lui Mlynarcik ştiau mai multe decât mi-au dezvăluit despre vinovăţia lui, evitând cu toată fermitatea să-mi spună ceea ce cunoşteau. Nici Mlynarcik nu mi-a răspuns direct la întrebarea dacă a cooperat conştient cu StB-ul sau nu. S-a limitat doar să-mi vorbească despre somările de la poliţie înainte şi după fiecare călătorie peste hotare. Chiar de n-am reuşit să obţin un răspuns care să-mi explice clar rolul pe care îl avea numele lui Mlynarcik în dosarele poliţiei secrete, am ajuns la o concluzie cu mult mai importantă care, de obicei este ignorată de oameni pentru că nu le oferă un răspuns în alb şi negru: ceea ce ni se întâmplă în viaţă este plin de nuanţe gri şi de aceea nu putem întotdeauna discerne albul de negru.

Acest articol a examinat o problemă complexă, punând-o în contextul care să-i dezvăluie cât mai multe laturi. Însă în jurnalismul cotidian rareori ne întâlnim cu probleme atât de obscure, dar este totuşi important să explicăm tendinţele sau alte fenomene din care face parte evenimentul care ne-a atras atenţia şi să nu ne limităm doar la un fapt izolat.

Să gândim ca cititorul

Am stabilit deja că, pe lângă prezentarea evenimentelor curente, jurnalismul trebuie să le explice semnificaţia, plasându-le în contextul potrivit. Pentru cititori însă, chiar şi atunci când cunosc lucruri mai importante despre un eveniment, aceasta poate să nu fie suficient pentru a pătrunde în toată semnificaţia lor. Adeseori, jurnaliştii folosesc în articole informaţia difuzată de surse oficiale, dar uită să traducă conţinutul lor, obscurizat de limbajul administrativ, ca acesta să fie pe înţelesul cititorului de rând.

Inflaţia a scăzut cu 3%, PIB-ul a crescut cu 1%, investitorii străini se feresc să investească în Moldova etc., etc. Ce înseamnă aceste cifre şi afirmaţii? De exemplu, într-un articol din ziarul *Flux* se povestea despre faptul că investitorii străini nu sunt prea atraşi de piaţa moldovenească:

> ...în anul 2000 s-a înregistrat o creştere nesemnificativă, de numai unu la sută, a volumului ISD (investiţii străine directe), acestea constituind 128 milioane USD, circa 60 USD pe cap de locuitor. Moldova se regăseşte pe lista celor mai slab dezvoltate 49 de ţări ale lumii, cărora în anul trecut le-au revenit doar 0,3 la sută din volumul global al ISD în lume.
>
> Potrivit ministrului economiei (Andrei Cucu), în anul curent se atestă o descreştere a ISD în economia moldovenească, şi nu numai din cauza tendinţei generale care caracterizează întreaga economie mondială. Andrei Cucu a apreciat, indirect, că prezenţa neesenţială a investitorilor străini în republica noastră este o consecinţă a instabilităţii politice, economice şi legislative şi a lipsei unor garanţii sigure pentru investitorii serioşi.
>
> De menţionat că, în anul 2000, ISD în economia mondială au constituit 1,3 trilioane USD, cu o creştere de 18 la sută faţă de 1999. 71 la sută din volumul global al ISD a revenit SUA, Japoniei şi statelor Uniunii Europene. ISD în ţările Europei Centrale şi de Est au constituit 27 mlrd USD, de cele mai multe investiţii beneficiind Federaţia Rusă, Polonia şi Cehia.

Este salutat faptul că autorul a prezentat cifre care indică nivelul investiţiilor directe în diferite zone ale lumii. Însă aceste cifre nu sunt raportate la un reper comun care ar prezenta nivelul

JAPONIA NU MAI FOLOSESTE DERIVATELE DIN BOVINE PENTRU MEDICAMENTE SI COSMETICE

Tokio, 3 oct. - Dupa anuntarea in urma cu o luna a primului caz de encefalopatie spongiforma bovina /ESB, sau boala vacii nebune/ in Japonia, autoritatile nipone au interzis utilizarea derivatelor bovine care erau destinate fabricarii de medicamente si cosmetice, au declarat surse guvernamentale japoneze, relateaza AFP, receptionata de ROMPRES si MOLDPRES.

Guvernul japonez a emis marti o ordonanta destinata fabricantilor de cosmetice si produse farmaceutice, precum si autoritatilor sanitare locale, prin care interzice atat folosirea vitelor provenite din Japonia, cat si a celor importate din tarile unde maladia vacii nebune s-a extins.

«Pentru ca prezenta cazurilor de ESB s-a semnalat si in Japonia, am decissa interzicem utilizarea de bovine ca masura de prevedere pentru evitarea extinderii bolii», a precizat un purtator de cuvant al Ministerului Sanatatii.

Dar în RM a fost depistat vreun caz?

Cât de sigure sunt metodele de depistare în RM?

Dar în RM sunt utilizate?

Ce măsuri a întreprins guvernul RM împotriva răspândirii ESB în RM?

Pe cât de eficace sunt ele, fiind dată corupția nestăpânită în RM?

Cam astfel ar trebui să gândească jurnalistul atunci când îi parvine o noutate fie de pe agenţiile de ştiri, fie auzită în stradă, la radio sau televizor. Toate informaţiile trebuie supuse unei examinări minuţioase. Cititorul poate să nu posede cunoştinţe sau să nu aibă experienţa şi posibilităţile profesionale ale jurnalistului pentru a desface firele mai fine din ghemul informaţional pe care îl reprezintă o noutate şi de aceea acest lucru trebuie să-l indeplinească jurnalistul.

---

relativ al investiţiilor din diferite zone sau ţări. Doar Moldova nu se poate compara cu Federaţia Rusă nici ca mărime şi nici ca număr al populaţiei. Mai mult ca atât, în cazul Moldovei ne este prezentată cifra absolută a investiţiilor străine (128 milioane USD), iar pentru restul lumii aflăm procentul din investiţiile făcute global. Cititorului îi este greu astfel să aprecieze situaţia relativă a Moldovei faţă de alte ţări.

O DELEGATIE A REPUBLICII MOLDOVA VA DISCUTA LA BUCURESTI PROBLEME LEGATE DE ACORDUL DE COMERT LIBER MOLDO-ROMAN

Chisinau, 3 oct. - O delegatie a Republicii Moldova in frunte cu ambasadorul cu misiuni speciale, Ion Godonoga, seful Oficiului Guvernului Republicii Moldova pentru relatiile cu Romania va pleca, joi, intr-o vizita de lucru de trei zile in Romania, transmite Moldpres.

Din componenta delegatiei mai fac parte specialisti de la Ministerul Economiei si Ministerul Agriculturii Alimentare din Republica Moldova.

Vizita este intreprinsa in conformitate cu obiectivele stabilite prin Aide Memoire-ul semnat la Bucuresti de primii-ministri ai Republicii Moldova si Romaniei in 27 iulie 2001, pentru discutarea unor aspecte legate de respectarea prevederilor Acordului de Comert Liber dintre Republica Moldova si Romania.

Printre problemele ce vor fi examinate la Bucuresti se numara evolutia comertului exterior al Republicii Moldova cu Romania si modul de respectare de catre parti a prevederilor Acordului de Comert Liber dintre Romania si Republica Moldova.

Potrivit unui comunicat de presa, Ambasada Romaniei la Chisinau apreciaza aceasta vizita ca pe o buna oportunitate de perfectionare a cadrului relatiilor dintre Romania si Republica Moldova, in sfera schimburilor comerciale bilaterale

Este o vizită obișnuită, protocolară, sau una extraordinară?

Care sunt prevederile lui mai importante?

Ce semnificație are?

care a fost situația până acum? (dinamica; în comparație cu alte țari)

Care sunt dificultățile în prezent? Cum se va schimba situația mai apoi?

Dar şi mai important este faptul că cititorului nu i se explică ce semnificaţie au pentru el investiţiile străine. Ce înseamnă că fiecărui locuitor al Moldovei i-au revenit 60 USD de investiţii străine în anul 2000? Primul gând care apare în mintea cititorului este unde sunt aceşti bani? Lui nu i se explică că investiţiile străine au un efect indirect asupra vieţii cotidiene a oamenilor, prin apariţia mai multor locuri de muncă, prin creşterea calităţii unor

produse şi servicii, sau prin diversificarea lor. Care sunt alte efecte pe care cititorul le-ar putea simţi? Iar privitor la prezentarea relativă a volumului investiţiilor, menţionată mai sus, 60 USD pe cap de locuitor, este mult sau puţin? Pentru a-i da acestei comparaţii mai mult sens, ar fi bine ca volumul ISD pe cap de locuitor în Moldova, să fie raportat la o ţară cu o dezvoltare economică comparabilă — de exemplu Slovacia, Bulgaria sau România, sau la o ţară cu economia dezvoltată — SUA, Japonia sau Germania.

Nu este neapărat ca reporterul să cunoască toate efectele economice ale ISD asupra economiei Moldovei sau asupra cetăţeanului de rând. Reporterul ar putea solicita părerea unui economist ca să explice aceste lucruri. Reporterul nu trebuie să fie specialist în toate domeniile, ci trebuie să fie curios şi să poată gândi asemeni publicului pentru care scrie. Dacă reuşeşte acest lucru — să se pună în locul cititorului — , atunci vor apărea şi întrebări relevante la care trebuie să găsească răspuns. Reporterul este ca un Hermes care traduce spusele oficialităţilor şi cifrele obscure într-un limbaj pe înţelesul cititorului. Iar pentru aceasta el trebuie să dea dovadă de interes şi de zel, servind astfel nu numai intereselor cititorului ci şi ale sale — este cu mult mai captivant să cauţi, să explici (chiar şi pentru tine însuţi) noţiuni complexe şi fapte "cifrate", decât doar să le afli de la anumite surse şi să le plasezi neschimbate pe pagina ziarului. A lua dintr-o parte şi a plasa în alta este o muncă mecanică care te poate adormi la un moment dat. Însă a lua un "nod" de informaţie şi a-l dezlega, pentru a putea vedea clar toate firele din el, este o muncă mult mai intelectuală. Trebuie să fii ingenios şi să-ţi satisfaci curiozitatea — astfel vei satisface şi curiozitatea cititorului.

Iată încă un exemplu de informaţie care ar putea fi desfăşurată în scopul de a răspunde la întrebările care-l preocupă pe cititorul de rând:

> Administratorii rutelor de maxi-taxi au decis să creeze, în următoarele zile, o bază de date care ar include şoferii concediaţi din cauza diferitelor încălcări.
>
> Iniţiativa îi aparţine prefectului municipiului Chişinău, Simion

Furdui, "pentru a împiedica reangajarea pe rutele de maxi-taxi a conducătorilor auto concediaţi din cauza indisciplinei".

Potrivit unor date oficiale, în şapte luni ale acestui an, au fost concediaţi 33 de şoferi de maxi-taxi care au condus microbuzele în stare de ebrietate.

Ion Mămăligă, preşedintele Asociaţiei transportatorilor privaţi, a spus că de vină pentru încălcările numeroase care se produc în timpul traficului sunt nu numai şoferii, ci şi călătorii care "obişnuiesc să oprească microbuzele oriunde le convine, ceea ce împiedică circulaţia transportului pe străzi".

Deşi scopul acestor măsuri pare a fi evident, nu putem şti acest lucru cu siguranţă până nu îl clarificăm. Este normal ca patronii de maxi-taxi să le ceară şoferilor disciplină rutieră — chiar şi din simplul motiv pentru a-i face să respecte legea. Sau poate anume din acest motiv şi doresc patronii să-şi disciplineze angajaţii. Dar înseamnă oare aceasta că cititorul se va simţi mai sigur atunci când traversează strada? Sau şoferii de maxi-taxi vor da dovadă de mai mult respect faţă de pasagerii lor? Răspunsul la aceste întrebări, cât şi altele pe care le poate găsi reporterul punându-se în locul cititorului, este cu mult mai important pentru cititor decât aspectul pur juridic al măsurilor descrise în articol. Pentru a afla dacă patronii de maxi-taxi intenţionează prin măsurile luate să îmbunătăţească şi calitatea serviciilor, nu numai respectarea legilor, reporterul trebuie să discute direct cu ei. Aceasta va adăuga articolului şi o latură umană în afară de cea pur juridică. Dar ce cred *şoferii de maxi-taxi* despre pasagerii care "obişnuiesc să oprească microbuzele oriunde le convine"?

Deseori, presa ne serveşte informaţii economice şi de alt gen la care cititorii încetează să mai fie atenţi, pentru că această informaţie nu înseamnă nimic pentru viaţa lor cotidiană. Să citim un exemplu, după care vom vedea cum reporterul poate da semnificaţie informaţiei care, la prima vedere, pare a fi "goală":

Reprezentantul permanent al Băncii Mondiale în Republica Moldova, Carlos Elbirt, a declarat sâmbătă ... că la sfârşitul anului curent în Moldova se va înregistra o creştere economică, comunică Moldpres.

Potrivit lui Carlos Elbirt, creşterea prognozată nu va fi prea mare, dar important este să fie oprit declinul economic continuu din ultimii ani.

Despre dezvoltarea economică citim foarte des, astfel încât această informaţie devine un fel de zgomot monoton căruia nu-i mai acordăm nici o atenţie. Citim frecvent afirmaţiile experţilor despre progresul (sau regresul) din economie, însă în viaţa lui cotidiană cititorul nu sesizează nici o schimbare. Astfel de informaţie nu trebuie publicată doar pentru a umplea spaţiul de ziar, ci trebuie explicată. Ce înseamnă posibila creştere economică pentru cititorul de rând? Mai mulţi ani la rând am citit şi auzit afirmaţii în acest sens, însă starea materială a oamenilor nu s-a schimbat. De aceea reporterul trebuie să se întrebe şi să-i lămurească şi pe cititori, dacă creşterea economică are vreo semnificaţie pentru viaţa oamenilor în general, sau poate doar pornind de la un anumit nivel creşterea economică poate avea un impact asupra vieţii cetăţenilor? Ce factori economici se iau în calcul când se ajunge la astfel de concluzii: exporturile şi importurile, nivelul producţiei autohtone, viteza de rotaţie a resurselor băneşti în economie, rata de schimb a valutei naţionale faţă de valutele de referinţă? Şi care din aceşti factori pot avea un impact mai mare asupra vieţii cotidiene a oamenilor? Şi sunt oare aceste afirmaţii făcute în baza unor date obiective sau manipulate? De exemplu, în vara anului 2001, Igor Smirnov afirma că economia Transnistriei atinsese un nivel de creştere economică de 15% în primele şapte luni ale anului. În acest ritm locuitorii Transnistriei trebuiau, în câţiva ani, să atingă nivelul de trai al ţărilor occidentale. Pentru comparaţie, economiile Asiei de Sud Est, de pildă, Taivanul şi Coreea de Sud, care se dezvoltă vertiginos, înregistrează o creştere economică între 5 şi 10 la sută pe an.

La fel trebuie explicată semnificaţia ştirilor internaţionale, din punctul de vedere al impactului pe care îl pot ele avea asupra cititorului din Moldova — **tot ce scriem trebuie prezentat din unghiul de vedere al omului de rând care citeşte ziarul.** De exemplu, cititorul poate afla că embargoul, din timpul războiului asupra Iugoslaviei, a afectat economic multe ţări vecine. Dar a afectat oare cumva acest embargo Republica Moldova? Direct

sau indirect? În ce măsura? Ce înseamnă asta pentru cititor? Tot astfel trebuie explicate şi alte evenimente internaţionale (să nu exagerăm însă, căutând o legătură cu Republica Moldova, în cazul evenimentelor vădit neutre pentru ţara noastră — aici trebuie să se aplice discernământul şi puterea de analiză a jurnalistului).

Un alt exemplu: cum a afectat boala vacii nebune Republica Moldova? Avem cazuri printre vitele din ţara noastră? Cât de mare este pericolul izbucnirii unor cazuri similare la noi (importurile, atât legale cât şi clandestine)? Ce măsuri întreprinde guvernul pentru a feri Moldova de contaminarea cu ESB şi cât de eficiente sunt aceste eforturi? Dar evenimentele din SUA, din 11 septembrie 2001? Cum se va schimba politica externă a SUA şi a altor ţări occidentale, şi o dată cu ea, indulgenţa faţă de datoriile externe ale fostelor ţări sovietice, precum şi politica de acordare a ajutoarelor umanitare? Dar cum se va schimba fluxul banilor occidentali — în formă de credite, granturi, investiţii — meniţi să susţină ţările în curs de dezvoltare? Şi o problemă care îl interesează direct pe cititorul nostru — se va schimba oare ceva în loteria vizelor organizată de guvernul SUA în fiecare an?

Multe evenimente internaţionale au repercusiuni asupra Moldovei fie directe — ajutoarele umanitare şi susţinerea pe alte căi - , fie indirecte cum a fost cazul embargoului impus Iugoslaviei. Şi datoria jurnalistului este, punând în acţiune simţul înăscut al curiozităţii şi capacitatea de a privi în adâncul lucrurilor, să detecteze şi să explice influenţa posibilă asupra economiei noastre, prin contactarea diferitelor oficialităţi şi persoane competente.

Reporterul nu transmite doar informaţia dintr-o mână în alta ca o bandă rulantă, ci trebuie să o supună unei examinări sub microscopul scepticismului şi să-i comunice cititorului rezultatele acestei examinări. Reporterul este dator să se întrebe întotdeauna “de ce?”, “cum de?”, “şi ce dacă?” şi să găsească răspuns la aceste întrebări prin interviuri şi alte forme de documentare. Dacă nivelul economiei va creşte sau nu, putem afla la sfârşitul anului consultând un raport oficial al guvernului. Pe cititori însă îi interesează dacă această creştere va avea vreo semnificaţie

pentru viaţa lor sau nu reprezintă nimic altceva, decât o estimare care se face periodic.

Prăbuşirea celor doi zgârie-nori din New York a fost o privelişte îngrozitoare, dar pe lângă efectul pur senzaţional al atacului din septembrie 2001 asupra SUA, cititorul vrea să mai ştie dacă acest eveniment, petrecut pe partea cealaltă a globului, la distanţă de un continent şi un ocean, îi va influenţa cumva viaţa în continuare.

Capitolul 3
FAPTE, ANALIZE, OPINII

Arnold Isaacs

"FAPT: întâmplare sau împrejurare reală, lucru petrecut în realitate " (DEX)

Responsabilitatea cea mai importantă a unui ziar, a unei reviste de actualitate, a unei emisiuni de actualităţi la radio sau TV este să consemneze fapte spre atenţia cititorilor, ascultătorilor sau spectatorilor. Mass-media poate oferi analize pe marginea celor întâmplate, dar poate prezenta şi opinii — proprii sau ale comentatorilor (nu însă, în articole de actualitate). Dar faptele reprezintă prima prioritate a jurnaliştilor. În această

ordine de idei, orice jurnalist trebuie să pornească de la o înţelegere clară şi strictă a noţiunilor de fapt, analiză şi opinie, şi prin ce diferă una de alta.

În continuare urmează un îndrumar care te poate ajuta la stabilirea acestor deosebiri:

FAPTELE dintr-un material de actualitate pot fi:

Un eveniment sau o acţiune la care reporterul a fost martor şi de care este sigur:

- "Moldova a câştigat 1- 0 la un meci de fotbal cu Belarus".
- "Din geamurile de la etajele superioare răzbăteau flăcări portocalii şi fum negru" (dacă ai fost prezent şi ai văzut incendiul cu ochii proprii).
- "În centrul oraşului a fost întrerupt curentul electric timp de patru ore".

O afirmaţie făcută în atenţia reporterului sau obţinută de acesta:

- "Poliţia spune că într-un accident rutier au fost rănite două persoane".
- "Ministerul de finanţe a anunţat că deficitul bugetar pe anul trecut a constituit $2,6 trilioane".
- "Bărbatul, arestat pe motiv de agresiune fizică, a spus că fusese nevoit să se apere şi, că celălalt l-a lovit primul".
- "Purtătorul de cuvânt al primului ministru a spus că învinuirile făcute de liderul opoziţiei, privind proasta administrare şi corupţia, sunt false".
- "Un martor a afirmat că din geamurile de la etajele superioare răzbăteau flăcări portocalii şi fum negru".

Lucruri general cunoscute (DAR FII FOARTE ATENT!):

- "Mulţi alegători sunt nemulţumiţi din cauza inflaţiei şi a corupţiei printre oficialităţi".
- "Mii de adolescente sunt înnebunite după noua vedetă rock".

MAJORITATEA faptelor din articolele de actualitate cad în categoria a doua: informaţia oferită reporterului de altcineva — adică de o sursă. Observă că, în acest caz, faptul reprezintă spusele unei surse. Conţinutul celor spuse poate fi corect sau greşit.

Când obţii de la poliţie informaţia despre un accident rutier, ştii doar că poliţia afirmă, că au fost rănite două persoane, însă nu ştii dacă acest lucru este un fapt, cu excepţia cazului în care ai fost la locul accidentului şi ai văzut acest lucru cu ochii proprii. Iar dacă discuţi şi cu un membru al familiei accidentatului sau cu un martor ocular, care la fel spun că au fost rănite două persoane? În cazul dat, faptul este că două surse ţi-au furnizat aceeaşi informaţie. Aceasta sporeşte probabilitatea veridicităţii ei. Însă nici acum nu poţi şti, cu siguranţă, că au fost rănite două persoane. Trebuie să consemnezi ceea ce ţi s-a spus şi cine a spus-o — doar acestea sunt faptele de care poţi fi sigur.

Datoria jurnalistului nu se limitează la consemnarea corectă a spuselor unei surse. Obligaţia noastră este să ne apropiem cât mai mult de adevăr prin verificare. Aceasta înseamnă şi o evaluare a surselor, nu doar consemnarea celor spuse de ele. Este sursa competentă privind cele spuse? A fost oare sursa martorul celor întâmplate? Sau este informaţie de mâna a doua, sau chiar a cincia? Este oare sursa un observator neutru? Are ea de câştigat prin omiterea ori distorsionarea informaţiei? Aceşti factori ne ajută să determinăm măsura de încredere, pe care o putem avea în informaţia furnizată de sursă.

Sursa nu trebuie evaluată numai de tine; trebuie să le acorzi şi cititorilor posibilitatea de a o evalua. De regulă, şi anume din această cauză sursele trebuie numite, cu excepţia cazului în care există un motiv incontestabil pentru a nu divulga identitatea unei persoane.

Este necesar, de asemenea, să indici de ce trebuie să dăm crezare sursei date ("Dna Jones, care privea pe geamul din birou în momentul în care s-a produs accidentul, văzând astfel clar cele petrecute..."), sau să indici posibilitatea că sursa s-ar putea să aibă un punct de vedere părtinitor ("Dl Miller, care se afla în rândurile demonstranţilor, manifestând furie faţă de poliţişti...", "Consilierul Brandt, oponent politic al primarului...").

Astfel, fără a încălca limitele faptului, le sugerezi cititorilor de ce aceştia ar trebui să creadă (sau poate să pună la îndoială) afirmaţiile pe care le-ai consemnat. Aceste detalii vor spori credibilitatea materialului.

Din moment ce o afirmaţie prezintă o latură a unei probleme discutate ("celălalt m-a lovit primul...", "Eu nu am acceptat mite", a spus primarul..."), trebuie să depui tot efortul ca să le prezinţi cititorilor şi opinia cealaltă.

ANALIZA, conform dicţionarului, este desfacerea unui întreg în părţi cu scopul descoperirii naturii, funcţiei, relaţiilor etc. sau pentru a descoperi originea lucrurilor. Însă în jurnalism, cuvântul "analiză" se foloseşte într-un sens mai larg şi poate, de asemenea, conţine sensul său opus – "sinteza": împreunarea a două sau mai multe lucruri pentru a forma un tot întreg. Analiza dintr-un articol de actualitate poate indica:

Legătura (sau legătura posibilă) dintre fapte:

- Primarul a fost acuzat oficial de luare de mită; procurorul care a înaintat acuzaţiile l-a susţinut în ultimele alegeri pe oponentul primarului.

Consecinţele posibile sau semnificaţia unui eveniment:

- Ministrul de finanţe a comunicat parlamentului că este "foarte nemulţumit" de acumulările la buget; aceasta poate însemna că el are de gând să-i elibereze din funcţie pe şefii serviciului fiscal şi vamal.
- Ministrul educaţiei a propus o mărire considerabilă a bugetului; vor fi fondurile suplimentare folosite la majorarea salariilor profesorilor sau la angajarea noilor cadre didactice pentru a elimina regimul de studiere în două schimburi?

Un motiv sau o explicaţie a unui eveniment:

- Politicianul a anunţat că divorţează de soţia sa; făcând acest anunţ chiar el însuşi, politicianul i-a împiedicat pe oponenţii săi să prezinte în titlurile de ziar o versiune mai puţin plăcută a acestui eveniment.

O comparaţie a două evenimente sau menţionarea unor evenimente mai vechi, dar care pot explica evenimentul consemnat de tine:

- "Deputatul Schnellinger a propus o lege care să oblige ministerul educaţiei să angajeze mai mulţi profesori pentru a limita numărul elevilor din fiecare clasă la 30. Ea a înaintat această propunere şi anul trecut, dar a fost

respinsă de comisia respectivă. În acest an a fost ales un nou preşedinte al comisiei care ar putea să acorde mai multă susţinere acestei idei”.

OBSERVĂ că analizele se bazează pe fapte. Îţi foloseşti judecata şi cunoştinţele la crearea legăturilor dintre evenimente sau la explicarea lor, însă materialul pe care îl prezinţi este totuşi un fapt.

Adeseori, mai ales dacă analiza este speculativă sau pretinde să prezică viitoare evenimente, este mai indicat să găseşti alte persoane care vor specula asupra evenimentului sau îl vor prezice, şi să le citezi fără a prezenta propriile opinii. Acest lucru va plasa analiza în categoria “fapt” (o afirmaţie), comunicând în acelaşi timp cititorului informaţia şi ideile deliberat.

Faptele şi analizele pot fi combinate în materialele de actualitate (când articolul se bazează pe multiple analize, e mai bine să fie marcat “analiză” sau “analiza actualităţii”). Dar în tradiţia jurnalismului bazat pe fapte, opinia este întotdeauna separată de ştiri.

OPINIILE dintr-un ziar sunt plasate în pagina editorială, care exprimă punctul de vedere al publicaţiei, sau în comentarii semnate. Opinia este afirmarea unor lucruri care se cred adevărate şi nu a ceva ce este cunoscut ca adevăr incontestabil. Opinia exprimă preferinţe, aprobare sau dezaprobare:

- “Directorul vămii nu se mai bucură de încrederea publicului şi de aceea ar trebui să-şi dea demisia”.
- “Suntem de părerea că bugetul pentru învăţământ trebuie sporit astfel, ca să se poată majora salariile profesorilor şi, în acelaşi timp, angajate noi cadre”.
- “Conform informaţiilor oficiale, bărbatul care a cauzat accidentul de ieri, soldat cu rănirea a două persoane, nu avea permis de conducere. Poliţia ar trebui să identifice conducătorii auto fără permise, iar şeful poliţiei să-i pedepsească pe acei poliţişti, care acceptă mite în loc să-i aresteze pe cei ce conduc neautorizat”.
- “Pianistul a interpretat partitura excelent, vădind un simţ profund. Vocea soprano deseori scăpa tonalităţi aspre, însă baritonul a cântat superb”.

REPORTERII, nici într-un caz, nu trebuie să-şi exprime propriile opinii în articolele de actualitate. Aceasta nu înseamnă numai să te abţii de la propria opinie asupra subiectului din material. Trebuie, deopotrivă, să eviţi calificativele — să nu spui “fata frumoasă” sau “poliţistul curajos”.

Standardul privind corectitudinea relatării faptelor trebuie să fie acelaşi pentru editoriale, comentarii şi actualităţi. Orice fapt trebuie afirmat cu exactitate şi să poată fi verificat, ca cititorul să aibă încredere în faptele consemnate în ziar, indiferent de pagina în care sunt ele publicate. Mai mult, şi chiar dacă nu toţi autorii de opinie înţeleg acest lucru, faptele credibile conferă credibilitate şi opiniilor.

Capitolul 4
SCHIŢE

Natalia Angheli

Noţiunea de schiţă

Jurnalistul, care hotărăşte să scrie “dintr-un punct de vedere uman”, adică să consemneze evenimentele într-un mod interesant, relevant şi pe înţelesul “omului din stradă”, are la dispoziţie o serie întreagă de modalităţi. Atât ştirea pură cât şi articolele elaborate îi oferă jurnalistului multiple posibilităţi de a aborda problemele oamenilor de rând. Însă, doar schiţele oferă posibilitatea reală de a consemna adevăratele emoţii umane.

Schiţa este genul de articol, legat de un eveniment sau situaţie curentă, care conferă faptelor profunzime, semnificaţie şi le plasează în context. Schiţele, de obicei, descriu evenimentele într-un context mai larg şi permit să reflectăm asupra vieţii şi activităţii unor personalităţi.

Schiţa combină mai multe stiluri şi adesea seamănă cu o operă literară. Pe lângă faptul că schiţele îl informează pe cititor, ele îl mai şi amuză, îl distrează, îl inspiră sau îl stimulează. În schiţe îşi găsesc locul interpretările, descrierile, imaginile vii şi emoţiile.

Ca rezultat, multe schiţe sunt pătrunse de o atmosferă mai specială. Autorii de schiţe folosesc epitete, comparaţii (exprimă tristeţe, bucurie, ironie etc.) la descrierea unei întâmplări, a unei situaţii.

Cu toate acestea, schiţele NU SUNT LITERATURĂ şi de aceea ele respectă toate regulile generale valabile pentru alte genuri de jurnalism. Ca şi orice alt articol, schiţele trebuie să fie echilibrate şi să conţină fapte corecte.

Ele pot aborda o mulţime de subiecte, cele mai răspândite fiind următoarele: oameni, locuri, programe şi probleme. Schiţele se clasifică după gen:

SCHIŢA DE ACTUALITATE reprezintă o schiţă care descrie un eveniment curent. Acest gen conţine analiza evenimentelor curente, explicarea lor şi prezicerea consecinţelor acestor evenimente. Tot aici includem şi schiţele de anchetă care prezintă întotdeauna un mare interes prin dezvăluirea unor fapte necunoscute până atunci publicului.[1]

SCHIŢELE DE INTERES UMAN relatează neobişnuitul şi extravagantul sau descriu într-un mod inedit un eveniment obişnuit. Această categorie conţine articole ce includ probleme din localităţi concrete, dar şi articole care descriu “un moment din viaţă”, anumite locuri sau stiluri de viaţă.

O diversitate a acestui gen este aşa-numita “schiţă de sezon” — un articol despre un anotimp sau vacanţă. Acest gen de articole sunt foarte greu de conceput, deoarece reporterii sunt nevoiţi de fiecare dată să privească lucrurile şi evenimentele dintr-un

1 *Writing the News. A Guide for Print Journalists*. By Walter Fox. Second edition. Iowa State University Press, 1998, p. 144.

unghi nou pentru ca ele să nu plictisească.

Articolele de interes uman amintesc cititorului că oameni simpli, evenimente, la prima vedere, neînsemnate pot trezi emoţii puternice şi se pot face concluzii din ele. Reporterul are nevoie de multă răbdare şi sensibilitate pentru a descoperi astfel de subiecte în şirul evenimentelor cotidiene. Scopul unei schiţe de interes uman este să captiveze cititorul, trezindu-i diverse emoţii.

Schiţele de interes uman reprezintă, de asemenea, o alternativă relatărilor succinte (ştirilor), prezentând evenimentele din punct de vedere uman, dincolo de fapte şi cifre. Astfel de articole deseori sunt oferite "într-un pachet" cu ştirile respective.

PROFILUL constituie o schiţă al cărei scop este descrierea unei persoane. În profiluri sunt descrise persoane interesante care, de exemplu, au câştigat lupta cu un handicap, şi-au făcut o carieră neobişnuită sau au devenit celebri graţie personalităţii lor vii. Pentru a-şi atinge obiectivul, profilurile nu se limitează la enumerarea succeselor obţinute sau a evenimentelor importante din viaţa persoanei respective. Ele trebuie, în primul rând, să dezvăluie caracterul subiectului. Pentru acumularea informaţiei necesare, autorii îşi examinează personajele la locul de muncă, le fac vizite acasă, intervievează prietenii, rudele şi partenerii de afaceri ai acestora.[2]

SCHIŢELE ISTORICE comemorează aniversări şi alte zile importante din viaţa societăţii, precum ziua independenţei sau a victoriei, ziua limbii materne sau ziua sfântului, care îl sărbătoreşte oraşul / satul respectiv (hramul oraşului / satului). Alt tip de schiţe istorice sunt legate de evenimente curente care pot prezenta interes pentru cititori. Dacă oraşul este supus unei inundaţii sau unui cutremur, sau dacă se instalează o perioadă de caniculă extrem de lungă, atunci reporterii pot scrie articole despre inundaţii, cutremure sau perioade de caniculă mai semnificative din trecut. Schiţele istorice pot descrie evenimente istorice importante, lucrări de pionierat sau inovaţii din diferite

2 *Reporting for the Media* by Fred Fedler, John Bender, Lucinda Davenport, Michael Drager. Seventh Edition. Harcourt College Publishers, 2001, p. 336.

domenii: îmbunătăţirea serviciilor instituţiilor de învăţământ, distractive, medicale sau de transport; la fel şi schimbările ce au avut loc într-o zonă concretă privind componenţa naţională, de vârstă sau de sex, modul de trai, alimentarea, dezvoltarea economică, industrială, religiile şi prosperitatea generală.

SCHIŢELE DE CONSUM se mai numesc "schiţe despre cum să faci". Acest gen de articole învaţă cititorul să confecţioneze anumite lucruri, să facă faţă problemelor fundamentale ale vieţii sau celor psihologice şi sociale. Aici pot fi descrise activităţi tangibile (pregătirea unui fel de mâncare, confecţionarea unei piese de mobilă, coaserea hainelor, îngrijirea unei grădini sau dresarea unui căţeluş). Dar ele se pot concentra şi asupra problemelor psihologice, de pildă, consolidarea unei căsnicii, educaţia copiilor sau depăşirea timidităţii. Sau se pot da sfaturi despre felul în care trebuie îndeplinită declaraţia fiscală sau cum se face înscrierea la o universitate străină. Multe schiţe despre domeniul medicinii sau afacerilor se includ în această categorie. Elementul comun al tuturor articolelor de felul "cum să" este faptul că reporterul îl instruieşte pe cititor. Este foarte important ca instrucţiunile să fie explicate clar, pe înţelesul cititorilor. Pentru a scrie astfel de articole nu este nevoie să fii expert în domeniul dat, însă informaţia trebuie verificată prin explicaţiile unui specialist.

Structura schiţelor

Deoarece schiţele descriu un eveniment în amploarea lui şi încearcă să prezinte latura umană a evenimentelor de actualitate, ele conţin câteva elemente-cheie:

- Accentul: motiv pentru care este scris articolul, factorul "şi ce dacă";
- Alineatul de deschidere şi alineatul esenţial: care rezumă esenţa articolului;
- Istoria: evoluţia problemei;
- Motivele: de ce problema sau conflictul descris are loc în această perioadă de timp;

- Impactul: cine este afectat şi în ce mod;
- Mişcările şi contramişcările: cine acţionează pro sau contra evenimentului şi cum anume procedează;
- Viitorul: ce s-ar putea întâmpla în rezultatul evenimentului dat sau a evoluţiei lui.[3]

Nu toate elementele trebuie să reprezinte segmente separate în cadrul articolului şi să "strige" la cititor. Toate însă sunt esenţiale pentru realizarea unei schiţe cuprinzătoare, bine concepute şi viabile. Aceste elemente sunt strâns legate între ele. Articolul bine gândit va avea la origine un alineat ce va exprima esenţa lui. În momentul explicării impactului evenimentului, articolul devine interesant pentru publicul larg. Prin descrierea evoluţiei lui, a motivelor şi a viitoarelor consecinţe, autorul va prezenta exact toată complexitatea evenimentelor, situaţiilor şi a comportării umane. În sfârşit, "mişcările şi contramişcările" vor completa cu un element de conflict articolul.

Forma finală a schiţei, cât şi materialul inclus sau eliminat, va depinde de unghiul abordat. De exemplu, în profiluri, conflictul unor forţe în opoziţie (adică mişcările şi contramişcările) este deseori înlocuit prin "obstacolele şi realizările" din viaţa unei persoane.

Pentru realizarea schiţelor nu există reguli de neschimbat, autorii având posibilitatea de a aplica orice tehnici ale scrisului pentru atingerea scopului. Unii autori se conduc de structurile tipice pentru ştirea pură. Majoritatea însă folosesc tehnici speciale care separă schiţele de celelalte genuri.

În general, structura unei schiţe este mai organică decât a altor genuri. Schiţele au un început, cuprins şi încheiere, toate aceste părţi fiind strâns legate reciproc. Părţile componente se leagă într-un tot întreg cu ajutorul tranziţiilor care ne trec lin de la un alineat la altul.

Schiţele pot începe cu orice fel de alineat de deschidere, însă cea mai răspândită este aşa-numita "deschidere artistică". De obicei aici sunt incluse cele mai interesante detalii ale articolului, scopul fiind suscitarea interesului cititorului, atragerea lui în adâncul evenimentului.

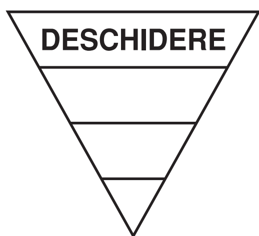
3 *Writing and Reporting News. A Coaching Method*. By Carole Rich, University of Kansas, Wadsworth Publishing Company, Belmont, California, 1994, p. 536-537.

Autorul poate începe cu o întâmplare, un fragment de dialog, un alineat descriptiv, un citat, naraţiune sau exprimându-şi punctul său de vedere. Schiţele mai pot începe cu o întrebare, o acţiune sau un fapt şocant. Prezentarea unei deschideri artistice necesită imaginaţie, gândire şi capacitate de a identifica şi relata o idee interesantă într-un mod captivant.

Articolele cu astfel de deschidere de obicei au şi un alineat esenţial care urmează imediat după deschidere. În alineatul esenţial se formulează ideea principală a articolului ce constituie esenţa evenimentului (adică răspunde la întrebările cine, ce, când, unde şi de ce).

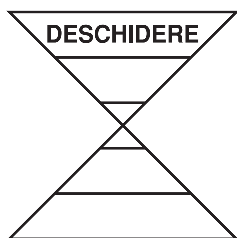
Informaţia din articol poate fi prezentată în câteva variante: piramida inversată, clepsidra, accentul sau naraţiunea.

Desenul 1

În articole în formă de PIRAMIDĂ INVERSATĂ informaţia este prezentată în ordine descrescândă a importanţei sau gradului de actualitate. Alineatul de deschidere conţine informaţia de ultima oră, importantă sau frapantă, şi stabileşte miezul articolului. Alineatul al doilea — iar uneori şi următoarele— oferă detalii ce amplifică deschiderea. În continuare se conţin detalii mai puţin importante sau se prezintă teme subordonate. Fiecare alineat conţine informaţie nouă: nume, descrieri, citate, puncte de vedere contrare, explicaţii şi informaţii de fond.[4] Din cauza geometriei dure, astfel de structură rareori se foloseşte la schiţe. (Des.1)

Desenul 2

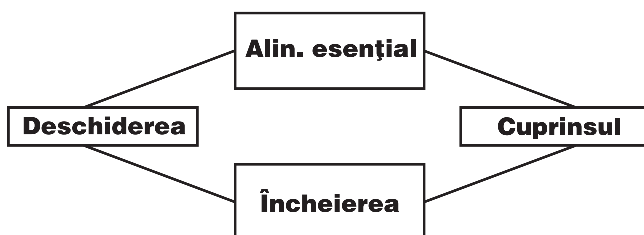

Articolul în formă de CLEPSIDRĂ conţine trei părţi: partea superioară în formă de piramidă inversată, în care este rezumată informaţia cea mai importantă, alineatul intermediar şi naraţiunea. Din piramida inversată, care trebuie să cuprindă trei-cinci alinieate,

4 *Reporting for the Media*, p. 178.

cititorul află pe scurt informaţia cea mai importantă. Partea de jos, naraţiunea, îi permite autorului să descrie evenimentul în profunzime şi cu lux de amănunte, utilizând puterea narativă a cronologiei.[5] Această structură se potriveşte cel mai mult analizelor şi articolelor care descriu anumite tendinţe. (Des.2)

Desenul 3

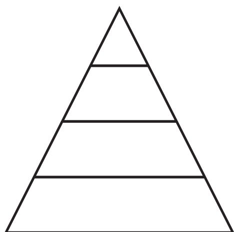

Forma care se bazează pe un MIEZ în cadrul articolului, se foloseşte de ani de zile la *The Wall Street Journal* şi de aceea acest stil se mai numeşte şi STILUL WALL STREET JOURNAL (Des. 3). Stilul miezului, ca şi cel în formă de clepsidră, încearcă să aplice în articolele de actualitate tehnici narative. Însă spre deosebire de clepsidră, un articol în stilul miezului începe cu o deschidere (introducere) care prezintă o persoană, situaţie sau întâmplare concretă, prin care este ilustrată o problemă mai generală. Acest gen de articole se compun din patru părţi. Prima parte este deschiderea care, spre deosebire de cea din piramida inversată, poate conţine trei, patru, cinci sau chiar mai multe alineate. Deschiderea în articolul cu miez descrie o persoană, un loc, o situaţie sau un eveniment ce poate să nu prezinte interes gazetăresc în sine, dar care reprezintă un exemplu generalizator al unei probleme importante din societate. Partea a doua a stilului cu miez este alineatul esenţial — care presupune două sau trei alineate — în care este desfăşurată ideea principală a articolului şi modul în care deschiderea ilustrează această idee. Partea a treia, cuprinsul, desfăşoară tema principală în detalii, iar ultima parte este o încheiere ce conţine unu-trei alineate. În încheiere, de obicei, revine în prim-plan persoana, locul sau

5 Ibidem, p. 184.

situaţia descrisă în alineatele de deschidere.[6] Această structură poate fi aplicată unei serii întregi de schiţe.

Desenul 4

NARAŢIUNEA se aseamănă foarte mult cu clasica “a fost odată”. Ea conţine două componente: povestirea şi povestitorul. Povestitorul, la fel ca şi dramaturgul sau romancierul, descrie relaţiile interumane într-o societate. Reporterul are nevoie de un dezvoltat spirit de observaţie pentru a descoperi eroii principali ai evenimentului, a-i intervieva, a reda împrejurări, locuri, oameni şi alte date importante ale evenimentului, descriindu-le amănunţit şi în culori vii. Cu ajutorul acestor detalii cititorii vor înţelege mai bine esenţa evenimentelor. Însă reporterul nu are dreptul, în acest caz, să-şi exprime propriile opinii. Genul naraţiunii îi permite să-şi folosească imaginaţia pe larg descriind viaţa unei persoane cu lux de amănunte. Un articol scris în stil narativ utilizează o deschidere cu fapte pure — care reprezintă partea cea mai importantă a articolului — ca mai apoi să treacă la cronologia evenimentelor, amintiri, dialog şi alte tehnici narative. În mod alternativ, articolul poate prezenta cronologia evenimentelor, şi să sfârşească cu informaţii actuale şi de ultimă oră. De obicei, acest gen de articole are început, cuprins şi sfârşit, toate părţile fiind la fel de importante.[7] Asemenea structurii “cu miez”, “naraţiunea” poate fi folosită la o gamă întreagă de schiţe. (Des. 4)

Autorii de schiţe improvizează adesea structura articolelor. Ei combină şi potrivesc după caz elementele din genurile descrise mai sus. Din aceste improvizări, bine concepute şi bine realizate, rezultă schiţe extraordinare care pot avea un puternic efect emotiv asupra cititorilor.

---

6 Ibidem, p. 186

7 Ibidem, p. 189.

Cum să găsim subiecte pentru articole

Puţini jurnalişti pot spune că n-au ajuns niciodată în criză de idei. Uneori este greu să găseşti şi să dezvolţi subiecte pentru articole, iar temele pentru schiţe bune sunt şi mai greu de găsit. Realizarea schiţelor necesită multă perseverenţă, spirit dezvoltat de observaţie şi un mod de gândire adecvat.

Multe articole reuşite sunt scrise în urma unor observaţii îndelungate. Reporterii tineri sunt sfătuiţi de şefii lor să manifeste interes faţă de tot ce se întâmplă în stradă, la magazin etc. În momentul în care, de exemplu, este martorul demolării unei clădiri în care se afla o bibliotecă pentru copii sau observă că oamenii cumpără în cantităţi neobişnuit de mari un produs anume, unui reporter ingenios îi vor veni multiple idei pentru articole interesante.

De obicei, anunţurile din mica publicitate sau numele neobişnuite din cartea de telefoane sunt şi ele o sursă bună de subiecte noi. În ajun de Crăciun sau de Sfintele Paşti, cititorii ar putea să se bucure de articole amuzante despre numeroasele incidente din viaţa oamenilor care au numele Crăciun sau Paşte (în Statele Unite oamenii cu astfel de nume (*Christmas* şi *Easter*) nu îşi primesc întotdeauna corespondenţa pentru că poştaşii cred că este vorba despre o glumă; uneori aceşti oameni nu sunt luaţi în serios atunci când solicită un loc de muncă).

Jurnaliştii pot recurge şi la exerciţii mintale de generare a ideilor:

- analiza cauzelor şi efectelor;
- extrapolarea;
- sinteza;
- proiectarea;
- schimbarea unghiului de vedere.

Aplicând metoda cauză-efect autorul poate să-şi dea seama de "tabloul general", adică de cauzele din spatele anumitor evenimente cât şi rezultatele lor. Aceasta este extrem de important în cazul schiţelor de actualitate.

Are loc un eveniment care poate să nu prezinte interes în sine. Prin extrapolare, adică proiectând ceea ce cunoaşte despre acest

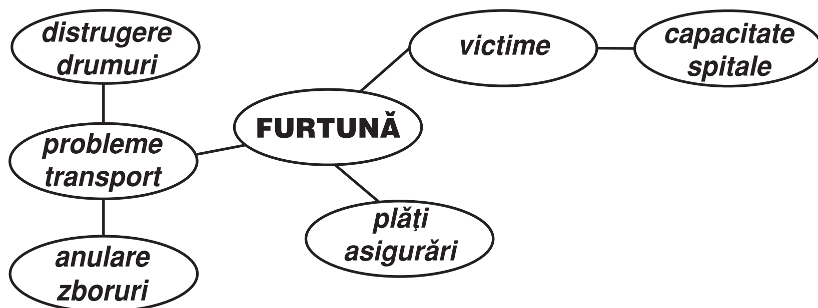
eveniment asupra altor domenii, reporterul va putea găsi o temă mai largă şi mai semnificativă. De exemplu, dacă reporterul cunoaşte atitudinea publicului faţă de o problemă, el poate deduce atitudinea lui faţă de alte probleme aferente primei.

Reporterul, care ştie să facă sinteza evenimentelor, este în stare să observe şi să găsească o corelaţie între mai multe evenimente care, la prima vedere, par să nu aibă nici o legătură între ele. Reporterul iscusit poate astfel să selecteze subiecte fenomenale pentru articole dintr-o sumedenie — după cum li s-ar părea altora — de piese întâmplătoare.[8]

Unul dintre cele mai utile instrumente de generare a ideilor este "proiectarea" — accentuarea rezultatelor unui eveniment şi nu consemnarea lui detaliată. Această metodă permite jurnalistului să privească dintr-un unghi de vedere nou temele relatate şi arhirelatate.

Schimbarea unghiului de vedere este şi aceasta o metodă bună de a găsi unghiuri noi. Examinarea evenimentelor dintr-un alt punct de vedere, prezentarea unor opinii neobişnuite, poate fi interesantă atât autorilor cât şi cititorului.

Desenul 5

Un alt instrument de generare a ideilor pentru articole a fost sugerat de cercetătorii care studiază funcţiile emisferei stângi a creierului (emisfera gândirii logice) şi a emisferei drepte (cea creatoare). Este vorba despre un proces creator de legare a

8 *The Art and Craft of Feature Writing*. By William E. Blundell. Plume, 1988, p. 6.

cuvintelor între ele care se numeşte "crearea unei scheme mintale", proprie ambelor emisfere concomitent. "Crearea unei scheme mintale" înseamnă să cercetezi diferitele aspecte ale unei probleme interesante pentru public.

Începe prin trasarea unui cerc care semnifică tema principală. Pasul următor este trasarea unor linii drepte care pornesc de la tema centrală şi continuă enumerarea ideilor aferente în cercuri separate. După ce a generat toate ideile posibile, autorul poate începe să le elimine pe cele care nu par suficient de importante pentru a fi prezentate într-un articol aparte. (Des. 5)

În cazul în care nu se întâmplă evenimente majore, redacţiile recurg frecvent la un alt instrument de generare a ideilor. Această metodă se numeşte "combinaţii neaşteptate" şi îi ajută pe jurnalişti să descopere idei despre fenomene ce par, la prima vedere, să nu aibă nici o legătură între ele. Astfel, jurnalistul înscrie într-o tabelă în primul rând şi prima coloană aceeaşi listă cu teme. După aceasta marchează aleatoriu o celulă a tabelei. Ca rezultat se obţine o "combinaţie neaşteptată" a două teme,

	Sănătate/ Boală	**Şcoală/ Educaţie**	**Copii**	**Mâncare/ Băutură**	**Igienă**	**Haine**	**Modă**	**Casă/ Apartament**	**Dragoste/ Sex**	**Bani**
Sănătate/ Boală										
Şcoală/ Educaţie										
Copii										
Mâncare/ Băutură										
Igienă										
Haine										
Modă										
Casă/ Apartament			X							
Dragoste/ Sex										
Bani										

care poate fi explorată în continuare. În multe cazuri aceste combinaţii duc la articole originale.

Utilizând temele marcate în tabela de mai sus,[9] jurnalistul poate scrie despre pericolul care poate apărea când copiii sunt lăsaţi fără supraveghere sau despre ocupaţia preferată a copiilor cărora le place să stea acasă singuri etc., etc.

CĂRŢI LA TEMĂ ÎN BIBLIOTECA CIJ:

Reporting for the Media. *By Fred Fedler, John Bender, Lucinda Davenport, Michael W. Drager. Seventh edition. Harcourt College Publishers, 2001.*

Writing Feature Articles. A Practical Guide to Methods and Markets. *By Brendan Hennessy. Third edition. Focal Press, 1997.*

Writing the News. A Guide for Print Journalists. *By Walter Fox. Second edition. Iowa State University Press, 1998.*

The Art and Craft of Feature Writing. *By William E. Blundell. Plume, 1988.*

9 Eric Farmann şi Lise Lyngbye. Atelier la Chişinău. Iunie 2001.

Capitolul 5
UTILIZAREA DETALIILOR DESCRIPTIVE

Peter Eichstaedt

Mulţi jurnalişti au părerea greşită că jurnalismul bazat pe fapte trebuie să fie lipsit de detalii vii, descriptive. Însă ele dau viaţă articolului. Detaliile descriptive sunt utile atât pentru articolele de actualitate pură, cât şi pentru schiţe, la fel, pentru articole despre crime şi tragedii.

Chiar dacă jurnalismul bazat pe fapt oglindeşte obiectiv lucrurile, utilizarea descrierilor nu dăunează nici articolelor pur informative.

Aminteşte-ţi că în majoritatea articolelor, de obicei sunt folosite trei surse legitime de informaţie: alte persoane, documente şi observarea directă. În calitatea sa de martor al unei scene, jurnalistul este liber să consemneze ceea ce vede şi aude. Astfel, detaliile descriptive îşi au un loc legitim în orice gen de articol în modul în care sunt observate de reporter.

Iată un exemplu de detalii descriptive incluse într-un articol de ştiri:

> Un avion al companiei US Air, care ateriza la Aeroportul Internaţional din Los Angeles, s-a lovit la sol, vineri seara, cu un avion al companiei Sky West, formând o grămadă dezordonată de sfărâmături arzânde.
>
> Cel puţin 12 oameni au murit, 24 au fost răniţi şi 21 sunt daţi dispăruţi, susţin sursele oficiale.
>
> Flăcări portocalii se ridicau de pe fuzelaj, iar deasupra aeroportului se înălţa o imensă coloană de fum. Luminile reflectoarelor, precum şi cele de pe vehiculele poliţiei, pompierilor şi altor echipe de salvare, sculptau silueta rămăşiţelor încinse pe cerul întunecat.
>
> "Era o privelişte de necrezut", a spus Brett Lyles, 23 de ani, din San Francisco.

Observă că toate detaliile esenţiale se conţin în primele două alineate: cine, ce, unde, când şi de ce. Autorul însă nu se limitează doar la fapte. După ce a urmărit dramatismul scenei, în alineatul trei ne prezintă un tablou viu al celor văzute. Aceasta conferă dramatism articolului şi îl aduce pe cititor la faţa locului. Autorul realizează acest lucru folosind detalii descriptive.

Detaliile descriptive sunt de o importanţă majoră pentru articolele de actualitate, artistice, precum sunt schiţele, interviurile şi profilurile. După cum ştim cu toţii, felul în care se îmbracă o persoană, casa în care locuieşte — toate bunurile materiale pe care le are sau nu le are — ne comunică multe despre persoana respectivă. Incluzând aceste detalii descriptive în articol, în faţa noastră apare o persoană vie cu calităţi reale.

Într-un articol pe care l-am citit nu demult despre un vagabond, autorul descrisese cutia de carton în care locuia acesta, găurile din pantalonii lui, din jachetă, a mai pomenit că nu purta ciorapi etc. Asemenea detalii constituie nişte elemente critice, esenţiale pentru

articol şi ne prezintă cu mai multă forţă sărăcia vagabondului. Astfel de detalii critice au un impact mult mai puternic asupra cititorului decât simpla afirmaţie: omul era foarte sărac. Cititorul vrea să ştie exact CÂT de sărac era omul. Detaliile descriptive îi comunică mult mai mult decât generalităţile vagi.

Aceeaşi tehnică se potriveşte la orice descriere, fie persoana săracă sau bogată. Dacă vrei să arăţi că cineva este bogat, trebuie să prezinţi amănunte concrete: felul hainelor pe care le poartă persoana sau maşina pe care o are, sau chiar faptul că şoferul persoanei în cauză poartă inele de aur. Poate în casa subiectului chiuvetele sunt de marmură, iar robinetele sunt poleite cu aur. Sarcina unui bun autor este să găsească astfel de detalii care ne vor face să înţelegem mai mult decât o sumedenie de cuvinte. Detaliile pot fi de orice fel: un tic nervos, felul în care persoana dată îşi piaptănă părul sau felul în care vorbeşte, sau cum îşi ţine ţigara — orice detaliu ce dezvăluie un substrat mai profund al personalităţii subiectului.

După cum am mai menţionat, detaliile descriptive aduc cititorul în locul unde are loc evenimentul. Unul dintre cele mai bune exemple în acest sens a fost scris de David Remnick, pe când lucra la *Washington Post, şi* care în prezent este redactorul revistei *New Yorker Magazine*. El a fost trimis să descrie cutremurul din Armenia, din 1988, care a devastat câteva oraşe. În unul din aceste oraşe, Spitak, el a făcut următoarea prezentare a celor văzute. Observă cum autorul combină detaliile descriptive cu faptele pentru obţinerea unui efect foarte puternic. Mai observă că nu găseşti o singură opinie în acest text.

> În Spitak cei vii îi caută pe cei morţi.
>
> Un tânăr de douăzeci şi ceva de ani mergea astăzi de-a lungul şirului de sicrie, deschizând capacele în căutarea fratelui său. Într-un târziu, el a găsit ceea ce nu dorea să vadă şi văzându-şi fratele s-a urcat în sicriu alături de el, gata să se alăture celor morţi.
>
> Nu există pregătire morală pentru ceea ce vezi la Spitak, pentru priveliştea unui stadion mic plin cu sicrie şi cadavre lăsate în frig.
>
> Având 20.000 de locuitori şi fiind înconjurat de Caucazul Armenesc, acum o săptămână, oraşul Spitak era un oraş frumos, spun oamenii. Dar pământul s-a mişcat sub temelia oraşului şi, timp de câteva minute, Spitakul a fost distrus.

Cel puţin o jumătate din populaţia oraşului a murit. Opt grădiniţe de copii, opt şcoli, fabrici de săpun, zahăr — toate au fost transformate în ruine.

Pe fiecare stradă sunt aliniate sicrie şi grămezi de gunoi menajer: o grămadă de romane în armeană, o grămadă de varză, un bocanc, o pâine mâncată pe jumate, o reproducere de portret ruptă.

Şi peste tot miroase a fum, a zăpadă şi a morţi care putrezesc în sicriele improvizate din scânduri neprelucrate de pin.

Observaţi cum autorul prinde miezul tragediei, descriind un om care se bagă într-un sicriu cu fratele său mort. Ce imagine puternică! Apoi urmează câteva informaţii despre oraş. În continuare, autorul descrie stadionul oraşului plin de sicrie. Apoi enumeră ce a fost distrus. Urmează alte detalii descriptive din stradă. Şi, în sfârşit, autorul recurge la simţul mirosului care nu este folosit prea des de scriitori, dar care este un simţ foarte puternic în acest context.

Autorul nu pomeneşte nicăieri ceva de genul: “aceasta este o tragedie groaznică”. Expresia aceasta este lipsită de sens în descrierile de mai sus. Autorul oferă cititorului DETALII CONCRETE. Detaliile ne comunică în modul cel mai convingător că a avut loc o tragedie groaznică. Amănuntele ne transmit acest lucru astfel, încât nu-l vom uita niciodată.

Utilizarea detaliilor reprezintă un element puternic în toate genurile de jurnalism, deoarece articolele sunt pătrunse de real şi adevăr. Elementele descriptive îl aduc pe cititor la faţa locului şi îi comunică mult mai multe despre subiectul descris decât pagini întregi de proză supraintelectuală, forţată. Iar pentru a putea folosi detalii, nu ai nevoie de tragedii de proporţii internaţionale sau alte evenimente majore. Detaliile sunt utile în orice gen de articol. Totul depinde de autor, de dorinţa lui să le găsească şi să le includă în proza sa.

Capitolul 6
MĂIESTRIA INTERVIULUI

Peter Eichstaedt

Aptitudinea de a realiza un interviu bun este esenţială pentru jurnalişti. Poate, doar măiestria scrisului este superioară în ordinea importanţei. Deseori însă un interviu, care oglindeşte desfăşurarea evenimentului până în cele mai mici detalii, poate fi suficient de bun ca să compenseze calitatea proastă a scrisului. Esenţa profesiei de jurnalist este acumularea şi răspândirea informaţiei. În cele mai dese cazuri noi, jurnaliştii, acumulăm informaţii din convorbirile întreţinute cu diferiţi oameni ce ne împărtăşesc gândurile şi sentimentele lor. De asemenea, putem

obţine de la ei rapoarte scrise, scrisori şi alte documente ce conţin informaţia de care avem nevoie. De regulă, ei fac acest lucru cu plăcere.

Doar cu rare excepţii, de obicei oamenii ursuzi, necomunicabili pot găsi cu uşurinţă motive pentru a refuza o discuţie. Este foarte important ca conversaţia să aibă loc într-o atmosferă calmă şi liniştită pentru a predispune interlocutorul la sinceritate. În caz contrar, jurnalistul nu va obţine nimic. Acest lucru se simte în fostele republici sovietice, unde nu există legi care ar garanta accesul liber la informaţia publică.

Dar există şi excepţii privind starea de spirit a intervievatului. O astfel de situaţie poate fi în cazul unei anchete. În reportajul de anchetă, jurnalistul trebuie să aducă argumente convingătoare care să demonstreze că subiectul a comis o crimă. În acest caz subiectului i se pune întrebarea directă: Aţi făcut-o sau nu? Subiectul nu poate fi calm şi liniştit în astfel de circumstanţe. Însă această formă de jurnalism nu se prea practică în fosta Uniune Sovietică.

Un exemplu tipic ar fi cazul când un politician este întrebat direct dacă va candida în alegeri: "Veţi încerca să luptaţi pentru postul de preşedinte?" Cel intervievat nu întotdeauna reacţionează calm. Oamenii politici au nevoie de presă ca să transmită informaţia alegătorilor şi de aceea nu trebuie trataţi cu mănuşi.

Înainte de a intra într-un birou încerc să-mi creez o dispoziţie pozitivă şi prietenoasă. Am deosebită grijă să fiu amabil cu secretarele şi alte persoane din jurul subiectului meu. Din experienţă am descoperit că astfel de eforturi dau mai târziu rezultate. Dacă secretarele şi alte persoane din aparatul administrativ te plac, ele îţi vor spune unde se află şeful lor, îţi vor comunica numărul de celular al şefului, îţi vor face copii la documente, şi îţi vor face multe alte mici servicii care îţi vor fi utile .

Când, în sfârşit, ajung la subiectul interviului, încerc să fac în aşa fel ca el să se simtă relaxat. Arunc repede o privire prin birou căutând un subiect de discuţie care nu are nici o legătură cu tema interviului. De obicei, pe pereţii birourilor pot fi văzute fotografii sau alte lucruri care vă pot sugera ce îi place sau îi displace subiectului. S-ar putea să fie fotografii ale familiei lui sau cărţi poştale din locurile vizitate. Încep conversaţia cu un comentariu

de felul: “Ia te uită, aţi fost la Paris? Cum v-a plăcut oraşul?” Sau dacă văd o fotografie în care subiectul se află la plajă, îl întreb: “Unde aţi fost la mare?” În primele cinci minute ale interviului s-ar putea să discutăm despre vacanţa trecută. Însă aceasta nu este o pierdere de timp.

Scopul final este să stabileşti o relaţie cu intervievatul. Convinge-l că nu eşti doar jurnalist, ci şi om ca toţi ceilalţi — un om care are o familie, căruia îi plac concediile etc. Stabilirea acestui raport între tine şi subiect îţi poate aduce dividende neaşteptate. Dacă subiectul se simte relaxat în timpul interviului, atunci va începe să vorbească despre alţi oameni şi probleme, şi ar putea să-ţi spună lucruri pe care nu le ştiai, şi despre care nici nu ai fi întrebat. Această situaţie este ideală pentru un jurnalist — când subiectul oferă mai multă informaţie decât avea de gând să ofere iniţial.

Şi invers, dacă subiectul răspunde scurt şi rece la întrebarea despre fotografia făcută pe plajă sau nu răspunde deloc, atunci fii gata de un interviu greu. Va trebui să depui mai mult efort ca să faci subiectul să se simtă relaxat, dar şi mai important este că vei avea nevoie de mai multă insistenţă pentru a afla informaţia necesară.

Deci, odată subiectul relaxat şi odată stabilit raportul dintre voi, lucrul jurnalistului abia începe. Pentru interviu trebuie să te pregăteşti din timp. Nimic nu poate să-l irite pe subiectul interviului mai mult decât un jurnalist care habar nu are despre tema interviului. Şi nimeni nu va dori să piardă timpul explicându-ţi lucruri elementare sau lucruri generale despre viaţa sau profesia sa. Persoana intervievată este, fără îndoială, expert în domeniul în care lucrează — acesta şi este ,de fapt, motivul pentru care îi luăm interviul. El cunoaşte anumite lucruri sau are realizări deosebite pe care noi vrem să ni le comunice.

Cum să ne pregătim? Prin documentare. Găseşte ce s-a scris deja despre persoana pe care o vei intervieva. Poate a mai acordat interviuri la aceeaşi temă. Astfel, îţi vei putea impresiona subiectul spunându-i: “În ultimul număr al XXX aţi spus că... Aţi putea să-mi explicaţi ce aţi avut în vedere?” Sau dacă nu au mai fost publicate articole la tema dată, ori articolele nu pot fi găsite, discută cu alţi reporteri sau oameni de alte profesii care sunt

experţi în domeniu. Ei îţi pot sugera întrebări la care nici nu te-ai fi gândit. Rivalitatea profesională există în toate domeniile. Dacă îl întrebi pe un savant ce crede despre lucrările altui savant, şi mai ales dacă îi spui că vei avea un interviu cu celălalt, atunci inevitabil el îţi va sugera: “Întreabă-l despre ...”

Unii pot să-ţi comunice informaţii “de uz intern” despre persoane din domeniul în care activează. Aceasta se referă mai ales la politicieni. Cea mai sigură cale de a afla dacă cineva are de gând să participe în alegeri, este să întrebi alţi politicieni. Aceştia vor şti exact cum se pregătesc de alegeri concurenţii lor. Vei putea pune politicienilor întrebări de felul: “Din câte ştiu de la oponenţii dvs. în alegeri, aveţi de gând... Ce aveţi de spus la aceasta?”

În cazul pictorilor, scriitorilor sau muzicienilor, trebuie neapărat să le cunoşti lucrările (să le citeşti cărţile, să le cunoşti tablourile, operele muzicale etc., etc.). Adesea jurnaliştii îşi închipuie că pot pur şi simplu să se apropie de cineva fără nici o pregătire, să pună o serie de întrebări şi să obţină un interviu bun.

Eu întotdeauna îmi pregătesc cinci-şase întrebări înainte de a merge la un interviu. Îmi place ca întrebările să fie de ordin general, astfel încât subiectul să se simtă liber să-mi vorbească ce doreşte el. Încerc să-mi formulez întrebările ca fiecare din ele să se axeze pe una din temele pe care vreau să le discut cu subiectul.

Am descoperit că o listă cu întrebări esenţiale este bine venită în cazurile când subiectul interviului începe să bată apa-n piuă sau se abate de la tema abordată. O astfel de listă îmi permite să fac o pauză, să-mi consult agenda şi să spun ceva de genul: “Mai am aici o întrebare sau o temă pe care aş vrea să o discutăm”. Aceasta mă ajută să readuc discuţia pe făgaşul care mă interesează.

Pregătirea prealabilă este cheia unui interviu reuşit. Dar şi flexibilitatea nu trebuie subestimată. Dacă subiectul interviului începe să discute o temă interesantă la care nu te-ai gândit, continuă în această direcţie fără nici o grijă. Nu te limita doar la întrebările din lista pregătită, crezând că numai acestea trebuie discutate pe parcursul interviului. Lista să-ţi fie doar un ghid. De exemplu, nu demult am fost martorul unui interviu cu un

fotograf care lucrase într-o zonă de război. Interviul încerca să dezvăluie motivaţia fotografului. Dar conversaţia a evoluat într-o discuţie despre importanţa riscului. Fotograful urma să explice despre stabilirea gradului de risc. El a răspuns că acest lucru nu contează, şi că poate fi determinat abia după împlinirea faptului. Dacă reuşea să facă o fotografie dramatică, atunci riscul era meritat. Dacă nu reuşea sau era rănit, în rezultat, atunci riscul era în zadar. Răspunsul a fost pe cât de surprinzător, pe atât de revelator. Anume astfel de răspunsuri pot schimba cursul interviului şi la ele trebuie să fie atent jurnalistul, continuând discuţia în aceeaşi direcţie.

Nu este uşor să-ţi menţii flexibilitatea în timpul interviului. Pentru aceasta nu este suficient doar să asculţi atent. Un jurnalist bun trebuie să facă mai multe lucruri simultan. În primul rând, el trebuie să pună astfel de întrebări ca interviul să nu devieze de la tema abordată. Dar în acelaşi timp, jurnalistul trebuie şi să asculte atent ceea ce spune intervievatul, astfel ca atunci când aude un răspuns neaşteptat, ori când este prezentat un fapt neobişnuit sau revelator, jurnalistul să aibă prezenţa de spirit să continue în această nouă direcţie cu alte clarificări. Jurnalistul trebuie, de asemenea, să se gândească la pasul următor în timp ce ascultă un răspuns şi să-şi formuleze în minte următoarea întrebare care l-ar aduce pe subiect tot mai aproape de răspunsul dorit. În plus, jurnalistul trebuie rapid să-şi facă notiţe exacte. Un interviu reuşit reprezintă un proces activ şi dificil care te poate epuiza, dar care îţi poate aduce şi mari satisfacţii.

Recomandarea mea este să ai întotdeauna un reportofon, DAR ŞI un carnet de notiţe. În unele situaţii m-am bazat numai pe reportofon ca să descopăr mai târziu că o parte din interviu nu se înregistrase. Dar atunci când fac notiţe (pe lângă înregistrarea de pe bandă), ştiu că dacă reportofonul mă trage pe sfoară, cel puţin, am notiţele ca variantă de rezervă. Iar reportofonul, la rândul său, serveşte ca variantă de rezervă pentru notiţe. Pe bandă se înregistrează orice cuvânt spus de intervievat, inclusiv “hmmm” - urile şi alte probe ale contextului emoţional. Banda îmi permite să transcriu citate complete şi exacte, în felul cum au fost pronunţate.

Când pot alege, întotdeauna prefer notiţele făcute cu mâna mea. O dată cu trecerea anilor, am învăţat să fiu mai operativ la luarea de notiţe. Când merg la un interviu, de obicei ştiu dinainte tema şi modul în care o voi aborda. Astfel, în timpul interviului îmi notez doar detaliile esenţiale pe care nu vreau să le uit, inclusiv datele concrete: numele, zilele, orele şi, mai ales, numerele. Însă temele generale le pot reţine şi aşa.

Privitor la citate, încerc să le folosesc doar pe cele mai interesante şi semnificative. Citatele lungi şi întortocheate nu sunt nici plăcute la citit, dar nici informative. Ele nu fac decât să zăpăcească cititorii sau şi mai rău — să-i plictisească. Dacă cititorul se plictiseşte, tu ca scriitor, îl pierzi. De aceea, ascult pe cât de atent pot şi îmi notez doar comentariile scurte şi memorabile. Citatele scurte şi senzaţionale întotdeauna fac articolul mai interesant. În comentariul făcut de mine, explic conceptele largi şi generale şi folosesc citate scurte, precise, pentru a scoate în evidenţă anumite lucruri. Astfel, textul devine interesant. Iată un mic sfat: dacă îţi aminteşti un comentariu concret fără a te uita în carnetul cu notiţe, atunci acest comentariu este, probabil, destul de semnificativ şi trebuie utilizat în articol.

Cum să punem întrebările

Citatele reuşite sunt produsul întrebărilor reuşite. Dar cum să punem întrebări reuşite?

Întrebările pot fi împărţite în două categorii: cele deschise şi cele închise. Fiecare categorie reprezintă un instrument important de intervievare şi se foloseşte cu un scop anumit. Întrebarea deschisă este cea care extrage un răspuns general. O astfel de întrebare invită intervievatul să povestească sau să explice ceva. Întrebările deschise încep cu "De ce" şi "Cum". Cum aţi reuşit asta? De ce aţi făcut-o? Cum este posibil aşa ceva? De ce este posibil aşa ceva? De ce este acest lucru necesar? Cum aveţi de gând să rezolvaţi problema?

Întrebările închise cer un răspuns concret printr-un singur cuvânt. De exemplu: Aţi făcut asta sau nu? Răspunsul este da sau nu. Deseori,

întrebările închise creează probleme jurnaliştilor. Uneori jurnaliştii aşteaptă un răspuns lung şi detaliat, dar fac greşeala de a pune întrebări închise. De pildă: Aveţi un plan concret de soluţionare a problemei? Răspunsul este "da" sau "nu". Şi atunci reporterul trebuie să mai pună o întrebare pentru a obţine răspunsul dorit. "Care este acest plan?" sau "Vorbiţi-mi despre câteva elemente ale acestui plan?" La fel, dacă reporterul întreabă: "Aţi putea să-mi explicaţi planul în detalii?" răspunsul poate fi din nou "da" sau "nu" şi poate fi completat cu un comentariu: "dar nu acuma".

Un interviu reuşit este rezultatul selectării şi aranjării reuşite a întrebărilor. În timpul oricărui interviu, vrei să obţii de la intervievat atât fapte cât şi comentarii. Anume aceste elemente dau calitate articolelor. În urma întrebărilor închise vei obţine date concrete: cine, ce, unde şi când. Întrebările de felul "cum" şi "de ce" îţi vor furniza opiniile şi situaţiile ilustrative de care ai nevoie.

Întrebările proaste

1) Întrebările fără de esenţă

În calitatea noastră de jurnalişti, suntem obligaţi să separăm clar viaţa noastră profesională de cea socială. Ca jurnalişti profesionişti, trebuie să punem întrebări directe şi concrete pentru a obţine o informaţie. Aceasta presupune întrebări care nu s-ar potrivi într-un context social. De pildă, în viaţa noastră socială nu ne vom permite să întrebăm un prieten sau o rudă cum s-a simţit când i-a murit copilul sau unul din părinţi. Din contra, încercăm să-i susţinem şi să-i compătimim. Ca jurnalişti însă, suntem nevoiţi să punem astfel de întrebări pentru a ne face meseria. De exemplu, am putea scrie: "Dna X era îndurerată din cauza morţii copilului său", iar apoi am include un citat din partea Dnei X, pe care l-am obţinut întrebând-o cum se simţea după moartea copilului. Nu trebuie să permiţi tabuurilor sociale să-ţi stea în calea muncii tale de jurnalist.

2) Întrebările supraîncărcate

Această problemă are câteva aspecte. Unul din ele este

întrebarea dublă — adică situaţia în care jurnalistul pune două întrebări concomitent. Astfel, intervievatul trebuie să decidă la care dintre ele să răspundă mai întâi. Aceasta îl suprasolicită pe subiect, însă ele pot avea efectul aşteptat atunci când se succed. Iată o mostră: "Spuneţi-mi ce aveţi de gând să faceţi şi apoi să-mi explicaţi de ce".

Un alt aspect al problemei este situaţia în care jurnalistul — de obicei, când este foarte emoţionat — formulează toate întrebările de pe listă într-o singură izbucnire. Chiar dacă ar vrea, subiectul nu ar fi în stare să răspundă la patru, cinci sau şase întrebări simultan. Acest lucru, de asemenea, nu-i permite jurnalistului să asculte cu atenţie răspunsul. În fine, jurnalistul se dă de gol, dezvăluindu-şi inaptitudinea de intervievator.

O ultimă latură este situaţia în care jurnalistul face o afirmaţie foarte lungă şi întortocheată, care de obicei mai este şi ezoterică, şi foarte detaliată, după care aşteaptă răspunsul subiectului. Aceasta nu reprezintă altceva, decât încercarea jurnalistului de a-şi lăuda cunoştinţele şi de a-şi impresiona subiectul. Dacă subiectul este deştept, îl va privi pe jurnalist în ochi şi îl va întreba: "Deci care a fost întrebarea?"

3) Cuvintele provocatoare

Uneori jurnaliştii cred că trebuie să provoace sau să irite persoana cu care discută pentru a obţine un interviu bun. Ei repetă comentariile grosolane sau calomnioase făcute de cineva la adresa intervievatului. De pildă: "Dl XXX a declarat următoarele despre dvs. Ce aveţi de spus?" Acesta este un truc ieftin şi lipsit de profesionalism. Acest fel de comportament trezeşte o repulsie faţă de jurnalistul în cauză şi faţă de întreaga profesie de jurnalist. Mai mult, jurnaliştii pot suferi de pe urma acestui fel de comportament.

4) Întrebările dure şi cele "care sună dur"

Această problemă se apropie de cea descrisă mai sus care ţine de provocare. Întrebările "sunteţi terorist?" sau "sunteţi criminal?" pot părea curajoase şi îndrăzneţe. Dar nu este aşa. Nu sunt decât întrebări închise. Un interlocutor deştept, pur şi simplu, va răspunde "nu". Aceste subiecte pot fi abordate cu succes în cazul când întrebarea sună indulgent, dar este cu mult

mai inteligentă, cam de genul: "Unii oameni susţin că sunteţi un criminal. Cum răspundeţi acestor afirmaţii?"

O astfel de formulare scuteşte jurnalistul de a deveni ţinta unei supărări. Doar nu el este acela care susţine că subiectul este un criminal, ci "alţi oameni". Astfel, subiectul poate să se supere pe "alţi oameni" şi nu pe jurnalistul din faţa lui.

Reguli de intervievare

la interviurile la locul de trai sau de muncă al subiectului

Adeseori, oamenii se simt mai siguri şi mai încrezuţi în mediul lor obişnuit. Casa sau biroul reprezintă sursa lor de putere şi, dacă se simt ameninţaţi, pot apela la protecţia psihologică pe care le-o oferă locul cunoscut. Dar, în acelaşi timp, să te asiguri dinainte că nu vei fi întrerupt în timpul discuţiei. Acest lucru este important în cazul în care interviul are loc într-un birou. Întreruperile permanente (sunetul telefonului, intrarea şi ieşirea unor persoane din birou) distrag atenţia intervievatului. Pentru a evita aceasta şi a da dovadă de profesionalism, prevină-ţi subiectul cât timp aproximativ va dura interviul. În acest caz, subiectul îşi va rezerva timpul necesar astfel, încât să nu fiţi întrerupţi.

Comportă-te în mod profesionist

***Vină la timp.** Este foarte important. Prezentându-te la locul şi timpul stabilit, dai dovadă de punctualitate şi onestitate. Dacă dintr-un motiv sau altul vei întârzia, preîntâmpină imediat subiectul şi interesează-te dacă este nevoie de a reprograma interviul (de obicei, demnitarii şi oficialităţile au un program destul de încărcat). Aceasta presupune o simplă manifestare a profesionalismului.

***Prezintă o ţinută profesională.** Îmbracă-te potrivit situaţiei. La o întâlnire programată cu preşedintele, îmbracă-te corespunzător, iar la un interviu cu ţăranii nu e bine să fii îmbrăcat la patru ace.

***Fii amabil.** Acest lucru este esenţial dacă vrei să fii respectat. Mulţi lideri politici sunt plini de sine. Ei cred că pot să-şi permită

totul, inclusiv să se comporte urât. Nu te conforma comportării proaste sau limbajului brutal. Brutalitatea sau răspunsurile grosolane sunt calea cea mai sigură de a-ţi ofensa sursa.

***Prezintă-te.** Chiar dacă interviul a fost programat, este important de a te prezenta. Fie aceasta o persoană oficială sau un om simplu, eu întotdeauna îi comunic cine sunt, la ce publicaţie lucrez şi cu ce scop iau interviul. Persoana respectivă poate să nu cunoască asemenea lucruri. Niciodată nu încerc să-mi ascund identitatea de reporter. Tăinuirea identităţii este, de fapt, o inducere în eroare şi poate crea probleme în loc să le soluţioneze. Folosind înşelăciunea, jurnalistul îşi sacrifică respectul pentru o glorie efemeră.

***Explică regulile.** Explică subiectului regulile interviului ÎNAINTE de a-l începe şi nu la sfârşit. Iată nişte definiţii standard:

- Pentru consemnare: toată informaţia din cadrul interviului este pentru publicare şi atribuire (persoana care furnizează informaţia va fi identificată drept sursa acesteia).
- Nu pentru consemnare: reporterul va utiliza informaţia pentru a crea un tablou pentru sine şi nu o va publica.
- Nu pentru atribuire: reporterul poate folosi informaţia în articol, însă nu are dreptul să identifice sursa informaţiei.
- Pentru informare generală: reporterul poate folosi informaţia, dar fără a identifica clar sursa, de exemplu "conform unei oficialităţi de la minister".

Începe relaxat

Pentru a stabili o relaţie umană cu intervievatul, începe discuţia despre ceva nesemnificativ, chiar şi despre timpul de afară. Interviul va fi cu atât mai reuşit, cu cât intervievatul se va simţi mai relaxat în prezenţa ta.

Începe cu întrebări competente

Comunică-i subiectului că te-ai pregătit de interviu. Aceasta înseamnă să-i pui întrebări care să-ţi reflecte cunoştinţele la temă, dar nu fi ostentativ. De exemplu, poţi spune: "Luna trecută aţi afirmat XXXX, însă ieri aţi spus..."

Fii atent la gesturi

Fii atent la tonul vocii şi la gesticulări. Subiectul poate deveni bănuitor sau este disponibil să discute o anumită temă. Priveşte-l în ochi. Chiar dacă ai nevoie să faci notiţe, nu uita să priveşti interlocutorul uneori. Acest contact vizual îl face să înţeleagă că este ascultat cu atenţie. Printr-un gest de aprobare cu capul sau spunând ceva, faci subiectul să înţeleagă că eşti interesat de ceea ce ţi se vorbeşte. Nu te încovoia. Nimic nu-l va irita mai mult pe subiect, decât jurnalistul care stă prea "degajat" pe scaun. Aceasta dă dovadă de plictiseală şi lipsă de interes faţă de discuţie.

Ascultă atent

Acest lucru este, probabil, decisiv. Ascultă atent răspunsurile, pentru că ele îţi pot sugera noi întrebări. Fii atent la tonul vocii, la nuanţe. Dacă subiectul se abate de la temă, cu ajutorul întrebărilor, poţi reveni la discuţia începută. Poţi face asta spunând: "Este interesant ceea ce spuneţi, însă aş vrea totuşi să ştiu..." Dacă subiectul vorbeşte la modul prea general, roagă-l să fie mai concret.

Fii flexibil

Fii gata să deviezi de la întrebările pregătite din timp. Pentru aceasta trebuie să asculţi atent. Ca să poţi fi flexibil, trebuie să te simţi relaxat. Dacă eşti emoţionat sau îngrijorat, nu vei putea asculta cu atenţie şi nu vei putea fi flexibil. Nu-ţi fie teamă să taci. Tăcerea te ajută să-ţi aduni gândurile, dar îi permite şi subiectului să se concentreze sau să răspundă mai detaliat la întrebarea pusă. Tăcerea te ajută, la fel, să continui interviul atunci când subiectul răspunde evaziv sau retras.

Nu-ţi fie frică să-ţi arăţi incompetenţa

Dacă nu reuşeşti să te pregăteşti foarte bine la o temă, nu-ţi fie frică să-i comunici despre aceasta subiectului. Doar nu scrii pentru o publicaţie tehnică sau academică. Încearcă să adopţi punctul de vedere al cititorului mediu. Roagă un expert să-ţi

explice anumiţi termeni, teorii sau puncte de vedere. Aceasta se poate face întrebând: "Aţi putea explica astfel ca să fie pe înţelesul omului de rând?" Nu există o situaţie mai penibilă decât atunci când vorbeşti despre o problemă în care nu eşti competent. Subiectul, dar şi cititorii, îşi vor da seama de aceasta din textul pe care îl vei scrie.

Recapitulează şi repetă

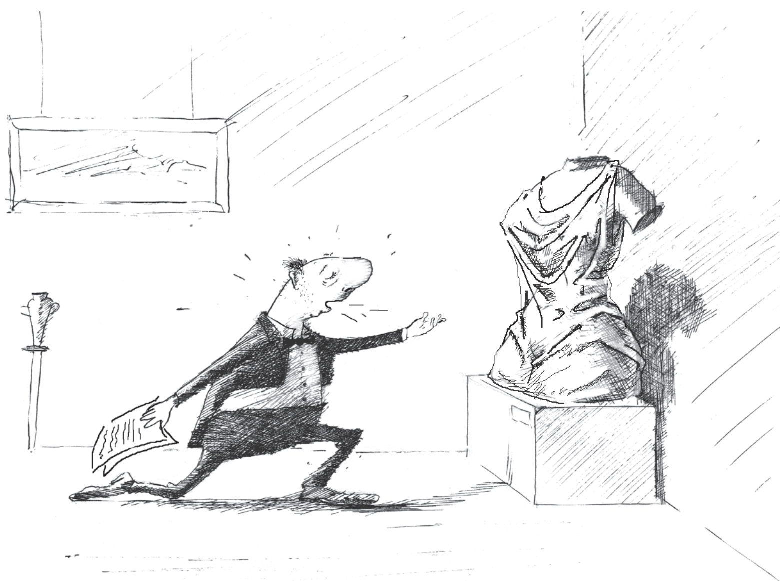
În timpul interviului, precum şi la sfârşit, recapitulează ceea ce ai auzit. Te va ajuta să clarifici spusele subiectului, dar îl va ajuta şi pe subiect să precizeze — dacă este nevoie — ceea ce vroia să spună. Această tehnică este utilă pentru temele dificile sau delicate. Este, de asemenea, important să-i citeşti intervievatului citatele pe care ţi le-ai notat. Vei da dovadă de atenţie şi conştiinciozitate şi îi vei permite subiectului să schimbe sau să concretizeze unele afirmaţii.

Înţelege-te privitor la reveniri ulterioare

De obicei, este imposibil să rezolvi toate problemele la prima întrevedere. Inevitabil, când începi să scrii articolul mai apar întrebări. Pregăteşte-ţi terenul ca să poţi reveni mai târziu, notează numărul de telefon sau alte informaţii de contact. Însă nu promite subiectului că îi vei citi întreg articolul înainte de a fi publicat. De obicei, eu cad de acord să-i citesc citatele pe care le folosesc în articol, dar nimic mai mult.

Capitolul 7
FOLOSIREA CITATELOR

Arnold Isaacs

Citatele sunt folosite în ştiri din câteva motive. Citatele pot fi incluse pentru:

- a comunica o anumită informaţie atunci când sunt importante cuvintele exacte exprimate de o persoană;
- a prezenta un exemplu (de pildă, reacţia unei mulţimi);
- a include un limbaj mai viu, mai expresiv care face articolul interesant;
- a prezenta informaţia într-o formă accesibilă, ceea ce o apropie mai mult de realitate;
- a conferi o tentă emoţională articolului.

Importanţa cuvintelor exacte

De exemplu, în articole despre procesele judiciare şi alte proceduri juridice, citatele sunt deseori forma cea mai exactă de comunicare a celor întâmplate. În exemplul ce urmează, reporterul scrie despre un proces penal, în care inculpatul a fost achitat deoarece juraţii nu au dat crezare martorului principal. Reporterul a folosit direct citate pentru a dovedi cititorului inconsecvenţa declaraţiilor martorului:

"Astăzi aţi afirmat în faţa juraţilor că aţi văzut un pistol în mâna lui Courtney Noakes?" Costley (procurorul) l-a întrebat pe Whitfield (martorul).

"Da, doamnă procuror", a răspuns Whitfield.

Costley i-a reamintit lui Whitfield că acesta nu menţionase pistolul la interogarea făcută de poliţie.

"Care dintre aceste afirmaţii este adevărată?"

"Afirmaţia de azi", a răspuns Whitfield.

"Nu cumva inventaţi mărturiile chiar aici, în faţa juraţilor?"

"Nu, doamnă procuror".

Într-un alt articol despre alt caz judiciar, reporterul a citat un psihiatru:

"Atunci când l-a omorât pe dl. Barron, dl. Vladez nu era în stare să-şi controleze acţiunile... în termeni juridici, el era "temporar nebun", a spus psihiatrul Cecil Mynatt.

În ambele exemple, utilizarea cuvintelor exacte ale persoanelor în cauză comunică sensul celor întâmplate cu mult mai clar şi mai credibil decât parafrazarea.

Cuvintele exacte ne pot ajuta să-l convingem pe cititor de ce persoana citată poate fi crezută sau din contra. Într-un articol, în care se menţiona că afirmaţiile unui politician din timpul campaniei electorale erau false, reporterul a citat, în acest scop, cuvintele politicianului:

"Intenţia noastră nu este de a duce în eroare oamenii cu orice preţ. Se poate demonstra că pot fi folosite şi alte expresii".

Acest citat arată clar cât de falsă îi este apărarea.

Cuvintele exacte pot face articolul mai veridic şi mai convingător. Un articol despre condiţiile proaste de la unele şcoli din

California conţinea citate din relatările unei oficialităţi din domeniul învăţământului:

"Mă mir cum de părinţii nu ne-au împuşcat până acum. Ar fi trebuit s-o facă".

Ziarul *Washington Post* a obţinut cândva fragmente dintr-un raport oficial care critica înflăcărat o anchetă condusă de FBI. Articolul care a rezultat conţinea următoarele citate din raportul respectiv: "această anchetă reprezintă o paradigmă a felului în care nu trebuie condus un caz de contraspionaj", şi această anchetă "a suferit din cauza neglijenţei, judecăţilor greşite, deciziilor proaste, anchetării inapte cât şi din cauza supravegherii neadecvate a acestei anchetări". (În acelaşi articol, apărea şi un alt citat din raport, aparţinând unui supervizor care scria că, lucrând cu unul dintre agenţii implicaţi în anchetă, s-a simţit "de parcă ai împinge o căruţă cu un măgar mort".)

Aceste citate – surprinzătoare, deoarece limbajul utilizat este atât de uzual şi nu seamănă deloc cu limbajul rapoartelor oficiale – denotă câtă condamnare conţine raportul respectiv.

Prezentarea exemplelor

Într-un articol despre metroul din Washington DC, reporterul cita un pasager:

Warren Ansley a spus că staţia Waterfront fusese atât de aglomerată ieri dimineaţa, încât el se temea să nu i se întâmple ceva. "Pe peron aşteptau vreo 300 sau 400 de oameni", a spus el. "Au trecut patru trenuri înainte ca să pot urca şi eu".

Un alt reporter, scriind despre liceele care încurajau elevii să înveţe temele pentru acasă şi pentru examene în grup, a citat câţiva elevi:

"În ziua când ni s-au înapoiat testele şi am văzut că toţi băieţii au luat 10, am hotărât că data viitoare voi merge şi eu cu orice preţ" (o elevă care a lipsit de la întrunirea grupului înainte de test).

"Uneori, într-adevăr îmi este greu să găsesc timp, dar efectul este atât de evident, încât nu-mi dau seama de ce nu am participat la şedinţele în grup până acum".

După ce o curte de justiţie din Scoţia l-a condamnat la închisoare pe un ofiţer de informaţii libanez pentru explozia săvârşită în avionul de pe ruta Pan Am 103, reporterul a citat câteva rude ale victimelor:

"Sunt împăcată. Justiţia şi-a îndeplinit funcţiile", a spus Bert Ammerman, al cărui frate de 36 de ani, pe nume Tom, murise în timpul exploziei.

"M-am simţit uşurat când am auzit că s-a pronunţat verdictul", a spus Cohen, "eu mi-am zis, "Slavă Domnului!" (Daniel Cohen, al cărui fiică murise în atentat.)

Citatele directe servesc drept dovezi care susţin idei mai generale: metroul din Washington este supraaglomerat; elevii care învaţă pentru examene în grup, găsesc această metodă eficientă; rudele victimelor unui atentat terorist s-au simţit satisfăcuţi şi uşuraţi, când teroristul a fost condamnat.

Fiind o exemplificare concretă, citatele ne ajută să demonstrăm corectitudinea afirmaţiilor mai generale din articol. Astfel, cititorul găseşte articolul mai credibil.

Includerea limbajului viu

Citatele pot înviora articolul, dându-i un caracter dramatic, umoristic sau un efect uimitor. Într-un articol despre tendinţa de scădere a duratei medii de viaţă şi modul de viaţă nesănătos din Rusia, reporterul a citat un bărbat de 47 de ani care încerca să ducă un mod de viaţă sănătos:

"Atunci când mergi pe stradă cu o sticlă în mână, nimeni nu-ţi acordă nici o atenţie", spunea el. "Însă dacă alergi făcând sport, toată lumea se uită la tine ca la o fiinţă ciudată".

Într-un articol despre un grup de şoferi care se aflau într-un restaurant la marginea şoselei şi discutau despre viaţă, reporterul l-a citat pe unul din ei:

"Pe şosea există o singură lege", a spus Robert Strong: "Dacă roţile nu se-nvârt, nici tu nu câştigi banu' ".

Alt articol despre părinţii care preferă să-şi înveţe copiii acasă, în loc să-i trimită la şcoală, cita o mamă:

“Nu serata de absolvire este scopul final al copiilor mei, ci studiile”.

Într-un articol despre o zi rece, cu vânt, pe un litoral de vacanţă din Marea Britanie, era citată o persoană care îşi petrecea acolo vacanţa:

“Noi suntem aici în vacanţă şi de aceea nu folosim cuvântul “rece”. În Marea Britanie, noi numim astfel de vreme “înviorătoare”.

Asemenea citate fac articolele mai sonore, mai vioaie şi mai interesante.

Modalitatea mai accesibilă

Când auzi una şi aceeaşi voce timp îndelungat, ea devine monotonă. Nu prea există oameni cărora să le placă monologul în timpul unei discuţii sau romanele fără dialog. Şi articolele de presă devin plictisitoare dacă nu este schimbat stilul prozei. Citatele permit autorului să schimbe stilul unui articol introducând un limbaj mai uzual, mai familiar.

Într-un articol despre utilizarea ilegală a unui medicament analgezic, care brusc devenise foarte căutat în multe localităţi rurale din America, reporterul a citat şeful poliţiei unui orăşel din statul Virginia:

“Am un interes faţă de acest public, nu pot să las oamenii să moară astfel”, spune şeful poliţiei Gary Roche... “Lucrul cel mai greu e că medicamentul este legalizat”, precizează Roche. “Dacă-l găsesc asupra ta, iar tu ai reţetă pentru el, nu pot să întreprind nimic”.

În acelaşi articol era citat şi un utilizator al drogului:

Eric Proffit, 24 de ani, tată a patru copii, a trecut la injectarea medicamentului în vene. “La început îl mestecam, iar apoi am început să am nevoie de cantităţi din ce în ce mai mari. Un tip mi-a spus că mestecându-l, irosesc bunătatea degeaba”.

Citatele fac acest articol mai captivant, deoarece ele introduc diversitate în limbajul lui. Articolul devine mai convingător şi mai real, cititorul are senzaţia că aude vorbind persoana citată.

Într-o schiţă despre un tânăr care fusese martor al unui omor în stradă, dar se temea să încalce "codul străzii" şi să divulge identitatea criminalului, reporterul a descris felul în care mama sa şi propria-i conştiinţă l-au ajutat, până la urmă, să depună mărturii. În articol era adus un citat din spusele mamei:

"Nu vroiam ca criminalul să scape. Să presupunem că ar fi fost ucis fiul meu. Ce-aş fi vrut eu atunci? Ca cei care au văzut crima să depună mărturii sau să spună: "N-a fost omorât copilul meu, aşa că ducă-se naibii"? Astfel nu e corect. Iată de ce criminalitatea a ajuns la un nivel atât de înalt".

Reporterul a citat şi tânărul:

"Sincer, mă tot zgâria la inimă. Cum numai am scăpat (de droguri), am început să văd lumea altfel: "Ai văzut cum a fost ucis un puşti pentru nimic?". Iar în cealaltă ureche auzeam vocea mamei mele", îşi aminteşte Burley. "Din cauza că nu vroiam să vorbesc, mă simţeam de parcă eu aş fi apăsat pe trăgaci".

Spusele lui Burley şi ale mamei lui ajută cititorul să înţeleagă şi să simtă lupta interioară prin care au trecut mama şi fiul.

Emoţiile

Într-un articol despre un atac sinucigaş cu bombă în Ierusalim, se descria o mamă care fusese rănită împreună cu doi copii ai săi. Femeia a fost dusă la un spital, iar copiii la altul. Câteva ore mai târziu, i s-a permis să vorbească cu feciorii săi la telefon. Reporterul i-a redat cu exactitate cuvintele:

"Noam, Noam, dragul meu, cum te simţi? Îţi ard picioarele? Eşti îngrijit bine? Te simţi mai bine acum? Puiule, te iubesc. Te iubesc. Dar unde e fratele tău?.. Hagai? Cum te simţi? Simţi că arzi? Din cauza şrapnelului? Am să vin să vă văd imediat ce ies de aici. Vă promit".

Şi un alt exemplu de citat care aparţine lui Cecil Burgess din Noua Zeelandă, veteran al Primului Război Mondial:

"M-am întors acasă la o mamă, un tată şi patru surori şi nimeni nu m-a întrebat măcar o dată cum a fost. Timp de şaptezeci de ani nimeni nu m-a întrebat niciodată cum a fost".

Un poliţist din New York a fost acuzat de omor şi de conducerea maşinii în stare de ebrietate, după ce a lovit cu maşina o familie din trei persoane, omorându-i pe toţi. După eliberarea poliţistului fără cauţiune, rudele şi vecinii familiei decedate au protestat în faţa sediului sectorului de poliţie. Într-un articol despre acest eveniment, citatele arătau mânia protestatarilor:

"Vreau dreptate!" striga înnebunit Victor Herrera ţinând în mâini o pancartă cu fotografiile celor ucişi.

"Nu înţeleg de ce l-au eliberat pe poliţist", a spus Yves Murad, 52 de ani, conducător de taxi. "Legea este scrisă pentru toţi la fel. Dacă bărbatul ar fi dat cu maşina peste poliţist sau peste cineva din familia lui, e clar ce ar fi fost. Fără îndoială, nimerea direct la puşcărie".

Un alt articol despre acelaşi incident îl cita tot pe Herrera care îşi pierduse fiul, soţia însărcinată şi cumnata:

"El trebuia închis ca să fie singur şi să simtă ceea ce simt eu... Nu are dreptul să se afle printre ai săi, pentru că el mi-a distrus familia mea. Trebuie să simtă cum e atunci când nu ai pe nimeni".

Citatele din aceste exemple permit cititorului să simtă frica, uşurarea şi dragostea mamei din Ierusalim; regretele şi singurătatea soldatului din Noua Zeelandă; durerea şi mânia dlui Herrera din New York. Ele fac articolele mai dramatice şi mai convingătoare.

Exactitatea

Citatul reproduce cuvintele exacte ale celui care vorbeşte. Nu trebuie să schimbi cuvintele spuse şi nici ordinea în care au fost pronunţate. Dacă nu eşti sigur de exactitatea unui citat întreg, include între ghilimele numai expresiile sau cuvintele de care eşti sigur.

Din respect, mai ales atunci când foloseşti cuvintele unei persoane care nu se exprimă în limba sa maternă, poţi corecta greşeli gramaticale nesemnificative. Însă aceste schimbări trebuie să fie cât mai mici şi cât mai puţine, şi nici într-un caz să altereze sensul celor spuse.

Utilizarea citatelor în contextul potrivit

Exactitatea nu rezidă numai în cuvinte, ci şi în semnificaţia lor. Trebuie să indici clar la ce SE REFEREAU cuvintele spuse — adică, contextul.

Exemplu: au fost răniţi mai mulţi oameni după ce o demonstraţie publică a degenerat în violenţe între demonstranţi şi poliţie. Un martor spune: "Aceasta este o tragedie şi o crimă". În acest caz trebuie să clarifici dacă martorul a utilizat cuvântul "crimă" cu referire la comportarea demonstranţilor sau a poliţiei.

Deşi toate cuvintele din citat sunt corecte, plasate la un loc greşit, ele schimbă sensul spuselor vorbitorului. Un astfel de citat este considerat greşit.

Clarificarea identităţii vorbitorului

Dacă într-un articol figurează câteva persoane, atunci de fiecare dată când foloseşti un citat, indică cine este vorbitorul.

Exemplu: Ai scris într-un articol:

Primul ministru a spus că va candida din nou în alegeri "cu orice preţ", însă liderul opoziţiei a spus că votul de neîncredere îl va face să-şi schimbe intenţiile. "Până la urmă tot o să câştig", a spus el.

Cine a spus "o să câştig"? Primul ministru sau liderul opoziţiei?

Nu cita limbajul confuz sau plictisitor

Trebuie să parafrazezi dacă nu eşti sigur că ţi-ai notat cuvintele cu exactitate, tot astfel procedează şi în cazul când vorbitorul nu se exprimă clar şi coerent sau se exprimă neîndemânatic. Citează doar acele fragmente care sunt clare şi interesante.

Citatele trebuie să completeze articolul cu informaţie, şi nu să o repete

Este necesar ca citatul să explice ceva sau să prezinte un exemplu, să clarifice sau să facă articolul mai plin de viaţă şi nu doar să utilizeze cuvintele altcuiva pentru a comunica ceea ce tu ai comunicat deja în comentariu.

De exemplu, dacă ai scris că membrii opoziţiei sunt în dezacord privitor la acţiunile lor în parlament, NU mai spui că liderul opoziţiei a comunicat că "Încă nu am ajuns la un acord privind acţiunile noastre de mai departe". E mai bine să foloseşti un citat care să aducă informaţie nouă:

"Am reuşit să cooperăm mai înainte şi de această dată vom găsi o cale de cooperare", a spus liderul opoziţiei.

De obicei, nu e bine să foloseşti citate pentru informaţia generală sau pentru detalii, aşa ca în cazul următor: "Incendiul a izbucnit la 7 dimineaţa şi noi presupunem că a început în depozit". În majoritatea cazurilor, există posibilitatea de a folosi aceste detalii (printr-o parafrază) într-o formă mai clară şi mai concisă . Însă citatele TREBUIE folosite pentru a da viaţă articolului: "Am simţit miros de fum şi nici n-am reuşit să ne dăm bine seama de acest fapt, când toată camera se umplu de flăcări".

Nume, nume

Atunci când incluzi citate, identifică vorbitorul de câte ori este posibil. Încearcă să convingi intervievaţii să-ţi permită utilizarea numelor lor. Dacă nu reuşeşti să-i convingi, încearcă să-ţi permită o identificare cât mai exactă – de pildă, "o oficialitate de la ministerul de interne" e o variantă mai bună decât simplu "o oficialitate" sau "o sursă". Explică în articol de ce nu este inclus şi numele ("la cererea sursei" sau o altă cauză din care este protejată identitatea sursei).

Atunci când incluzi citate fără menţionarea numelui sursei, citatul trebuie să prezinte un fapt sau o analiză şi NU o opinie, o condamnare sau o critică. Nu e bine să permitem intervievaţilor

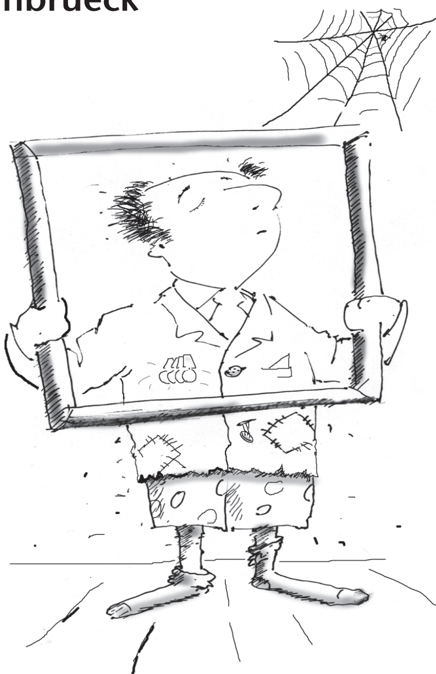
să critice anonim sau să-şi exprime anumite opinii fără a-şi asuma responsabilitatea pentru cele spuse.

Nu le oferi ocazia surselor să-şi verifice citatele

Dacă TU nu eşti sigur de ceva şi vrei să verifici, trebuie să-ţi suni sursa şi să o întrebi încă o dată ce a spus în cazul dat sau ce a intenţionat să spună. Însă trebuie să te opui rugăminţii sau insistenţei de a-i arăta ce ai scris înainte ca materialul să fie publicat. Este datoria TA să redai cuvintele altora cu exactitate, dar te vei plasa într-o situaţie nefavorabilă dacă le vei acorda surselor posibilitatea să-şi schimbe cuvintele, în cazul când tu eşti sigur de ele. Regula de bază este următoarea: îi promiţi sursei că o vei cita cu exactitate; îi ceri să aibă încredere în tine; şi TREBUIE să te ţii de cuvânt.

Capitolul 8
FOTOGRAFIA GAZETĂREASCĂ

Karin Steinbrueck

În loc de cuvinte, în fotojurnalism, sunt folosite imaginile pentru relatarea noutăţilor. Pentru a obţine o bună fotografie de actualitate, fotoreporterul trebuie să lucreze în acelaşi mod ca şi un reporter. Nu este suficient să cunoască numai cum să realizeze o fotografie reuşită din punct de vedere tehnic şi estetic, ci să înţeleagă şi evenimentul pe care îl consemnează: cine sunt participanţii, de ce aceste persoane sunt implicate în evenimentul dat şi de ce evenimentul este important pentru cititorii

ziarului. Acest lucru este valabil atât în cazul noutăţilor pure, cât şi a temelor elaborate.

Acest capitol nu va prezenta aspecte tehnice ale fotografiei, ca expunerea corectă sau developarea filmului. Obiectivul acestui capitol este să elucideze rolul fotografiilor în ziare, unele elemente ale fotografiei de actualitate, importanţa legendelor şi modul în care sunt scrise ele, astfel încât să fie exacte şi informative, posibilitatea de a povesti ceva prin imagini şi unele idei pentru redactori, cum să găsească surse fotografice alternative.

Rolul fotografiilor în ziare

Ca şi în cazul articolelor, rolul fotografiilor este să informeze cititorii. O fotografie izolată, adică una care nu însoţeşte un articol ci are doar o legendă, poate povesti despre un eveniment la fel ca şi un articol. În presa scrisă fotografiile adesea însoţesc un text. Rolul lor în acest caz este să ilustreze tema, să prezinte dovezi, să genereze emoţii sau să atragă atenţia cititorilor asupra articolului în cauză. De obicei, fotografiile joacă mai multe roluri concomitent.

Fotografiile din ziare nu sunt toate la fel. Deşi spaţiul de ziar (şi cel de pe ecranul calculatorului) este scump, mulţi redactori de ziare din SUA realizează faptul că elementele vizuale puternice atrag cititorii, le absorb atenţia şi le suscită interesul pentru a citi ediţiile ulterioare ale ziarului. Studiile arată că cititorii, în primul rând, privesc fotografiile şi citesc legendele, apoi trec nemijlocit la lectura articolului. Cititorii sunt atraşi de oameni şi locuri cunoscute. Fotografiile bune şi relevante reuşesc de obicei atunci când fotoreporterul se călăuzeşte de practicile jurnalistice generale.

Elementele reuşite ale unei fotografii de ziar

Aprecierea unei fotografii de actualitate drept reuşită sau proastă este un lucru subiectiv. Totuşi, există reguli care pot contribui la realizarea unor fotografii de actualitate relevante şi interesante.

Claritatea tehnică

Fotografiile publicate pe paginile ziarelor trebuie să reprezinte o înaltă calitate tehnică. Există şi excepţii, în cazul când nu poate fi obţinută o fotografie de calitate mai bună, iar importanţa evenimentului cere o fotografie însoţitoare, indiferent de calitatea ei. Ca regulă, performanţa tehnică a unei fotografii include următoarele elemente:

- claritatea subiectului primar;
- expunerea corectă;
- echilibrul dintre culoare şi contrast care să reflecte corect condiţiile naturale.

Relevanţa

Conţinutul fotografiei trebuie să fie relevant pentru articol şi pentru comunitatea în care se citeşte ziarul. Printre temele fotografice relevante se află şi ilustrarea artistică a vieţii cotidiene a oamenilor. Acest fel de imagini mai elaborate sunt la fel de importante pentru cititorii ziarului ca şi fotografiile de actualitate pură. Lucrul cel mai important este înţelegerea de către cititori a motivului pentru care a fost publicată o fotografie sau alta.

Larry Nighswander, profesor la Ohio University School of Visual Communication[1] , a întocmit o listă cu întrebări care să-i ajute pe fotografi şi redactorii de ziare să determine relevanţa unei fotografii de actualitate:

- Conţine oare fotografia informaţia esenţială care să-l ajute pe cititor să înţeleagă evenimentul?
- Se conţin oare în fotografie elemente nemaivăzute până atunci: este ea excepţională, interesantă sau abordează un subiect cunoscut într-un mod nou?

---

1 Horton, Brian. *Associated Press Guide to Photojournalism*. Second edition, 2001, p. 46.

- Comunică oare fotografia informaţia mai eficient, mai reuşit sau mai elocvent decât o simplă propoziţie?
- Trece oare mesajul fotografiei dincolo de comun şi de evident?

Obiectivitatea şi exactitatea: conţinutul nu trebuie manipulat sau deformat

Fotografiile publicate pe paginile ziarelor trebuie să corespundă aceloraşi standarde jurnalistice ca şi articolele pe care le însoţesc, adică să reflecte adevărul. Ele trebuie să reprezinte

Asociaţia Naţională a Fotoreporterilor din Statele Unite (NPPA)

Declaraţie Privind Trucarea Fotografiilor

În calitatea noastră de jurnalişti, noi suntem convinşi că principiul de bază al profesiei noastre este corectitudinea; de aceea avem certitudinea că este condamnabilă perimarea conţinutului unei fotografii dacă acest lucru induce în eroare publicul.

În calitatea noastră de fotoreporteri, avem responsabilitatea de a documenta societatea şi a conserva imagini ale societăţii ca documente istorice. Este clar că noile tehnologii electronice fac tot mai dificilă păstrarea integrităţii imaginilor fotografice. Aceste tehnologii permit manipularea conţinutului unei imagini astfel, încât este practic imposibil să depistezi trucarea. Spuse fiind toate acestea, noi, Asociaţia Naţională a Fotoreporterilor, reafirmăm principiul de bază al eticii noastre: reprezentarea corectă este standardul profesiei noastre.

Suntem convinşi că regulile fotojurnalismului, privind consemnarea echitabilă şi corectă, trebuie să reprezinte criteriile după care să fie stabilit gradul admisibil de manipulare a fotografiilor. Denaturarea conţinutului editorial al unei fotografii, în orice fel, este o încălcare a normelor etice recunoscute de NPPA.

(Adoptată de Comitetul Executiv al NPPA la 12 noiembrie 1990. Revizuită de către Consiliul Director al NPPA la 3 iulie 1991. Inclusă în Statutul NPPA în iunie 1995.)

relatări obiective şi exacte şi să fie însoţite de legende corecte.*
Fotograful nu trebuie să inventeze, să însceneze sau să influenţeze evenimentul pe care îl consemnează. Fotografiile nu trebuie deformate, manipulate sau schimbate astfel, încât să fie schimbat esenţial conţinutul sau contextul lor. Aceasta înseamnă că nu trebuie incluse suplimentar sau eliminate elemente importante din fotografie, nu trebuie schimbate elementele în cadrul fotografiei sau publicată imaginea în oglindă din considerente de machetare sau design. Însă cadrarea şi curăţirea negativului sunt tehnici acceptabile.

Tehnologiile de deformare şi manipulare a fotografiilor au existat şi au fost folosite chiar din primele zile ale acestei meserii. Cu ajutorul tehnologiilor moderne, de exemplu "camera obscură digitală", este extrem de uşor de manipulat fotografiile astfel, încât să nu poată fi deosebite de fotografiile "adevărate". Imaginile manipulate nu îşi au locul în fotografia gazetărească. În 1990, agenţia de presă Associated Press (AP) a adoptat un set de reguli de etică privind fotografia digitală în care se declară următoarele:

> *"Să fie clar, Associated Press nu deformează fotografiile. Imaginile noastre întotdeauna trebuie să fie adevărate... Numai metodele consacrate de reproducere a pozitivelor, cum ar fi supraexpunerea, subexpunerea, schimbarea tonului şi cadrarea sunt acceptabile. Manipularea este limitată la eliminarea zgârieturilor şi a firelor de praf. Conţinutul unei fotografii nu trebuie NICIODATĂ schimbat sau manipulat sub nici o formă" (*subliniere în original*)*[2] .

În cadrul presei din SUA se discută în jurul posibilei utilizări a unui simbol care să-i indice cititorului că imaginea a fost manipulată. Fotografiile înscenate, asemenea celor de grup sau portretelor, nu se consideră manipulate. Cititorul poate fi informat despre înscenarea sau deformarea uşoară a fotografiilor în legendele care le însoţesc.

---

* Vezi secţiunea privind legendele.

2 Horton, Brian. *Associated Press Guide to Photojournalism*. Second edition, 2001, p. 38.

Elementul uman sau "momentul decisiv"

Majoritatea fotografiilor de actualitate conţin imagini ale oamenilor. Ziarul la fel, scrie despre şi pentru oameni şi comunitatea lor fiind citit tot de ei. Cititorii aşteaptă să regăsească pe paginile ziarelor vecinii lor de locuinţă, prietenii ori duşmanii.

Joi, 6 iunie 2001. Jack Barry din Goshen face ultimele retuşuri de revopsire a Bibliotecii din Haydenville. Noua culoare galbenă care a înlocuit griul închis, "îţi dă senzaţia că biblioteca a devenit mai luminoasă", spune Barry.

Karin Steinbrueck, reporter la Gazette

În timp ce se stabileşte identitatea persoanei, faţa nu i se vede. Acţiunea primară din această fotografie este înlocuirea inscripţiei care identifică biblioteca ca atare. Această imagine a fost gândită, dar nu a fost înscenată. Văzusem întâmplător cum era vopsită o clădire, m-am oprit şi am discutat cu zugravul. Ştiam că clădirea era identificată printr-o inscripţie şi m-am înţeles cu zugravul să revin la faţa locului atunci când avea să ajungă la schimbarea inscripţiei.

De regulă, persoana care se vede în fotografie trebuie identificată în legendă prin numele deplin şi localitatea unde locuieşte. Însă fotografiile gazetăreşti care pretind să fie reuşite şi să aibă efect asupra cititorului, pot conţine şi persoane neidentificate pentru a da fotografiilor un caracter uman şi a le face mai interesante. Fotograful Henri Cartier-Bresson practică aşa-numitul "moment decisiv" — aşteaptă momentul, în care elementul uman devine parte integrantă a compoziţiei, a design-ului, a evenimentului fotografiat.

Legenda

În presa occidentală, de obicei nu se permite publicarea unei fotografii fără a se cunoaşte numele persoanei fotografiate.* * Informaţia din legendă trebuie să răspundă la cele cinci întrebări jurnalistice: Cine, Ce, Unde, Când şi De ce. Agenţia de presă

Associated Press respectă o structură simplă a legendelor:

1. În prima propoziţie se descrie (la timpul prezent) ceea ce se vede în imagine şi se concretizează unde şi când a fost făcută fotografia.

2. În continuare se povesteşte despre evenimentul fotografiat sau se descriu motivele pentru care fotografia este importantă[3] .

19 iulie 2001. Detectivul din oraşul Northampton, Anne McMahon, lucrează asupra unui desen în timpul seminarului susţinut săptămâna trecută la JFK Middle School. La curs au participat pictori din trupele de poliţie de pe Coasta de Est şi din Hawaii.

Karin Steinbrueck, reporter la Gazette

Legenda urmează regulile stabilite de AP. Deoarece la eveniment au participat persoane din toată ţara, eu am hotărât să mă concentrez asupra unui poliţist din localitate care a şi organizat evenimentul. În imagine, se observă şi acţiunea primară a evenimentului: o femeie poliţist care desenează. "Momentul" pe care l-am ales a fost acel, în care ea privea cu atenţie desenul din prim-planul fotografiei — un gest firesc atunci când cineva desenează.

Câteva reguli şi îndrumări la crearea legendelor:

- Dacă în imagine se văd mai multe persoane, identifică-le în ordinea cea mai logică — de la stânga la dreapta, din prim-plan spre fundal, prin îmbrăcămintea lor etc.
- Când precizezi numele unei persoane, roag-o să-l scrie cu mâna ei sau pronunţă-l pe litere în timp ce-l notezi în carnet; nu încerca să ghiceşti (mai ales, în cazul numelor străine).

** Multe dintre primele fotografii apărute în presa occidentală după evenimentele din 11 septembrie 2001 din New York City şi Washington D.C. nu conţineau numele persoanelor fotografiate pur şi simplu din cauza şocului, apropierii imediate şi pericolului situaţiei. Nici un fotograf nu are dreptul să-şi pună subiectul în pericol oprindu-l în loc pentru a-i cere informaţia necesară pentru legendă.

3 *The Associated Press Stylebook and Libel Manual*. Norm Goldstein, ed., Perseus Books: Reading, MA, 1998, p. 307.

- Întotdeauna specifică oraşul în care locuieşte subiectul.
- Pe lângă locul de reşedinţă, copiii (până la 18 ani) trebuie identificaţi şi după vârstă.
- Dacă nu înţelegi ceva sau nu-ţi dai seama de ce se întâmplă, întreabă oamenii pe care îi fotografiezi. Ei sunt sursa cea mai directă pentru a te informa; redactorul tău s-ar putea să nu cunoască nici el esenţa evenimentului.
- Întotdeauna trebuie să menţionezi locul în care a fost făcută fotografia, chiar dacă locul este evident.
- Mai menţionează şi când a fost făcută fotografia: săptămâna trecută, ieri, aseară, marţi etc.
- Întotdeauna specifică numele fotografului. În multe ziare se mai indică şi faptul că fotograful este angajatul permanent al publicaţiei. De exemplu: *Karin Steinbrueck, reporter la Gazette.* Multe mijloace de informare specifică numele fotografului chiar şi atunci când achiziţionează fotografiile de la agenţii de presă. De exemplu: *Giles Peres/Magnum Photos.*
- Descrie ocupaţia persoanelor fotografiate, deşi acest lucru este evident. Tot această descriere trebuie să conţină şi explicaţia acţiunilor lor.
- Majoritatea oamenilor nu se poartă firesc ştiind că sunt fotografiaţi. De aceea, abia după ce ai făcut fotografia, obţine informaţia necesară pentru legendă de la persoanele în cauză. Apropie-te şi începe cam aşa: "Bună ziua, sunt fotograf la (*numele ziarului la care lucrezi*). V-am făcut o fotografie. Aţi putea să-mi spuneţi numele dvs. ca să-l avem în cazul, în care publicăm fotografia?".

Fotografii elaborate

Fotografiile elaborate (sau un grup de fotografii) oferă cititorului o "secvenţă din viaţă". Ele acordă mai multă atenţie detaliilor şi explică evenimentele mai detaliat. Astfel de fotografii sunt deseori considerate drept noutăţi "interesante" sau "uşoare", dar nu neapărat. Prin ele se poate consemna o singură

componentă sau o altă latură a unui eveniment de actualitate mai amplu. "Omul din stradă" are cele mai multe şanse să nimerească pe paginile ziarelor prin intermediul unei fotografii elaborate. Însă nu trebuie subapreciat sau înţeles greşit rolul acestui gen de fotografie. El nu joacă doar rol de "umplutură" atunci când mai rămâne spaţiu în pagină. Multe ziare publică fotografii elaborate în partea de sus a primei pagini în patru culori. Materialele vizuale reuşite ajută la vânzarea ziarelor. Cititorilor le place să găsească pe paginile ziarelor chipuri cunoscute sau să vadă că şi alţi oameni sunt încadraţi în aceleaşi activităţi ca şi ei.

2 august 2001. În cadrul unei acţiuni, care devine deja o tradiţie anuală, echipa de paraşutişti Golden Knights a Armatei Americane a zburat, joi seara, deasupra oraşului Belchertown. Sergentul Peter White plana deasupra părinţilor săi, Joseph şi Phylis White. Sus, se vede cum Peter White îşi îndreaptă paraşuta pe terenul din faţa casei părinteşti de pe North Liberty Street. Jos, trei persoane privesc din faţa unui marcaj de fum roşu care indică zona de aterizare a paraşutistului. Cei trei sunt, de la stânga la dreapta, Rich Hutchinson din Belchertown, Matt Hansbury din statul Washington şi Gary Ricker din Belchertown.

Karin Steinbrueck, reporter la Gazette

Acesta este un exemplu de fotografie izolată, dar cu conţinut elaborat şi cu o legendă descriptivă. Fotografiile color au fost publicate pe prima pagină a ziarului, chiar a doua zi după eveniment. Fotografia paraşutistului era indispensabilă evenimentului: anume din cauza lui s-a hotărât aterizarea pe acel lot de pământ. Fotografia unui alt paraşutist nu ar fi relatat evenimentul la fel de efectiv. Tinerii din faţa fumului roşu reprezintă un element vizual puternic, făcându-se uz de fundalul roşu neobişnuit şi de acelaşi gest de umbrire a ochilor, făcut concomitent de cei trei. Aici chiar şi fumul face parte din evenimentul consemnat.

Uneori, atunci când nu prea sunt "noutăţi" printre evenimen-

tele anunţate, fotografii pot să "vâneze" fotografii elaborate. Fotografiile izolate (fie una sau mai multe, însoţite de legende descriptive) consemnează un eveniment fără a fi nevoie de un articol care să le însoţească. Unele subiecte pot fi găsite pur şi simplu mergând prin oraş fie cu maşina, maxi-taxi, troleibuz sau pe jos. Un alt loc formidabil pentru astfel de fotografii este mica publicitate din presă — de exemplu, cineva ar putea avea de vânzare un lucru ieşit din comun.

Locurile publice sunt şi ele o bună sursă de subiecte: jocurile de şah din parcuri, un cuplu tânăr la o cafenea într-o seară de primăvară, copii jucându-se în cartier etc. Şi timpul poate furniza subiecte interesante de fotografii elaborate: cum face faţă oraşul frigului sau căldurii excesive, ploilor torenţiale sau secetei. Uneori, o fotografie elaborată poate inspira un articol.

13 iulie 2001. Peter Amstutz, student în ultimul an, din stânga, şi Michael Piantedosi, penultimul an, ambii specializându-se în calculatoare la Universitatea din Massachusetts, lucrează în această vară cu "wearables group" de la facultatea de informatică asupra proiectului Mars SDR.

Karin Steinbrueck, reporter la Gazette

Această fotografie (şi o altă fotografie cu un detaliu al căştilor purtate de studentul din stânga) a fost făcută în timp ce urmăream o altă temă. Treceam prin campusul Universităţii, când i-am văzut pe aceşti studenţi purtând echipament electronic. Mi-am dat seama că am descoperit un subiect interesant. M-am apropiat de ei şi i-am întrebat despre echipamentul pe care îl purtau. Am făcut fotografii şi le-am luat numărul de telefon. Redactorului de la ziarul la care lucram i-a plăcut subiectul şi a trimis un reporter la universitate. Astfel, articolul a fost scris după ce făcusem fotografia.

Următoarele întrebări au fost selectate dintr-o listă alcătuită de câştigătoarea premiului Pulitzer, ziarista Lisa Pollack de la *The Baltimore Sun*[4]. Aceste întrebări sunt valabile şi pentru fotoreporteri, atunci când se pregătesc de o relatare fotografică mai amplă.

4 Poynter Report, Fall 2000. St.Petersburg: Poynter Institute, p. 32.

1. Se poate relata evenimentul prin imagini? Care dintre elemente se prezintă bine vizual? Cum aş putea reprezenta elementele importante care nu se pot arăta prin imagini?
2. Mă impresionează sau mă interesează subiectul? Sunt eu în stare să descriu acţiunea care mă impresionează sau mă interesează?
3. Există o cronologie firească care să fie parte integrantă a evenimentului?
4. Participă la eveniment personaje care l-ar interesa pe cititor?
5. Aş putea găsi un personaj sau subiect ideal — cineva care ar vorbi pe înţelese, ar avea o bună memorie, ar fi sincer şi ar fi gata să-mi povestească întâmplarea?
6. Ne spune ceva acest eveniment despre caracterul uman?
7. Are subiectul un impact emoţional puternic (fie pozitiv sau negativ)?
8. Mi-am ales corect subiectul?
9. Pot găsi un început, cuprins şi sfârşit pentru a desfăşura tema?
10. Voi avea acces liber la evenimente; îmi oferă mie această temă accesul necesar?
11. Conţine această temă tensiune sau conflict?
12. Ce detalii îmi oferă tema?
13. Ce dialoguri aş putea întreţine? Ce citate (sau legende fotografice) trebuie să caut?
14. Care este succesiunea evenimentelor în acest subiect?
15. Aş putea scrie un articol psihologic? Aş putea afla în ce mod subiectul meu înţelege şi percepe lucrurile?
16. Mă surprinde această temă? Aş dori eu să citesc un astfel de articol sau să văd aşa fotografii în ziar?

Articolul fotografic, eseul fotografic

Articolul fotografic sau eseul fotografic oferă fotografului posibilitatea să devină reporterul principal. Este vorba despre o serie de fotografii care relatează o temă, deseori abordând subiectul cu o mai multă profunzime decât un articol de actualitate. Un articol fotografic poate fi destul de scurt — o serie

de la cinci la şapte imagini însoţite de legende. Poate fi depus un efort mai mare care să rezulte într-o serie de fotografii şi articole, publicate pe parcursul câtorva zile sau chiar luni.

Fotograful, ca şi reporterul, prezintă redactorului subiectul . Ţine de responsabilitatea fotografului să contacteze sursele pentru material şi să determine cum va putea prezenta tema vizual. Nu toate temele sunt uşor de prezentat vizual.

Pentru a putea prezenta tema reuşit, în mod ideal, fotograful ar trebui să conlucreze cu redactorul său înainte, în timpul şi după realizarea imaginilor pentru articolul fotografic, pentru a elabora "lista imaginilor" — o listă cu idei şi modul lor de abordare. La fel ca regizorii de film, ei ar putea crea o schemă a imaginilor. Printre felurile de fotografii care pot fi incluse într-un eseu fotografic se pot plasa următoarele:

- O fotografie de deschidere (sau de atmosferă) care stabileşte locul desfăşurării acţiunii.
- Un portret sau câteva portrete ale personajului principal sau ale personajelor principale.
- O fotografie care reprezintă activitatea cea mai importantă, reflectată în subiectul dat.
- O fotografie de prim-plan, de obicei un prim-plan al unui detaliu important sau interesant.
- O fotografie de încheiere care este de fapt o imagine, ce-i comunică cititorului că subiectul a fost epuizat.

Dacă nu aveţi printre angajaţi un fotograf, găsiţi alte surse de obţinere a fotografiilor pentru ziar

- În cea mai mare parte articolele sunt despre oameni. Întreabă oamenii despre care scrii dacă au ei cumva nişte fotografii care ar putea ilustra tema dată şi, care ar putea fi publicate împreună cu articolul. Asigură-te că fotografiile corespund cerinţelor tehnice minime de publicare.
- Abonează-te la o agenţie de ştiri locală sau internaţională.

- Angajează colaboratori netitulari, adică persoane care ar putea conlucra cu redacţia. Discută cu secţiunea de fotografie sau artă a universităţii. S-ar putea să găseşti vreun student care să dorească să facă nişte fotografii generale sau de actualitate pentru ziarul tău.
- Organizează printre cititori un concurs de fotografie. Cititorii vor trimite fotografii la redacţie, publicând periodic câte una (săptămânal, zilnic etc.), s-ar putea nici să nu fie nevoie de un premiu — publicarea fotografiilor trimise de cititori este de obicei o stimulare suficientă a interesului lor pentru concurs.
- Dacă localitatea ta se pregăteşte de aniversarea unui eveniment istoric, roagă cititorii să trimită la redacţie fotografii vechi sau istorice.
- Bibliotecile şi birourile administrative orăşeneşti, regionale sau naţionale ar putea deţine arhive fotografice care pot fi folosite eficient de publicaţie.

ANEXA 1
EXEMPLU: IMPORTANŢA CONTEXTULUI

Dificila problemă de condamnare a “Micilor curve”

În Slovacia, se şopteşte mult în bucătăriile artiştilor din generaţia veche
De Iulian Robu
(Transitions-Online,* noiembrie 2000*)

BRATISLAVA. Peter Kalmus crede despre Alexander Mlynarcik, în vârstă de 66 de ani, că este unul dintre cei mai talentaţi artişti ai anilor ‘70-80. Majoritatea artiştilor şi criticilor din Slovacia, care aparţin generaţiei lui Mlynarcik, împărtăşesc aceeaşi părere. Expoziţiile internaţionale mai importante, ce vizează istoria recentă a artei din Europa Centrală, conţin şi lucrările lui Mlynarcik. Însă aceste sentimente nu se răsfrâng neapărat şi asupra relaţiilor personale — Kalmus nu crede că Mlynarcik a fost unul dintre cei mai buni oameni ai generaţiei sale.

Anume acest lucru părea să-l spună Kalmus prin lucrarea sa din cadrul proiectului artistic *“Public Subject”,* din luna octombrie, în care numele lui Mlynarcik era scris pe un panou publicitar de pe străzile Bratislavei, reprezentând colaborarea lui cu serviciile secrete din timpul Cehoslovaciei comuniste. Kalmus a încercat astfel să folosească numele vestit al lui Mlynarcik pentru a galvaniza opinia publică şi a impune o discuţie în jurul trecutului comunist al ţării.

Însă nici presa şi nici publicul nu i-au acordat panoului prea

multă atenţie. Deşi cercurile artistice din generaţia lui Mlynarcik au remarcat destul de bine panoul, s-a preferat ca orice discuţii asupra subiectului să fie limitate la bucătărie — ca pe timpuri. "Mulţi artişti din Slovacia sunt de părerea că faptul colaborării unor colegi de ai lor cu StB (serviciul secret) reprezintă o problemă, însă ei preferă să nu se pronunţe, ci aşteaptă ca altcineva să provoace discuţiile", spune Juraj Carny, doctorand în istoria artelor. La începutul anilor 1990, când în Cehoslovacia a fost adoptată legea lustraţiei, slovacii au aflat cât de relativ poate fi trecutul oamenilor şi cât de vicioasă poate fi judecarea lor. "Eu nu am intenţionat să-l judec pe Mlynarcik", spune Kalmus în apărarea proiectului său cu panoul publicitar. "Numai instanţele de judecată au dreptul să facă aceasta". Intenţia sa, spune el, a fost doar să atragă atenţia asupra circumstanţelor în care Mlynarcik devenise celebru.

Abia acum, la vârsta de 47 de ani, Kalmus îşi încheie studiile universitare la Facultatea de Arte din Brno, Republica Cehă. Aspiraţiile sale de a învăţa s-au sfârşit atunci când tatăl său, neamţ de origine, a fugit peste cortina de fier, Peter având doar 16 ani. În continuare "comuniştii nu m-au mai vrut", spune Kalmus.

Dar nici pe Mlynarcik nu-l vroiau de la început. În 1951, la vârsta de 16 ani, el a încercat să evadeze în Europa Occidentală, dar a fost prins şi a stat un an la puşcărie. Diploma de absolvire a liceului şi-a luat-o abia la 25 de ani, iar cea universitară la 31, în domeniul artelor vizuale. În timpul studenţiei, Mlynarcik şi-a manifestat dibăcia în cadrul echipei naţionale de scrimă, recăpătând încrederea autorităţilor atunci când a devenit campion al Slovaciei. La mijlocul anilor '60, i se permite să călătorească peste hotare în cadrul echipei de scrimă, iar el foloseşte aceste ocazii pentru a stabili contacte printre comunităţile artistice din străinătate. Anume în acea perioadă, el l-a cunoscut la Paris pe Pierre Restany, patriarhul Noului Realism Francez, care va deveni mai târziu naşul artistic al lui Mlynarcik.

În ciuda faptului că pe panoul lui Kalmus — pe care, de fapt, este reprodus un fragment din registrul StB-ului — numele lui Mlynarcik conţine un semn diacritic plasat greşit, cei din cercurile artistice care îl cunosc, nu au nici o îndoială despre cine merge vorba. "În 1992, aşteptam ca Mlynarcik să-şi ceară scuze de la noi

şi să ne spună că nu vorbise niciodată cu poliţia secretă despre noi, artiştii", spune Rudolf Sikora, colegul lui Mlynarcik începând cu sfârşitul anilor '60. El crede că numele din registru este al lui Mlynarcik, însă mai crede că serviciul secret l-a folosit pe artist drept sursă de informaţie asupra numeroaselor sale călătorii în străinătate şi nu asupra prietenilor săi din Cehoslovacia.

Mlynarcik nici nu prea avea cum să denunţe comunitatea artistică — cea mai mare parte a timpului el trăia în oraşul său natal, Zilina, şi la Paris, unde se alimenta din geniul artistic al unor cercuri ce includeau aşa personalităţi ca Restany, Christo, Salvador Dali şi Raoul-Jean Moulin.

Lui Mlynarcik îi plăceau jocurile, iar jocul vieţii lui era omagiul. "Gestul meu artistic întotdeauna a ţinut de omagiu: lui Fulla, Degas, Renoir, Bruegel şi multor altora. Şi nu mi-a plăcut niciodată confruntarea", spune el.

Dar confruntarea îl găsea uşor. În 1972, în timpul perioadei de normalizare, care a urmat răfuielii sovietice în Primăvara de la Praga, Mlynarcik a fost exclus din Uniunea Artiştilor din Slovacia.

UŞA SPRE LIBERTATE

Daniel Fischer, un artist din aceeaşi generaţie, spune că omului îi este scrisă soarta chiar din momentul când s-a născut , şi el trebuie să se descurce cum poate. Mlynarcik şi-a jucat mâna bine. După a doua dizgraţiere, în 1972, Mlynarcik pleacă la Praga pentru a găsi o altă cale spre străinătate, deoarece numele lui nu era cunoscut StB-ului de acolo, şi mai avea şi prieteni la Praga care îi promiseseră ajutor. În ciuda tuturor dificultăţilor, Mlynarcik nu a pierdut niciodată legătura cu lumea artelor de peste hotare. La Praga, spune Mlynarcik, regimul nu-l privea cu ochi buni — ceea ce lui îi făcea plăcere. El spune că în momentul când eşti etichetat drept personaj negativ, ţi se deschide concomitent "uşa spre o mare libertate... deoarece nu ai nici o obligaţie" să creezi într-un fel anume. Însă, după cum scrie

Restany, mediul artistic din ţară nu putea să-i "ierte lui Mlynarcik entuziasmul său pentru comunicarea cu artiştii din străinătate, dar şi mai mult — independenţa financiară".

Deşi Mlynarcik profesa arta pentru oameni, el nu prea comunica cu mediul artistic din Slovacia. Acea izolare, împreună cu frecventele sale călătorii peste hotare, au trezit suspiciuni privind legătura lui Mlynarcik cu regimul. "El se integrase atât de mult în comunitatea artistică internaţională, încât îi era probabil greu să stea doar în Slovacia", spune Jana Gerzova, critic şi curator de artă. În acelaşi timp, lui Sikora şi multor altor artişti tineri li se ofereau, în anii '70, burse în Statele Unite şi Europa Occidentală, însă regimul nu le permitea să plece.

În ciuda acestui fapt, mulţi cred că motivaţia lui Kalmus de a-l prezenta pe Mlynarcik drept colaborator al StB-ului, a avut la bază invidia profesională. Gerzova spune că simte un fel de tensiune între cei doi artişti, în special pentru că Kalmus nu a fost invitat să participe la prestigioasa expoziţie "Arta Slovaciei în secolul XX", inaugurată la începutul anului.

Conform spuselor lui Kalmus, subiectul artiştilor-colaboratori întotdeauna este prezent în memoria artiştilor care erau nevoiţi să creeze sub supraveghere comunistă.

Sikora, ale cărui tablouri se caracterizează prin prezenţa unor teme siderale, a desenat recent o constelaţie compusă din numele de cod ale artiştilor prezenţi în registrul StB-ului. Acest desen are caracter privat şi nu părăseşte niciodată sertarul în care a fost băgat de Sikora. Ştiind numele de cod, este destul de uşor de aflat numele adevărat cu ajutorul paginii Web "StB-Online", care este îngrijită de fostul disident ceh Petr Cibulka. "Nu vreau să devin un "turnător", spune Sikora, acesta este un principiu etic şi moral de care mă conduc. Pentru mine este echivalent dacă denunţi poliţiei secrete sau publicului".

"(Dacă spun ceva în particular) nu pot să ştiu cum vor fi interpretate cuvintele mele şi nu doresc să judec. Însă vom depăşi acest marasm numai atunci când... vom "şterge masa" de toate câte s-au adunat între timp, şi vom încerca să înţelegem situaţia aşa cum era ea atunci, spune Fischer, exprimând, crede el, părerea generală a colegilor săi.

Şi au dreptate oamenii atunci când evită să judece. După cum arată Tina Rosenberg în cartea sa, *The Haunted Land* (Pământul bântuit), când în 1991, în Cehoslovacia, a fost adoptată legea lustraţiei, oamenii au început să fie eliberaţi de la serviciu şi persecutaţi de prieteni doar pentru faptul că numele lor apărea în registrul StB-ului. Oamenii erau pedepsiţi mai mult pentru prezenţa numelor lor în registru, decât pentru activităţi de colaborare reale — motivele prezenţei lor în registru variind de la simple greşeli la necesitatea de îndeplinire a normelor de recrutare stabilite de StB pentru agenţii săi. Chiar şi actualul preşedinte ceh Vaclav Havel a fost inclus în registru drept persoană potrivită pentru colaborare. Lustraţia a fost criticată de numeroase organizaţii neguvernamentale pentru violarea drepturilor omului. Lecţia cea mai importantă, învăţată în urma lustraţiei, este că atunci când sunt judecaţi oamenii care au trăit în regimul comunist, este de o importanţă majoră să fie examinate circumstanţele şi contextul în care un nume a apărut în lista colaboratorilor StB.

Însă, Dusan Brozman, şeful Fundaţiei ProHelvetia din Bratislava şi cocurator al proiectului artistic *"Public Subject"*, spune că el nu crede în această teorie a relativităţii în cazul lui Mlynarcik. "Kalmus l-a întrebat (pe Mlynarcik) prin acest panou publicitar: "Ce ai făcut? Explică-ne, pentru că arta ta te prezintă ca pe un umanist şi dacă eşti un umanist, atunci ce-i cu colaborarea asta?"

Mlynarcik este nedumerit şi se simte jignit. "De ce numai eu?" se întreabă. Colegii lui din lumea artelor sunt şi ei surprinşi de alegerea lui Kalmus. Când există atâţia politicieni care au colaborat, de ce Kalmus a ales un nume cunoscut doar unui cerc profesional îngust? Mlynarcik se simte de fapt atât de jignit, încât spune că are de gând să consulte un jurist şi poate chiar să-i dea în judecată pe Brozman şi Kalmus.

Nu este pentru prima dată când Kalmus încalcă perimetrul sacru al acestui subiect. Într-o expoziţie din primăvara trecută, intitulată "Malik Urvy" (care la pronunţare se aude ca "Micile Curve"), Kalmus a creat o instalaţie numită "(I)lustraţia", în care a atenţionat publicul asupra preşedintelui Slovaciei Rudolf

Schuster, al cărui nume apare în registrul StB-ului, cât şi asupra ultimului şef al StB-ului, Alojz Lorenc, care acum activează cu succes în sectorul privat.

Contrar faptului că ultima lucrare a lui Kalmus a provocat ceva disconfort printre artiştii din generaţia lui Mlynarcik, în memoria lor — în siguranţa bucătăriilor — rămâne fără răspuns întrebarea: A informat oare Mlynarcik asupra lor? La acest subiect Mlynarcik răspunde vag. El spune că, da, era obligat să se prezinte la poliţia secretă înainte şi după plecările sale peste hotare — dar acest lucru era inevitabil. Despre ce a vorbit el la poliţie rămâne încă secret. Mlynarcik spune că dacă urci odată într-un tren rău, toată viaţa o vei parcurge în acest tren.

The Difficulty in Judging 'Little Whores'

There's a lot of whispering going on in the kitchens of communist-era artists in Slovakia.
By Iulian Robu
(Transitions-Online,* November 2000*)

BRATISLAVA—Peter Kalmus thinks 66-year-old Alexander Mlynarcik is one of the best artists of the 1970s and 80s. And the majority of Slovakia's artists and critics from Mlynarcik's generation agree. No major international exhibition on the recent history of Central European art has failed to include his work. But those sentiments don't necessarily carry over to the personal realm—Kalmus doesn't consider Mlynarcik to be one of the best human beings of his generation.

Kalmus seemed to say as much in October when, as part of a "Public Subject" art project in which he participated, he included Mlynarcik's name on a Bratislava billboard that listed secret service collaborators in communist Czechoslovakia. Kalmus hoped to use Mlynarcik's famous name to galvanize public opinion and to force a discussion on the country's communist past.

Neither the media nor the public took much notice, though. And while the artistic circles of Mlynarcik's generation did notice the billboard, they have preferred to restrict any talk of the subject to the kitchen—just like old times. "Many artists in Slovakia feel it's a problem that some of their fellow artists collaborated with the StB /secret service/, but they prefer to keep it to themselves" and expect someone else to broach the issue, says Juraj Carny, a doctoral candidate in art history. In the early

1990s when the law on lustration was passed in Czechoslovakia, Slovaks learned exactly how relative people's pasts may be and how nefarious the judgments passed on them can also be. "I didn't want to judge Mlynarcik," Kalmus says, defending his billboard project. "Only courts have the right to do that." His intention, he says, was only to point out the circumstances under which Mlynarcik became famous.

At 47, Kalmus is only now finishing up his undergraduate studies at the Faculty of Arts in Brno, Czech Republic. His educational ambitions took a nose dive after his father, an ethnic German, dashed across the iron curtain when Peter was only 16. From then on "the communists never wanted me," Kalmus says.

Nor did they initially want Mlynarcik. In 1951, when he was 16, he tried to escape to Western Europe. He was caught and spent the next year in prison. He received a high school diploma at 25 and finished his undergraduate education in visual arts at 31. As a student Mlynarcik showed his prowess on the national fencing team, and he regained the authorities' trust when he became the Slovak national champion. In the mid-1960s he was allowed to travel abroad with the team, and he used these trips to network within artistic communities as well. It was at that time in Paris that he became acquainted with Pierre Restany, the patriarch of French New Realism, who would later become Mlynarcik's artistic godfather.

Despite the fact that on Kalmus' billboard—which in effect reproduces an StB record—Mlynarcik's name has a misplaced diacritical sign, those who know him in art circles have no doubts. "I was waiting in 1992 for Mlynarcik to come and apologize and tell us that he had never spoken to the secret police about /us/ artists,"says Rudolf Sikora, Mlynarcik's colleague since the late 1960s. He believes it's Mlynarcik's name on the StB record, but that the secret service only used the artist to inform on his numerous travels abroad—not on his friends in Czechoslovakia.

Mlynarcik likely had little opportunity to inform on the artistic community—as he spent most his time not in Bratislava but in his hometown of Zilina and in Paris where he tapped the artistic

genius of circles that included the likes of Restany, Christo, Salvador Dali, and Raoul-Jean Moulin.

Mlynarcik liked to play, and his game was homage. "In my art, gesture was a homage: to Fulla, Degas, Renoir, Bruegel, and many others. I never wanted confrontation," he says. Still, confrontation came easily enough. In 1972, Mlynarcik was expelled from the Union of Slovak Artists during the normalization period that followed the Soviet crackdown on the Prague Spring.

OPEN DOOR TO FREEDOM

Daniel Fischer, an artist of the same generation, says that at birth human beings are given a set of determinants with which they must make the best. Mlynarcik played his hand well. After his second fall from grace in 1972, Mlynarcik went to Prague in search of another venue, as his name was not so familiar to the Prague StB, and he had friends there who had promised to help him in his career. Against all odds, Mlynarcik never lost touch with the art world abroad. In Prague, Mlynarcik says, he was considered a "negative" character in the eyes of the regime—and he's happy about that. He says that when you are labeled a negative character you are given an "open door to great freedom ... because you don't have any duties" to create in a certain way. But, as Restany writes, the domestic art milieu couldn't "forgive Mlynarcik his enthusiasm for communication with /artists/ abroad, but most of all his financial independence."

Though he professed a desire to bring art to the people, his communication with the Slovak art world was sparse at best. It was initially that isolation, coupled with his frequent travels abroad, that aroused suspicion of Mlynarcik's relationship with the regime. "He /had become/ such an integral part of the international art community that it must have been hard for him to stay in Slovakia," says Jana Gerzova, an art critic and curator. At the same time, Sikora and numerous other young artists in the 1970s were offered scholarships in the United States and Western Europe, but the regime refused to give them permission to go.

Despite that, many believe that it was simply professional jealousy that motivated Kalmus to expose Mlynarcik as a collaborator. Gerzova says she has sensed tension between the two artists, especially since Kalmus was not invited to participate in the prestigious "Slovakia's 20th Century Art" exhibition held earlier this year.

According to Kalmus, the subject of artist-collaborators is always lingering somewhere in the minds of artists who were forced to create under communist scrutiny.

Sikora, whose paintings and installations characteristically feature sidereal themes, recently drew a constellation containing the code names of the Slovak artists listed in the StB register. The drawing is a private one and never leaves the dresser drawer where Sikora placed it upon its completion. From the codes, the real names are easy enough to trace on the StB-Online website maintained by former Czech dissident Petr Cibulka. "I don't want to be a denouncer," says Sikora, "this is my ethical and moral principle. Speaking to the secret police or to the public /about other people/ is the same to me."

"/If I say something privately/ I don't know how it will be interpreted, and I don't want to judge. /But/ we will take a step forward from this morass only when ... we clear the table" and figure out the situation as it was back then, says Fischer, representing what he believes is the general opinion of his colleagues.

And they have a point in shunning judgment. As Tina Rosenberg points out in her book *The Haunted Land*, when the 1991 law on lustration was passed in Czechoslovakia, people were fired from jobs and ostracized by friends merely for being in the StB register. People were punished indiscriminately for being listed rather than for actual collaborative activities—for reasons ranging from simple mistakes to the pressure of StB recruitment quotas. Even current Czech President Vaclav Havel was listed in the register as a suitable candidate for collaboration. Lustration has been criticized by numerous nongovernmental organizations for violating human rights. The most important lesson learned was that when judging people who had lived

under communism, looking at the context and circumstances under which a name appeared in the register of collaborators was crucial.

But Dusan Brozman, head of the ProHelvetia foundation in Bratislava and co-curator of the "Public Subject" art project, says he doesn't buy the theory of relativity in Mlynarcik's case. "Kalmus asked /Mlynarcik/ with this /billboard/: 'What did you do? Explain, because everything you did /makes you look like/ a humanist, and if you were a humanist, what about this collaboration?'" Brozman says.

Mlynarcik is puzzled and hurt. "Why only me?" he says. His fellow artists are likewise confused at Kalmus' choice. When there are so many politicians who had collaborated, why has Kalmus chosen a name known only to a narrow professional circle? Mlynarcik is so hurt, in fact, that he says he is planning to meet with a lawyer and perhaps even sue Brozman and Kalmus.

And it's not the first time Kalmus has tread on this sacred ground. In an exhibition last spring called "Malik Urvy" (which sounds a lot like "Little Whores") Kalmus created an installation called "(I)lustracia" in which he called to attention Slovak President Rudolf Schuster, whose name is listed on the StB register, as well as the last StB boss, Alojz Lorenc, who is now working very successfully in the private sector.

Despite the fact that Kalmus' latest expose has stirred up a little discomfort among Mlynarcik's generation of artists, on all their minds—in the security of the kitchen—is perhaps one question that remains unanswered: Did Mlynarcik inform on them? On that subject Mlynarcik is vague. He says that, yes, he was obliged to talk to the secret police before and after going abroad—but it was inevitable. What they talked about remains a secret. Mlynarcik says that if you once board a bad train, all your life you will ride on that train.

ANEXA 2
ARTICOLE CU COMENTARII

Căldura este un lux în Moldova

Furnizorii măresc preţurile; animalele de casă îngheaţă
De G. Pascal Zachary
Reporter la *The Wall Street Journal*
Comentarii de Peter Eichstaedt

Acest articol este un exemplu excelent de schiţă. Articolul este despre R. Moldova şi a fost publicat în *Wall Street Journal*, publicaţie ce a elaborat un stil urmat pe larg în presă. Structura articolului poate fi aplicată unui spectru larg de articole, inclusiv articolelor de analiză şi celor de anchetă.

Acest articol conţine următorul format:

Deschiderea artistică

Articolul începe cu o persoană concretă, într-un mediu concret. În cazul dat, este vorba despre o profesoară şcolară pe nume Lidia Griţco. Chiar de la început o vedem pe coridorul şcolii, privind fotografiile foştilor săi elevi. Autorul foloseşte cu măiestrie detaliile.

Alineatul esenţial

Acesta reprezintă un element principal în articol. În acest alineat se descrie pe scurt esenţa articolului. Aici situaţia concretă, descrisă în primele câteva alineate, este plasată într-un context mai larg, dezvăluindu-ne că problema descrisă face parte dintr-o situaţie mai generală. În acest caz, este vorba despre lipsa încălzirii de care suferă întreaga ţară.

Secţiunile de desfăşurare

Autorul desfăşoară tema cu ajutorul mai multor detalii şi descrieri. Sunt folosite citate şi explicaţii din partea oficialităţilor şi a experţilor în domeniu privind cauzele acestei situaţii. Autorul, de asemenea, vizitează alte locuri şi discută cu mai mulţi oameni care suferă de pe urma aceleiaşi probleme. El discută cu oamenii despre posibilele soluţii pentru situaţia creată.

Tranziţiile

Pentru ca articolul să progreseze lin de la o secţiune la alta, trebuie folosite tranziţiile. Acestea sunt propoziţii sau fraze care leagă secţiunile între ele. Poate fi comparat cu schimbarea vitezei la maşină. Însă acest lucru trebuie făcut cu măiestrie.

Concluzia

Autorul revine la persoana sau locul de unde a început articolul. Acesta este un mod reuşit de a încheia articolul, realizându-se legătura dintre început şi sfârşit (de parcă ai lega un pachet cu o sfoară).

HÂNCEŞTI, Moldova. Stând în holul şcolii medii din localitate, pe pereţii căruia atârnă fotografiile absolvenţilor, Lidia Griţco surâde la gândul despre realizările foştilor săi elevi.

Acest elev a devenit bancherul principal al ţării. Celălalt a devenit avocat; are un suflet mare. Cel de-al treilea – gestionează o fabrică de producere a vinului.

Dna Griţco a predat multor tineri capabili timp de 27 de ani, dar a încetat să mai viseze la lucrurile mari pe care ei le vor înfăptui în viitor. Acum îi este suficient ca ei să nu îngheţe.

După trei alineate ce conţin detalii — deschiderea artistică—, în alineatul următor, autorul descrie contextul mai larg. Acesta este ALINEATUL ESENŢIAL.

Menţinerea căldurii este un imperativ pentru o şcoală, un oraş, şi fireşte, o ţară unde lipseşte căldura în mijlocul iernii – un adevărat dezastru pentru o zonă geografică, în care uneori este la fel de frig ca şi în statul Wisconsin, SUA. Aici, în partea de est a Europei, temperatura la începutul lui decembrie oscilează în

jurul gradaţiei zero, coborând uneori suficient de mult.

În continuare autorul desfăşoară tema utilizând detalii şi citate.

Dna Griţco, o femeie cu părul roşcat, cu un râs spontan şi ochi sclipitori, poartă o cuşmă groasă din blană, pantaloni de lână, un tricou roşu cu guler colant, un pulover gros de lână, o vestă groasă de blană şi un fular de vreo doi metri. Şi toate acestea le poartă în încăpere.

"Simţi o uşurare când ieşi din această clădire", spune ea, respiraţia ei condensându-se în aer. "Afară este mai cald". Viaţa în aceste condiţii cu adevărat nu poate fi comparată cu disconfortul pe care americanii îl încearcă iarna – drumuri acoperite cu zăpadă, acumulatoare care încetează să funcţioneze, ţevi îngheţate.

În frigul amorţitor de aici,interesul pentru predare cedează luptei pentru supravieţuire. Elevii poartă cuşme la lecţii. Cerinţele caligrafice sunt neglijate, astfel ca elevii să poată scrie cu mănuşile pe mâini. Recreaţiile sunt mai frecvente, pentru ca elevii – unii dintre ei având doar 10 ani – să alerge în voie pe coridoarele întunecoase pentru a-şi pune sângele în mişcare.

Iarna trecută a fost atât de frig, încât părinţii au adus cămine electrice în sălile de clasă. Dar în septembrie, autorităţile locale au interzis acest lucru deoarece ele achită energia electrică consumată de şcoli.

Din nou urmează descrieri pentru a arăta amploarea problemei.

În fosta Uniune Sovietică, viaţa în timpul iernii este o luptă continuă pentru supravieţuire. Perspectivele sunt sumbre. Iernile sunt foarte friguroase. Aprovizionarea cu căldură se va înrăutăţi şi mai mult, iar această situaţie va dura ani de zile.

Mijloacele învechite de distribuire a căldurii cauzează mari pierderi, iar bani sunt prea puţini pentru a plăti frurnizorii de energie, care continuă să majoreze preţurile până la nivelul pieţei mondiale.

Situaţia în Moldova este mai proastă decât în majoritatea ţărilor din zonă. Ea depinde în întregime de un singur furnizor

de energie din Rusia, Gazprom. După destrămarea Uniunii Sovietice, în 1991, el i-a permis Moldovei să adune datorii enorme pentru energie, anulându-le parţial sau luând bunuri materiale în schimbul datoriilor.

Comentarii şi explicaţii date de o oficialitate.

Însă în prezent compania trece la un sistem de achitare imediată a consumului. “Am stabilit o înţelegere cu consumatorii de aici”, spune Mihai Lisnic, director general al întreprinderii mixte MoldovaGaz, reprezentant local al Gazpromului. “Vom încerca să facem faţă situaţiei în iarna aceasta, însă iarna viitoare nu vom mai tolera facturi neachitate. La anul, indiscutabil, nimeni nu va mai primi gaz fără a-l achita”.

Autorul face o vizită la un spital, unde situaţia este la fel, dezvăluind un alt aspect al problemei.

Deşi nimeni nu poate dirija forţele naturii, moldovenii nu sunt nici victime pasive ale frigului, aşteptând primăvara care uneori începe cu adevărat pe la sfârşitul lunii mai. La Ceadâr-Lunga, un orăşel din sudul Moldovei, aflat în apropierea hotarului cu Ucraina, coridoarele spitalului local nu sunt iluminate, economisindu-se astfel energia electrică. Dar dacă deschizi vreo uşă în secţia de maternitate, vezi încăperea scăldată de o lumină vie. Marina Cavlac, care acum două ore a născut o fetiţă, este împreună cu ea. Sunt învelite cu o plapumă groasă deoarece este cam frig, bebeluşul, Vlada, însă este înfăşată şi într-o pătură, iar pe cap are o căciuliţă care îi este trasă până peste ochi.

Toţi sunt preocupaţi de păstrarea căldurii, pentru ca Vladei să nu-i fie frig. “Mama şi bebeluşul nu trebuie separaţi nici chiar pentru o clipă”, spune asistenta Tatiana Barbova. Chiar şi atunci când a venit medicul să examineze fetiţa, ea a rămas pe burta mamei sale.

“O voi ţine numai lângă mine”, spune ea, promiţând chiar să-şi încălzească sânii ca să nu răcească copilul în timpul alăptării.

Toţi se comportă de parcă starea lucrurilor ar fi normală, aceasta fiind de fapt o stare excepţională în condiţiile unei maternităţi. La sfârşitul anilor ‘90, când punctul de termoficare a încetat să mai livreze căldură, pruncii nou-născuţi mureau din cauza frigului din saloanele neîncălzite.

Urmând obiceiul sovietic, medicii separau după naştere pruncii de mame ignorând frigul. Doi ani în urma, şeful spitalului amintit a încetat această practică şi, ajutat de o asistentă din SUA, a învăţat personalul spitalului procedura de îngrijire a nou-născuţilor în condiţiile când aceştia sunt lăsaţi lângă mamele lor. Rata mortalităţii copiilor a scăzut la minimum, menţionează şeful spitalului.

Aici se arată cum o altă persoană face faţă problemei, de data aceasta un cetăţean american.

În Moldova activează o mulţime de experţi străini, şi nou-veniţii adesea sunt şocaţi de faptul că animalele de casă mor de frig.

Aceştia tremură toată ziua de frig în birourile guvernamentale neîncălzite sau sunt forţaţi să se culce încotoşmănaţi. Majoritatea străinilor cu funcţii înalte locuiesc în case cu încălzire autonomă. Dar uneori, nici încălzirea autonomă nu îi face imuni împotriva iernii.

Patricia Orlowitz, un expert în agricultură din Iowa care contribuie la restructurarea gospodăriilor colective, adesea doarme cu o pernă pe faţă pentru a-şi ţine nasul în căldură. Dna Orlowitz călătoreşte mult prin sate, unde lipsa căldurii este combinată cu limitarea consumului de energie electrică. Unele sate mai îndepărtate au curent electric doar câteva ore pe zi. În timpul acestor călătorii, ea atrage o atenţie deosebită picioarelor sale, deoarece în multe clădiri săteşti podelele sunt din ciment. În primul rând, ea se îmbracă cu ciorapi Donna Karan (cei mai groşi pe care-i poate găsi), apoi cu două perechi de ciorapi de schi, peste care mai îmbracă o pereche de ciorapi împletiţi manual. Ea îşi pune cizme până la genunchi, căptuşite pe dinăuntru. “Chiar şi după aceasta”, spune ea, “îmi este frig la picioare”.

Autorul mai vizitează un spital, adunând detalii suplimentare despre modul în care oamenii fac faţă problemei. Este citat un medic.

La un spital de urgenţă din Chişinău aglomerat, medicii şi asistentele constată uneori că este prea rece ca pacienţii să fie dezbrăcaţi pentru operaţie, deoarece administratorii încearcă să se încadreze în limitele bugetului spitalului pe contul deconectării încălzitoarelor pentru perioade îndelungate. Într-o sală de

operaţii, pe tavan este montat un încălzitor electric pătrat. Fiind amplasat la vreo 1,5 metri deasupra pieptului pacientului, el emană în jos aer cald.

Încălzitoare electrice portabile sunt peste tot, cu toate că sunt permise doar în încăperile cu pacienţi. Medicii şi surorile medicale se adună în jurul lor pentru a se încălzi, jucându-se de-a şoarecele şi pisica cu inspectorii spitalului care mai fac câte un raid pentru a pune mâna pe utilizatori neautorizaţi.

“După ce ei pleacă, noi conectăm din nou încălzitoarele”, zice medicul Alexandru Clim. “Aşa e viaţa”.

Condiţiile materiale disperate fac ca înfruntarea frigului să fie şi mai dură. Dr. Clim nu şi-a primit salariul timp de şase luni. Dar cel puţin primeşte bani când ia salariul. Mulţi muncitori de la fabrici primesc marfă în schimbul salariilor. Ei trebuie să vândă această marfă.

Urmează descrierea generală a problemelor economice existente în Moldova, fiind prezentată o persoană concretă drept exemplu. Muncitorii sunt nevoiţi să vândă producţia pe care o confecţionează.

Într-o după-amiază cu vânt, o femeie suplă stă cu mâinile în buzunare la marginea unei străzi din Chişinău. La câţiva metri, trei radiatoare electrice se întrezăresc din nişte cutii. Marginile cutiilor se deschid şi se închid în bătaia vântului. Se apropie un bărbat şi propune 350 lei, sau circa 30 dolari, pentru un radiator.

Plecându-şi capul Eugenia Sapetna, stăpâna radiatoarelor, spune “nu”. Ea nu vrea să scadă din preţ în ajun de iarnă. “Noi sperăm că atunci când se va răci timpul, oamenii vor avea nevoie de ele şi le vom vinde”, zice femeia.

Soţul ei lucrează la fabrica de peste drum. În loc de salariu, el primeşte radiatoare, scaune, alte bunuri pe care le produce. Dna Sapetna a vândut un radiator în această dimineaţă. Mâine va reveni în acelaşi loc. “Niciodată nu-i va da salariul în bani”, spune ea despre patronul soţului. “Dar unde să ne ducem? Peste tot e la fel”.

Concluzia. Autorul revine la d-na Griţco, dar de data aceasta la ea acasă. Acum vom vedea cum luptă ea cu frigul în propria casă.

Frigul necruţător face momentele de căldură să pară mai dulci. La ora 16.30, dna Griţco, care este şi şef de studii, se întoarce acasă (casa se află nu departe de şcoală). Ea intră în casa rece şi, fără a-şi scoate căciula de blană, pune absent câteva lemne în soba vopsită în albastru pal, care serveşte drept perete despărţitor între salon şi dormitor.

Peretele este utilat cu nişte găuri prin care se emană căldura, aceasta fiind unica modalitate de a încălzi casa; să ţii un încălzitor este prea costisitor. Ea aprinde focul şi mănâncă câteva roşii murate. Apoi mai pune câteva lemne pe foc, include televizorul şi, nescoţându-şi încă vesta de blană şi cuşma, se culcă pe patul de lângă perete.

Mai târziu, după cină, când peretele va începe să emane căldură, ea îşi va scoate vesta şi puloverul şi se va culca să doarmă, spune ea, dar nu se va dezbrăca de pantaloni şi nici de tricoul cu gât colant, învelindu-se şi cu o plapumă groasă.

Peretele se va mai încălzi şi spre miezul nopţii va deveni într-atât de fierbinte, încât ea va fi nevoită să treacă pe un alt pat, din partea opusă a camerei, mai departe de căldură.

Pentru corespondenţa cu G. Pascal Zachary,
scrieţi la gregg.zachary@wsj.com

Heat Is a Luxury in Moldova

Supplier Lifts Prices, Pets Freeze
By G. Pascal Zachary
Staff Reporter of *The Wall Street Journal*

HINCESTI, Moldova — Standing in the lobby of the local middle school, the walls lined with photographs of alumni, Lydia Gritsco beams as she ticks off their achievements.

This student who became the country's top banker. That one who became a lawyer with the biggest charity. A third who runs a big winery.

Ms. Gritsco has taught many fine youngsters in her 27 years here, but she's stopped dreaming of the great things they'll go on to do. Now, it is enough if they don't freeze.

Keeping warm is imperative in a school, a town and indeed a country that lacks heat in the dead of winter — a real hardship in a place that gets as cold as Wisconsin. Here in the eastern reaches of Europe, temperatures in early December hover around freezing, dipping some days down to zero.

Just look at Ms. Gritsco, a red-haired woman with an easy laugh and twinkling eyes. She wears a thick fur hat, bulky wool pants, a red turtleneck, a heavy wool sweater, a thick fleece vest and a six-foot long scarf. And that's what she wears inside.

"Sometimes, it's a relief to leave the building," she says, her breath condensing in the air. "It's warmer outside." Life in a truly frozen land puts the irritations Americans experience in winter — snow-packed driveways, dead batteries, frozen pipes – into perspective.

In the numbing cold here, teaching makes way for mere survival. Students wear hats in class. Penmanship standards are

relaxed so they can write with gloves on. Breaks are more frequent so that students — some as young as 10 years old — can race up and down darkened corridors to get their blood moving.

Last winter, the cold was so bad that parents brought electric heaters into classrooms, plugging them into wall sockets. But in September, the local government banned the practice. (It pays the school's electric bills.)

Throughout the former Soviet Union, simply living is a struggle in winter. The outlook is bleak. This winter is bad. The lack of heating is likely to get worse — and last for many years.

Outdated means of heat distribution results in a lot of waste, and there is too little money to pay energy suppliers, who are steadily raising prices to the world-market level.

Moldova is worse off than most places in the region. It depends entirely on a single Russian supplier for its energy. After the Soviet breakup in 1991, the supplier, Gazprom, let Moldova pile up huge energy debts and then wrote them off periodically or took property in exchange for debt.

But the company is moving to a full pay-as-you-go basis. "We have made a deal with consumers here," says Mihai Lesnic, director of MoldovaGaz, Gazprom's local agent.

"We'll manage to cope with the situation this winter, but these unpaid bills won't continue next winter. By then no one will get gas without payment, absolutely."

Although they are at the mercy of forces beyond their control, Moldovans aren't passive victims of the cold, pining for a spring that may not burst forth until late May. At a hospital in Ceadar Lunga, near the Ukrainian border in southern Moldova, hallways are dark to save electricity. But push through a door in the maternity ward and a room is bathed in bright light. A woman lies under the covers with her baby girl, born just two hours ago. The air is cool, but the infant, Vlada, is swaddled in a blanket and wears a cap pulled down low on her brow.

Everyone is obsessed with keeping Vlada warm. "Mother and baby should not be separated, even for a minute," says the nurse, Tatiana Barbova. Even when a doctor came to examine Vlada, he kept the baby on the belly of her mother, Marina Cavlac.

“I will stay very close to my baby always,” she says, even promising to warm her breasts so that her child isn’t cold when she feeds.

The measures may seem normal but actually reflect a revolution in maternity care here. In the late 1990s, as the heating crisis worsened, newborn babies died of exposure in unheated hospital nurseries.

Following Soviet custom, doctors took away babies from their mothers at birth and placed them in cribs, ignoring the cold. Two years ago, the chief of this hospital halted the practice and, with the help of an American nurse, taught nurses to swaddle babies and keep them with their mothers at all times. The rate of infant mortality has plunged, the hospital chief says.

Moldova has a large community of foreign aid workers, and newcomers to the country are often shocked to have pets freeze to death, to shiver through days in unheated government offices or to be forced to go to bed wearing ear muffs. Most senior foreigners live in homes with private boilers, rather than the communal heating systems in use on many blocks in Moldova. Still, this gives them no immunity to the winter.

Patricia Orlowitz, an Iowa-raised farm expert who helps to break up Soviet-style collectives, often sleeps with a pillow over her face to keep her nose warm. Ms. Orlowitz travels to villages in the countryside, where heat scarcity is compounded by electricity rationing, which leaves some remote villages with only a few daytime hours of power. On these trips, she pays special attention to her feet, since many village buildings have only concrete floors. First she puts on Donna Karan super-opaque tights (the thickest she can find), then two pairs of ski socks, followed by a pair of hand-knitted socks. Then she dons knee-high L.L. Bean boots lined with Thinsulate. “Even then,” she says, “I’ve gotten cold feet.”

At a busy emergency hospital in the capital of Chisinau, doctors and nurses sometimes find it too chilling to undress a patient and operate, because administrators often keep within their budgets by shutting off the boiler for long stretches. In one operating room, there’s a boxy electric heater bolted to

the ceiling. Five feet above a patient's chest, it shoots down warm air.

Portable electric heaters are everywhere, although they are supposed to be used for patients only. Physicians and nurses gather around them to stay warm, playing a game of cat-and-mouse with hospital inspectors, who stage raids to nab unauthorized users.

"When they leave, we plug the heaters back in," says Alexandru Clim, a physician. "That's life."

Desperate economic straits make coping with the cold even tougher. Dr. Clim hasn't been paid for six months. But at least he gets money when he is paid. Many factory workers receive goods in lieu of wages.

They must sell them. One windy afternoon, a slender woman stands on a Chisinau street with her hands in her pockets, a few feet behind three gleaming electric radiators, the sides of their packing boxes flapping open and shut. A man walks up and offers 350 lei, or about $30, for a radiator.

The woman, Eugenia Sapetna, says no, her eyes on the ground: She won't give a discount with so many cold days to come. "We hope it will get colder and people will need them and we will sell them," she says.

Her husband works in the factory across the street. Instead of a salary, he gets radiators, chairs, other stuff that he makes. Ms. Sapetna sold a radiator this morning. Tomorrow, she will be back in the same spot. "They will never give him cash wages," she says of her husband's employer. "But where should he go? Everywhere else is the same."

The relentless cold makes moments of warmth sweeter. At 4:30 one afternoon, Ms. Gritsco, the head teacher, returns to a three-room cottage a short walk from the school. She enters a cold house and, without taking off her fur hat, absently places a few hunks of wood into a stove built into a pale-blue wall separating her sitting room and her bedroom.

The wall, equipped with vents to radiate heat, is the sole method of heating her house; running a space heater costs too much. She lights the fire and has a snack of pickled tomatoes. Then

she puts more wood into the stove, turns on the TV and, still in her fleece vest and hat, lies down on a bed next to the wall.

Later, after dinner, as the wall starts to radiate heat, she'll remove the vest and sweater and lie down to sleep, she says, still wearing the pants and turtleneck and clutching heavy blankets.

The wall will get warmer and by midnight become so hot that she will wake up and move to a second bed across the room, far enough away from the heat so that she can sleep.

Write to G. Pascal Zachary at
gregg.zachary@wsj.com

Un grup de entuziaşti oferă sprijin părinţilor imigranţi, ajutându-i să se integreze social

De David Cho, reporter la *Washington Post*
The Washington Post
30 aprilie 2001
Comentarii de Arnold Isaacs

Farfurii cu orez galben şi *tortilla* sunt împărţite celor prezenţi, aroma lor trezind asociaţii plăcute mamelor latino-americane care s-au adunat la al doilea dejun în rulota Mariei Demarest din spatele Şcolii Primare Bailey.

În timp ce mănâncă, femeile stau la taifas vorbind în spaniolă, unele ţinându-şi pruncii în braţe, altele venite cu puşti gălăgioşi care aleargă unul după altul. Unele dintre aceste mame vor rămâne aici pentru a-şi petrece cea mai mare parte a zilei.

Atunci când scrieţi articole de actualitate, gândiţi-vă că folosiţi un teleobiectiv. Articolul trece de la un plan la altul, descriind tabloul general, ca mai apoi să înceapă o examinare mai amănunţită a detaliilor care susţin sau explică tema generală. Acest articol începe cu un prim-plan: scena din rulota Mariei Demarest. Autorul foloseşte astfel de detalii ca mirosul, sunetele şi ceea ce vede în rulotă pentru a face o descriere vie şi reală a scenei, şi pentru a trezi curiozitatea cititorului.

Nu orice şcoală îi poate face pe părinţii imigranţi să se simtă atât de bine. Unii părinţi se simt nesigur, fiind intimidaţi de complexitatea sistemului educaţional din Statele Unite. Pentru

alţii, ideea participării la procesul de şcolarizare a copilului lor este la fel de greu de pătruns ca şi engleza pe care de-abia o înţeleg.

Însă Şcoala Primară Bailey este altfel. Părinţii imigranţi se simt aici ca acasă, iar cauza este Maria Demarest. Originară din Columbia, ea trăieşte în această ţară din 1972 şi a fost printre primii părinţi care 10 ani în urmă au fost aleşi să fie părinţi de legătură, când şcolile din regiunea Fairfax au iniţiat un program pentru a uşura adaptarea familiilor imigrate din alte ţări.

Alineatele trei şi patru încep să explice situaţia şi să răspundă la întrebarea "şi ce dacă?" ("care este rostul articolului?"), explicând tema articolului şi de ce este el interesant, important sau relevant.

În prezent există 110 părinţi de legătură într-un sistem şcolar de 160.000 de elevi. Aproximativ o treime din elevi aparţin minorităţilor etnice.

Aici autorul trece la un plan mai general pentru a arăta tabloul în întregime. Aceasta ilustrează faptul, că intenţia articolului nu este numai de a dezvălui ceva neobişnuit sau interesant de la o şcoală primară, articolul explică nişte evenimente mai importante care se petrec în general în societate.

Părinţii elevilor de le şcoala Bailey ştiu că Demarest, fiind ea însăşi imigrantă, le va înţelege problemele şi grijile. Ea îi sfătuieşte ce formulare trebuie să completeze, unde să obţină asigurarea medicală pentru copiii lor, ce teme pentru acasă aceştia trebuie să facă. În timpul şedinţelor cu profesorii, ea traduce ambelor părţi şi merge şi la copii acasă când apar probleme.

Autorul aduce exemple concrete pentru a explica la ce foloseşte "legătura dintre părinţi" şi de ce aceasta este utilă şi necesară.

Mamele din rulota lui Demarest continuă discuţia în timp ce gustă din *tortilla*, dna Demarest răspunzând la solicitările telefonice permanente. Un profesor are nevoie de Maria în clasă.

"Uneori e nebunie mare pe lângă rulota mea", spune Demarest plecând. "Avem aici atâţia părinţi care vin la noi de pretutindeni... Mulţi dintre ei se tem de şcoli, aşa că trebuie să le

creăm o atmosferă ca acasă, unde ei să-şi poată petrece timpul, să comunice cu alţi părinţi, chiar şi să mănânce. Eu le spun mereu că rulota mea le aparţine”.

Autorul trece din nou la prim-planul acţiunii pentru a dezvălui detalii din scena de deschidere, şi pentru a ne prezenta spusele lui Demarest printr-un citat. Citatul răspunde în continuare la întrebarea “şi ce dacă?” — ne face să înţelegem de ce lucrul efectuat de Demarest este important.

La fel ca Demarest, majoritatea părinţilor de legătură sunt imigranţi, toţi (în afară de 6 persoane) sunt bilingvi, spaniola şi coreeana fiind cele mai des întâlnite limbi.

Programul a început în 1990, când numărul copiilor imigranţi ce se înscriau la şcoli, a început să crească vertiginos, iar administratorii şcolilor şi profesorii au simţit nevoia ca cineva să le întreţină legătura cu părinţii.

Sub aspectul diversităţii culturale şcoala Bailey este una din primele pe ţară, având elevi din 45 de ţări, care vorbesc 20 de limbi. Aproximativ 70% dintre ei studiază engleza ca a doua limbă.

Înainte de iniţierea acestui program, în cazul în care profesorii telefonau părinţilor pentru a-i invita la şedinţe, deseori nu se puteau înţelege, aceştia din urmă neposedând limba engleză. Acum, Demarest discută la telefon.

În aceste trei alineate autorul lărgeşte orizontul de abordare, explicând mai amănunţit situaţia generală. Detaliile despre şcoala Bailey îl ajută pe cititor să înţeleagă care sunt problemele existente acolo şi de ce este nevoie de un program ca acesta.

„Îi reuşeşte foarte bine să atragă părinţii la şcoală”, spune directorul şcolii Carol Franz. „Mai ales atunci când părinţii nu au acte de imigrare şi le este frică să se prezinte. Maria reuşeşte să-i convingă că este foarte important ca ei să vină la şcoală.”

Spusele directorului şcolii ne prezintă un alt punct de vedere şi ne demonstrează încă o dată că programul este util. Noi înţelegem că directorul unei şcoli trebuie să ştie care sunt condiţiile şi problemele acesteia, şi de aceea avem încredere într-o astfel de sursă.

Deşi această muncă de stabilire a legăturilor cu părinţii nu se consideră drept o normă deplină de muncă, unii părinţi spun că lucrează până la 50 de ore pe săptămână.

Ann Doan, una din cei patru părinţi de legătură vietnamezi, îşi împarte timpul între patru şcoli. Ea petrece deseori ore în şir la telefon, încercând să-i convingă pe părinţi să vină la şedinţe. Ea spune că în Vietnam profesorii nu prea doresc ca părinţii să se implice în treburile şcolii. "Aici unii părinţi lucrează câte 12, 14 ore pe zi şi gândesc astfel: "păi, bine, îmi las copilul la şcoală ca în ţara noastră şi nu-mi mai fac griji", zice Doan. "Eu încerc să-i conving că aşa nu e bine".

David Rivera, originar din Guatemala, spune că în calitate de părinte de legătură la Şcoala Medie din Glasgow el le ajută părinţilor să-şi rezolve diverse probleme: de chirie, să găsească informaţie privind cetăţenia sau să obţină permis de conducere, îi îndreaptâ la agenţii de asigurări medicale ce ajută imigranţii – ironia sorţii, spune el, deoarece ca angajaţi pe jumătate de normă, părinţii de legătură nu au dreptul la asigurare medicală din partea sistemului şcolar.

Aceste două noi exemple ne demonstrează că articolul nu priveşte o singură persoană sau un grup de părinţi imigranţi, vorbitori de spaniolă. Demarest reprezintă un grup cu mult mai mare şi mai divers.

Nu demult, părinţii de legătură – care sunt plătiţi cu 17 dolari pe oră — au început să discute posibilitatea de a se asocia pentru a cere beneficii. Anul acesta Consiliul Şcolar le-a refuzat cerinţele. Dar şi fără beneficii, spune Demarest, ea nu va renunţa niciodată la munca ei. Ca un fel de explicaţie ea povesteşte următoarea întâmplare:

Într-o zi, un bătrân latino-american a venit la rulota ei. Acesta avea o durere cumplită de dinţi, dar nu avea bani ca să plătească la dentist. Un vecin i-a spus să meargă la Demarest. O mamă care era acolo cunoştea un dentist latino-american prin apropiere, care i-ar scoate dintele cu 45 de dolari. O altă mamă a sugerat să adune bani de la părinţi, iar un asistent social al şcolii, care era prin preajmă cu maşina în acel moment, s-a oferit să-l ducă pe bătrân la dentist.

A doua zi, bătrânul a venit din nou la rulotă. Dentistul îi oferise o reducere şi el s-a întors să restituie banii rămaşi. „Mici miracole în fiecare zi”, spune Demarest zâmbind. „Mici miracole ce se petrec în rulota asta”.

Situaţia descrisă ne ajută să înţelegem importanţa muncii dnei Demarest care duce la soluţionarea unor probleme reale. Citatul contribuie la elocvenţa articolului.

Iată că a ajuns şi în clasă. Mama unui băiat care are dificultăţi la citire a fost chemată la şcoală pentru că băiatul nu-şi făcea temele. Cu o mină lipsită de orice expresie mama se uită la profesoara care vorbeşte englezeşte. Nu înţelege nici un cuvânt.

Demarest îi face semn profesoarei să continue lecţia. Ea îi şopteşte mamei la ureche în spaniolă, explicându-i ce face profesoara şi de ce fiul ei are probleme. Cu încetul, mama începe să înţeleagă. Ea se apleacă înainte pentru a vedea mai bine şi se uită cu ochii larg deschişi cum fiul ei citeşte câteva cuvinte din carte.

Aveţi grijă să facă acelaşi lucru şi acasă, o instruieşte profesoara. Demarest îi traduce spusele profesoarei, totodată liniştind-o. Mama dă afirmativ din cap şi zâmbeşte timid.

“Vă mulţumesc... foarte mult”, reuşeşte ea să spună în engleză la sfârşitul lecţiei.

Apoi adaugă în spaniolă: “Vă sunt foarte recunoscătoare pentru tot ce faceţi pentru fiul meu”.

Aici reporterul ne prezintă un exemplu al problemelor cu care se confruntă Demarest şi o descrie cititorului în plină activitate — o ilustrare concretă a temei articolului. Acest exemplu face articolul mai viu şi mai real, mai util cititorului.

Citând această mamă ca şi, anterior, pe directorul şcolii, autorul aduce în prim-planul acţiunii încă un erou, astfel sporind importanţa articolului şi adăugând o latură emoţională la opera sa (deoarece munca prestată de Demarest este necesară). Ar fi trebuit oare acest exemplu plasat mai la începutul articolului?

School Liaisons Open Arms, Doors to Immigrant Parents

By David Cho, *Washington Post* Staff Writer
The Washington Post
April 30, 2001

Plates of yellow rice and tortillas are passed around, the aroma warmly familiar to the Latino mothers who have gathered for brunch in Maria Demarest's trailer behind Bailey's Elementary School.

The women chat in Spanish as they eat, some with babies in their arms, others with toddlers who scream delightedly as they chase one another. Some of the mothers will stay and socialize for the better part of the day.

Not every school makes immigrant parents feel so comfortable. Some parents shy away, intimidated by the complexities of the U.S. educational system. For others, the thought of participating in their child's schooling is as incomprehensible as the English they barely understand.

But Bailey's Elementary School is different. Immigrant parents feel at home there, and the reason is Maria Demarest. A native of Colombia who has lived in this country since 1972, she was one of the first tapped to be a parent liaison 10 years ago when Fairfax schools initiated a program to ease the way for families from other countries.

Today there are 110 parent liaisons in the school system of 160,000 students. About a third of the students are ethnic minorities.

Bailey's Elementary parents know that Demarest, as an immigrant herself, will understand their questions and concerns.

She will tell them which forms they need to complete, where to get medical insurance for their family, what homework their children should be doing. She will interpret when they have a teacher conference, and she will visit them at home if problems arise there.

The mothers in Demarest's trailer continue to talk. Nearby, she is busy answering the incessantly ringing phone. A teacher needs her in a classroom.

"It does get a little crazy around my trailer," she says as she scurries off. "We have so many parents coming in now from all over. . . . So many feel afraid of the schools. So you have to create for them a kind of home here, where they can hang out, say hi, get together, eat. I always say my trailer belongs to them."

Like Demarest, most of the other parent liaisons are immigrants, and all but six are bilingual, with Spanish and Korean the most common foreign languages spoken.

The program began in 1990, when immigrant children began enrolling in greater numbers and school administrators and teachers saw the need for someone to focus on reaching out to their parents.

Bailey's has one of the county's most culturally diverse enrollments, with 45 countries and 20 languages represented. Before the program, when teachers would call to arrange parent conferences, often the adult who answered the phone spoke little or no English. Now Demarest makes those calls for them.

"She does a wonderful job of drawing everybody in," Principal Carol Franz said. "Especially if a parent is undocumented, they might be afraid. Maria has a way of overcoming that and lets them know it's very important for them to come to school."

Although the parent liaisons are considered part time, some say they work up to 50 hours a week.

Ann Doan, one of four Vietnamese liaisons, divides her time among four schools. She frequently spends hours on the phone at night, persuading parents to come for a teacher conference. In Vietnam, she said, there is no equivalent of a PTA; parents are expected to stay out of the teacher's business. "Some parents

/here/ work 12, 14 hours a day, and they think, ‘Okay, I’ll just leave my child at school like in my country and that’s enough,’ “ Doan said. “I try to tell them that’s wrong.”

As the liaison at Glasgow Middle School, David Rivera said he has helped parents deal with landlord issues, given them information about citizenship and helped them obtain driver’s licenses. Rivera, a native of Guatemala, also directs them to medical insurers who help immigrants — an irony, he says, because, as part-time employees, liaisons do not qualify for health insurance from the school system.

Lately, the liaisons — who are paid $17 an hour — have been talking about joining together to get benefits. The School Board turned them down this year.

Even without benefits, Demarest says she will never give up her job. By way of explanation, she relates this story:

One day, an elderly Latino man came to her trailer. He had a toothache but had neither a dentist nor the money to pay for one. A neighbor told him to see Demarest. A mother there that day said she knew a Latino dentist nearby who would pull the man’s tooth for $45. Another mother suggested they take up a collection. A school social worker who dropped by at that moment offered to drive the man to the dentist.

The next day, the man returned to the trailer. The dentist had given him a discount, so he came back to return the rest of the money. “Small miracles every day,” Demarest says, smiling. “Small miracles happen in that trailer.”

She has reached the classroom now. The mother of a first-grade boy who is struggling with reading has been called in because he hasn’t been doing his homework. The mother stares blankly at the teacher, who is speaking English. She can’t understand a word.

Demarest walks in and signals the teacher to continue the lesson. In Spanish, she whispers in the mother’s ear, explaining what the teacher is doing and why her son is having trouble. Slowly the mother becomes engaged. She leans over for a better view, and her eyes widen as her son slowly reads a few words from the book.

Make sure he does this at home, the teacher instructs. Demarest translates for the mother, adding soft reassurances. The mother nods and smiles shyly.

"Thank you . . . so much," she manages to say in English at the end. Then, in Spanish: "I greatly appreciate all you are doing for my son."

O clinică juridică acordă asistenţă muncitorilor

O instituţie din Washington D.C. sprijină lupta pentru apărarea drepturilor
De Sylvia Morena, reporter la *Washington Post*
The Washington Post
Luni, 30 Aprilie, 2001, Ediţie Finală
Comentarii de Arnold Isaacs

Edward Dailey a muncit din greu toată viaţa. Are pielea aspră, iar ochii albaştri-tulburii sunt încercuiţi de riduri. Unghiile de la mâini sunt îmbâcşite cu murdărie, iar încheieturile degetelor — grosolane. Are tatuat: L-O-V-E (dragoste) pe mâna dreaptă, H-A-T-E (ură) pe stânga.

Un început viu care îţi atrage atenţia. Detaliile neobişnuite suscită interesul cititorului: cine este Edward Dailey şi ce urmează să aflăm despre el?

Dailey a lipit afişe pentru una şi aceeaşi companie timp de 34 de ani. În septembrie, în timp ce ducea o scară, a lunecat pe iarba udă şi a căzut. Nemaifiind în stare să muncească şi refuzându-i-se orice compensare, el este pe cale de a-şi pierde casa, de a i se deconecta energia electrică, telefonul şi gazul.

El a venit în această seară de primăvară să-şi spună povestea la singura consultaţie juridică din zona Washington-ului care are menirea să ajute oameni ca el: cu venituri mici, muncitori care nu au bani să angajeze avocaţi ca să lupte pentru drepturile lor.

Dailey şi soţia sa Mary cresc un nepot de 12 ani şi trăiesc din credite băneşti şi mâncarea primită de la o fiică, un frate şi un fost cumnat. “Nu mai avem pe altcineva de la care să putem împrumuta”, spune Mary Dailey.

Alineatele doi, trei şi patru răspund la întrebarea "şi ce dacă". Ele relatează faptele importante despre Dailey (că el a fost rănit, nu este în stare să lucreze, şi că are probleme financiare) şi explică subiectul articolului (existenţa unui program care acordă asistenţă juridică persoanelor ce nu-şi pot permite să plătească un avocat).

Exemplele menţionate din viaţa familiei Dailey aduc probe concrete despre problemele lor economice şi efectul pe care îl are handicapul asupra vieţii lui.

În timpul dezvoltării prospere a economiei, când rata şomajului atinge un nivel record, există mulţi muncitori ca Dailey. Ei sunt folosiţi sub capacitatea lor sau se face abuz de ei, fiind "trataţi ca muncitori de care poţi dispune după plac", spune Judith M. Conti, cofondatoare a Centrului pentru Justiţia Muncii din Washington D.C.

În Washington, de patru ani există un vid de asistenţă juridică pentru muncitorii săraci care n-au sindicatele lor sau care lucrează în companii mici, spune Kerry O'Brien, alt fondator al Centrului. "Noi suntem linia lor de apărare", spune ea.

În 1998, un raport al Asociaţiei Baroului din Washington D.C. arăta că deseori muncitorii nedocumentaţi erau supuşi abuzurilor din partea patronilor, inclusiv se încălcau legile cu privire la salarizare şi se refuza de a plăti orele suplimentare, sau se făceau calcule greşite în statele de plată.

În aceste trei alineate reporterul explică situaţia generală: care este problema, de ce este nevoie de un program de asistenţă juridică. Citatul propus susţine această informaţie printr-un limbaj captivant, tratând tema din punct de vedere uman.

Şapte luni în urmă, Conti şi O'Brien au creat Centrul pentru Justiţia Muncii din Washington şi au fondat o instituţie care să apere drepturile muncitorilor, cu program în zilele de miercuri de la ora 6 la 8 seara.

În una din zile, cu o jumătate de oră înainte de deschiderea consultaţiei juridice, patru persoane deja erau înscrise:

Un menajer care face curăţenie la oficiile Bethesda şi care a adus cotoarele de plată unde se vede clar că lucrează 45 de ore pe săptămână, dar e plătit numai pentru 40.

O şoferiţă de autobuz care a fost pedepsită pentru depăşirea vitezei şi a fost concediată după aceasta, dar i s-a promis slujba înapoi dacă i se retrag acuzaţiile. Acestea i s-au retras, însă ea nu a fost reangajată.

O poliţistă de la eliberări condiţionate care a fost rănită în timpul serviciului şi i s-a refuzat compensaţia de rigoare; ea se ocupă singură de cazul său, dar are nevoie de consultaţii.

O reprezentantă a serviciului pentru consumatori care spune că supraveghetorul ei o hărţuieşte verbal.

Aici, exemplele concrete îl ajută pe cititor să înţeleagă mai bine esenţa instituţiei ce acordă asistenţă juridică: cine o vizitează, cu ce probleme vin aceşti oameni, de ce este nevoie de serviciile ei.

Unele plângeri au temei, altele nu, însă toate sunt ascultate.

Zugravul Gregorio Castillo, un imigrant din Salvador, care s-a mutat în District doi ani în urmă, avea o reclamaţie temeinică în opinia avocaţilor. Fostul patron al lui Castillo îi datorează 2.740 de dolari pentru trei săptămâni de lucru şi ore suplimentare din luna august.

“Dacă tot nu vroia să mă plătească, am încetat să lucrez la el”, a spus Castillo în spaniolă. “Apoi s-a enervat pentru că m-am dus la el acasă şi mi-am cerut banii”.

Un voluntar, care a discutat cu Castillo în spaniolă, şi avocatul au scris o reclamaţie adresată Oficiului pentru Plata Muncii din Washington D.C. O’Brien şi Conti, de asemenea, au promis să-i găsească un avocat care să-l dea în judecată pe contractor.

Această situaţie ilustrează genul de servicii pe care le prestează juriştii consultaţiei şi reprezintă, de asemenea, un exemplu care susţine temele principale ale articolului.

Law Clinic Is Giving Workers A Voice

D.C. Organization Helps Fight for Rights
By Sylvia Moreno, *Washington Post* Staff Writer
The Washington Post
April 30, 2001, Monday, Final Edition

Edward Dailey has worked hard all his life. Weathered skin. Cloudy blue eyes swimming in wrinkles. Fingernails encrusted with dirt and knuckles coarse and tattooed: L-O-V-E on the right, H-A-T-E on the left.

Dailey has pasted billboards for the same company for 34 years. But in September, he slipped on wet grass while carrying a ladder and fell.

Unable to work and denied worker's compensation benefits, he's about to lose his house, his telephone, the lights and the gas.

He has come this spring evening to tell his story to the only legal clinic in the Washington area designed to help people like him: low-income, working-class employees without the money to hire lawyers to fight for their jobs, their benefits or their dignity. Dailey and his wife, Mary, who are raising a 12-year-old grandson, live on cash loans and gifts of food from a daughter, a brother and an ex-brother-in-law. "There's not anybody else we can borrow from," Mary Dailey said.

At a time of abundant prosperity and record low unemployment, there are plenty of workers like Dailey. They are underemployed or abused; they "are being treated as disposable," said Judith M. Conti, a co-founder of the D.C. Employment Justice Center.

In 1998, a report by the D.C. Bar Association said that undocumented workers often were subjected to abuses by

employers, including violations of minimum wage laws, denial of overtime and wrongful payroll deductions.

Seven months ago, Conti and Kerry O'Brien created the D.C. Employment Justice Center and started a workers rights clinic on Wednesdays from 6 to 8 p.m.

A half-hour before the legal clinic opened recently, four workers were already signed in:

A janitor who cleans Bethesda offices and has the pay stubs to show he works 45 hours weekly but gets paid for 40. A bus driver who was stopped for speeding, was fired but was promised her job back if she was cleared of charges. She was, but was not rehired. A probation officer who was injured on the job, was refused worker's compensation, was representing herself and wanted advice. A customer services representative who said her supervisor was verbally harassing her.

Some grievances have merit; some don't. All get an audience. House painter Gregorio Castillo, a Salvadoran immigrant who moved to the District two years ago, had a claim, lawyers thought. Castillo's former boss owes him $ 2,740 for three weeks of work and for overtime dating to August.

"Since he didn't want to pay me, I stopped working for him," Castillo said in Spanish. "Then he got mad because I went to his house and asked for my money."

A volunteer, who interviewed Castillo in Spanish, and a lawyer filled out a claim on the spot for the house painter to mail to the D.C. Office of Wage-Hour. O'Brien and Conti also promised to find a lawyer to sue the contractor for him.

Învăţătura ca afacere de familie

Trei generaţii de femei dintr-o familie din West Baltimore învaţă la Colegiul Sojourner-Douglass
De Kimberly A.C. Wilson
The Baltimore Sun
Luni, 23 aprilie , 2001
Comentarii de Arnold Isaacs

Sandra, Victoria şi Amanda sunt cele mai active studente în clasa de matematică a domnului Andrew. Ele stau una lângă alta de-a lungul peretelui din spate şi notează totul în amănunte. Când uneia îi reuşeşte un răspuns corect, celelalte dau afirmativ din cap şi zâmbesc. Un răspuns greşit provoacă două grimase similare. Adunate în jurul unui manual, pentru a rezolva o problemă de geometrie, ele se hârjonesc ca nişte surori.

Sandra are cuvântul hotărâtor: totuşi Victoria este fiica ei, iar Amanda - nepoată.

În loc să înceapă cu ceea ce este neobişnuit — aducând astfel o "noutate" —, autoarea îşi începe articolul descriind trei femei la lecţie, sugerând astfel o legătură între ele. Apoi ne surprinde, atunci când explică legătura dintre ele. Provocând cititorul să aştepte această explicaţie, care vine mai târziu, autoarea creează o stare de tensiune şi un efect dramatic, articolul devenind mai captivant. Dar trebuie să observaţi că autoarea nu a amânat elementul de surpriză prea mult. Dacă această dezvăluire ar mai fi întârziat cu câteva alineate, cititorul s-ar fi plictisit sau şi-ar fi pierdut răbdarea, renunţând să citească mai departe.

Reprezentând trei generaţii ale unei familii din West Baltimore, Sandra Davidson, 53 de ani, Victoria Adams-Kennedy, 37

de ani, şi Amanda Aleong, 18 ani, petrec fiecare seară de miercuri în aceeaşi clasă de matematică a colegiului Sojourner-Douglass.

Nu există statistici cu privire la membrii unei familii din generaţii diferite care învaţă la şcoală în aceeaşi clasă. Însă cazul Davidson, Adams-Kennedy şi Aleong reprezintă o excepţie la colegiul privat din East Baltimore.

“Ne-am dus împreună la şcoală şi cei de la înmatriculare, şi profesorii, au exclamat: “Trei generaţii, vai, minunat!” spune Adams-Kennedy.

Acest citat ajută cititorul să înţeleagă cât de neobişnuit este faptul ca membrii unei familii, reprezentând trei generaţii, să înveţe în aceeaşi clasă. Citatul contribuie la aspectul emoţional al articolului: surpriza şi plăcerea.

Aleong şi Davidson s-au înscris la anul întâi luna trecută, la îndemnul lui Adams-Kennedy, studentă în anul doi la profilul de business. Toate trei studiază în clasa de algebră şi geometrie a lui Lewis Andrew, unde o duzină de studenţi le-au remarcat pe cele trei femei (aceiaşi pometţi înalţi ai obrajilor şi aceleaşi mâini lungi şi plinuţe).

“Eu le-am spus cât de multă speranţă îmi inspiră ele”, spune un coleg de clasă. „Ele ne fac pe fiecare din noi să perseverăm”.

Prin acest citat autoarea ne face să realizăm că în afară de această situaţie neobişnuită mai este ceva; şi pentru alţi studenţi prezenţa unei mame şi a unei bunici la universitate poate avea un efect stimulator.

Anume perseverenţa şi trecutul comun le-au făcut pe Davidson, Aleong şi Adams-Kennedy să se înscrie la colegiu.

Povestea a început cu Davidson care a abandonat Liceul de Sculptură George Washington la vârsta de 17 ani, după ce o născuse pe Victoria. Davidson este unul din cei 11 copii ai lui Myrtilla şi Naaman Brown. Mama ei a fost casnică, creştea flori şi ţinea o grădină de zarzavaturi în spatele casei lor din Sandtown-Winchester. Fiind o cititoare pasionată, ea le-a transmis şi generaţiilor mai tinere setea pentru cunoştinţe. Naaman, care a lucrat aproape 50 de ani la Combinatul Siderurgic Bethlehem din Sparrows Point, credea în munca asiduă.

În acest caz autoarea ne explică situaţia — ne face cunoştinţă cu familia, povestindu-ne câte ceva din trecutul ei. Detaliile concrete, exacte, ne fac să simţim că este vorba despre o persoană reală.

Din cele două lecţii — să obţii studii bune şi o slujbă bună — ultima a avut un efect mai puternic asupra copiilor Brown. Majoritatea fraţilor şi surorilor lui Davidson au obţinut posturi de funcţionari, însă nici unul din ei nu a terminat colegiul.

Davidson a lucrat la început la ghişeul de primire a reclamaţiilor din Departamentul Muncă, Licenţe şi Reglementări al statului Maryland, ajungând în cele din urmă secretară-şefă, timp în care i-a crescut pe Victoria şi Derrick, cel de-al doilea copil al ei.

Studiile superioare însă îi scăpau.

Ea s-a înscris la liceul Fairmount-Harford de pe Harford Road cinci ani în urmă, după o operaţie de cancer mamar.

Davidson a preferat să se întoarcă la şcoală printre adolescenţi, înscriindu-se la Fairmount-Harford, decât să dea Examenul General de Dezvoltare Educaţională, pentru că vroia să recupereze ce scăpase abandonând şcoala, şi pentru că Aleong era la anul întâi in aceeaşi şcoală. “Eu nu am vrut certificat”, explică Davidson, “Am vrut să absolvesc liceul pentru a obţine o diplomă”.

După absolvire, timp de trei ani, Davidson şi-a îngrijit sănătatea. Apoi în martie, când boala a mai cedat, şi-a reluat studiile înscriindu-se la cursuri la Sojourner-Douglass, păstrându-şi şi programul de muncă întegral. Ea are dreptul să se pensioneze după 30 de ani de muncă, în 2005, anul în care speră să absolvească cu diplomă în managementul afacerilor şi să folosească aceste cunoştinţe pentru a deschide un Internet Cafe.

Exemplul ei a fost molipsitior. Când notele joase de la admitere i-au spulberat lui Aleong visul de a studia jurnalismul la Universitatea de Stat Morgan, ea s-a înscris repede la colegiul local, dar l-a abandonat imediat ce atmosfera de acolo i-a amintit de “al 13-lea an de liceu”.

Apoi cineva i-a recomandat: “ De ce nu te înscrii la Sojourner-Douglass cu mama ta?”

“Mama mea este o persoană foartre insistentă. Ea nu mă lasă să renunţ aşa uşor. Şi bunica mea e la fel de hotărâtă. Nici ea nu

renunţă", spune Aleong. "Cred că acest lucru mă poate inspira să-mi continuu studiile aici, pentru că nu sunt singură".

Primăvara trecută, când Aleong termina învăţământul secundar, Adams-Kennedy începea colegiul, după 20 de ani de la absolvirea liceului, când era plină de vise să devină cântăreaţă şi să-şi ia licenţa de studii superioare. După liceu şi-a luat un an liber, a născut-o pe Amanda şi s-a înscris la Universitatea Towson în 1983. După un semestru şi-a mai luat o pauză ca să cânte cu o trupă reggae în Ocean City.

În loc să ne spună direct, că Adams-Kennedy a plecat de la şcoală pentru a se lansa în muzică, autoarea foloseşte detalii concrete şi exacte, articolul devenind astfel mai personalizat, mai real, şi mai credibil.

" Acel semestru s-a transformat în două, apoi într-un an şi mai apoi tot în ani şi ani ", spune Adams-Kennedy cu mâhnire. Ea s-a înscris la Strayer Business College, în timpul unei întreruperi în activitatea sa muzicală, dar a renunţat iarăşi. După un an s-a înscris la Sojourner-Douglass cu o mai mare hotărâre de a absolvi.

" În adâncul sufletului întotdeauna am avut acest scop, nu pentru o bucată de hârtie sau pentru promovare în serviciu, ci pentru că ştiam că pot face acest lucru", spune Adams-Kennedy, care este colector fiscal şi lucrează pe acelaşi coridor cu mama sa, la Departamentul Muncă, Licenţe şi Reglementări.

Acest citat ne oferă informaţii, dar ne mai dezvăluie şi câte ceva din personalitatea vorbitorului.

Faptul că învaţă în aceeaşi clasă cu mama şi fiica i-a dat un nou imbold.

"Nu vreau ca mama să mă certe ca pe un copil", adăugă ea cu un surâs. „Trebuia să lipsesc odată de la o lecţie, deoarece eram bolnavă şi ea m-a certat pentru asta".

Într-o miercuri, mama, fiica şi bunica şi-au ocupat locurile lor obişnuite de lângă perete la cursul de matematică al lui Andrew. Timp de două ore şi jumate ele au făcut geometrie elementară. După lecţii, Davidson şi Aleong au mers la laboratorul de matematică pentru a consolida cunoştinţele proaspete. Adams-Kennedy a mers acasă. Dar mai târziu s-a consultat cu mama şi fiica la telefon ca să verifice dacă înţelesese corect tema de acasă.

“Suntem foarte hotărâte din diferite motive”, spune Adams-Kennedy. “Eu personal vreau s-o scot odată la capăt. Mamei i-au reuşit mai multe lucruri şi e gata pentru noi provocări, iar Amanda probabil ne urmează exemplul”.

Încheierea articolului cu un citat reprezintă în cele mai dese cazuri o mişcare cu un anumit efect. Un citat astfel utilizat poate rezuma informaţia prezentată în articol sau emoţiile pe care articolul le trezeşte cititorilor, sau şi una, şi alta.

Turning Education Into a Family Affair

Three generations of women from a West Baltimore family are pursuing a degree at Sojourner-Douglass College

By Kimberly A. C. Wilson

The Baltimore Sun

April 23, 2001 Monday

Sandra, Victoria and Amanda are the most vocal students in Mr. Andrew's college math class.

They sit near each other along the far wall and diagram pages of detailed notes. When one shouts out a correct answer, the others nod and smile; the wrong answer prompts two similar grimaces. Clustered around the same textbook, they banter like sisters over a geometry question.

But ultimately Sandra has the final say: After all, Victoria is her daughter and Amanda is her granddaughter.

Representing three generations of a West Baltimore family, Sandra Davidson, 53, Victoria Adams-Kennedy, 37, and Amanda Aleong, 18, spend every Wednesday night in the same Sojourner-Douglass College math class.

There is no clearinghouse for statistics about multigenerational family members attending college together, but Davidson, Adams-Kennedy and Aleong are a rarity at the private East Baltimore college.

"We all got to school, and the registration people and the teachers pointed it out and said, 'Three generations, wow, that's great!'" said Adams-Kennedy.

Aleong and Davidson enrolled as freshmen last month, on the heels of Adams-Kennedy, a sophomore business major. All three ended up in Lewis Andrew's geometry and algebra class, where a dozen students took note of the three attentive women with the same high cheekbones and long, plump hands.

"I was telling them how much hope they give me," said a classmate. "They empower each of us to persevere."

Perseverance and a shared history are the reasons Davidson, Aleong and Adams-Kennedy are in college in the first place.

The story begins with Davidson, who dropped out of George Washington Carver High School (now Carver Vocational Tech) at age 17 after giving birth to Victoria.

Davidson is one of 11 children born to Myrtilla and Naaman Brown. Her mother was a homemaker who raised flowers and tended a vegetable garden behind the family's Sandtown-Winchester area home. An avid reader, she handed down a thirst for knowledge; Naaman, who labored at Bethlehem Steel in Sparrows Point for nearly 50 years, preached hard work.

Of the two lessons — get an education and a good job — the latter made the biggest impression on the Brown children: Most of Davidson's siblings landed civil service jobs, but none finished college.

Davidson worked her way from entry-level claims taker at the Maryland Department of Labor, Licensing and Regulation to senior secretary, while raising Victoria and her second child, Derrick.

But higher education was elusive.

She enrolled at Fairmount-Harford High School on Harford Road five years ago after a radical mastectomy and reconstructive surgery for breast cancer.

Davidson returned to classes alongside teen-agers at Fairmount-Harford rather than taking the General Educational Development exam because she wanted to experience what she had missed by dropping out — and because Aleong was a freshman at the school. "I didn't want a certificate," Davidson explained. "I wanted a diploma and to graduate."

After finishing, Davidson spent three years tending to her health.

Then, in March, her disease in remission, she resumed her

schooling, signing up for classes at Sojourner-Douglass around a full work schedule.

She is eligible to retire after 30 years in 2005, the year she hopes to graduate with a degree in business management and use her new business acumen to open an Internet cafe.

Her resolve was infectious. When mediocre SAT scores dashed Aleong's dream of studying journalism at Morgan State University, she briefly enrolled in community college but dropped out when the atmosphere reminded her of "the 13th year of high school."

Then someone made the recommendation: "Why not go to Sojourner with your mother?"

"My mother is a very persistent person: She's not going to let me give up so easily. And my grandmother is determined, too. She doesn't give up," Aleong said. "I think it may inspire me to stay because I am not alone."

Last spring, when Aleong was winding down her secondary education, Adams-Kennedy was kick-starting college, 20 years after graduating from Western High School with a head full of dreams about making it as a singer and earning a bachelor's degree. She took a year off after high school, had Amanda, and enrolled at what is now Towson University in 1983.

After a semester, she took another break to sing with a reggae band in Ocean City.

"That one semester off turned into two, and then a year and then years off," Adams-Kennedy said ruefully.

She enrolled at Strayer Business College during a lull in her music pursuits but again dropped out. A year ago, she enrolled at Sojourner-Douglass with a renewed determination to see it through.

"In the back of my mind, that was always a goal of mine, not for the piece of paper or for a promotion on the job but because I know that I could do it," said Adams-Kennedy, a tax collector who works down the hall from her mother at Labor, Licensing and Regulation.

Sharing a class with mother and daughter is fresh incentive.

"I don't want my mother to scold me like I'm her child," she

added with a laugh. "I had to miss a class because I was sick, and she gave me the blues over that." On a recent Wednesday, the mother, daughter and granddaughter took their usual seats along the wall in Andrew's math class.

For 2 1/2 hours, they were consumed with basic geometry. After class, Davidson and Aleong headed to the math lab to study while the lessons were fresh. Adams-Kennedy headed home. But she consulted with her mother and daughter later by telephone to make sure she understood the homework assignment.

"We're all very focused for different reasons," Adams-Kennedy said.

"For me, I want to stick it out for once. For my mother, she's overcome a lot and is ready for a new challenge, and for Amanda, probably because she's following our example."

În timp ce aşteaptă să se întoarcă acasă, brutarii refugiaţi hrănesc mii de oameni

De Peter Eichstaedt
Comentarii de Peter Eichstaedt

Acesta este un exemplu de schiţă. Articolul este despre o brutărie apărută în timpul bombardamentelor NATO din Kosovo, în oraşul Kukes, la graniţa dintre Albania şi Kosovo. Sunt prezentaţi refugiaţi albanezi care lucrează la brutărie, articolul încheindu-se cu livrarea pâinii în tabere. Este citat un refugiat care se bucură de pâinea proaspătă.

Observaţi cum sunt folosite detaliile descriptive şi citatele. Observaţi, de asemenea, lipsa oricărei opinii sau a prezenţei autorului în articol, cu gândurile şi opiniile sale.

KUKES, ALBANIA. Zorii se aprind, peste munţii pustiiţi de război, în sunetul chemării musulmane la rugăciune şi un miros de pâine proaspăt coaptă se răspândeşte în jur.

În lumina soarelui de dimineaţă, marea de corturi ale refugiaţilor începe să se agite, iar schimbul de dimineaţă al brutarilor refugiaţi din Kosovo produce la brutăria mobilă 15 mii de bucăţi, norma zilnică de pâine.

"Este o muncă extraordinară", spune Gjur Gjuraj, un refugiat de 32 ani, proaspăt bărbierit care se află în Kukes împreună cu familia sa mai bine de două luni. "Lucrez cu multă plăcere. Mulţi oameni primesc această pâine".

Gjuraj se consideră un norocos, fiind membru al echipei de aproximativ 40 de refugiaţi, care lucrează la amestecătoarele de

aluat, mesele de frământat şi cuptoarele care fac parte din procesul continuu de producere a pâinii proaspete şi hrănitoare pentru aproximativ 25 mii de refugiaţi, stabiliţi în această tabără şi în jurul ei.

Înainte de asamblarea acestei brutării, cu vreo două săptămâni în urmă, pâinea trebuia să suporte o călătorie grea de 12 ore pe drumurile montane înguste, fiind adusă din oraşele din centrul şi nordul Albaniei. Pâinea era încărcată în remorcile unor camioane murdare şi ajungea strivită şi acoperită cu pietriş.

Îmbrăcat într-un halat alb de brutar, Gjuraj controlează pâinea ce se coace în tave, apoi se întoarce şi vorbeşte prin intermediul unui translator, pe fundalul vuietului ventilatoarelor electrice care nu prea reuşesc să împrăştie aerul sufocant din cortul-brutărie.

Gjuraj explică că poliţia sârbă l-a alungat din casa lui, din satul Grciu din apropiere de Kosovo, în a cincea zi de bombardament de către trupele NATO. Sârbii i-au incendiat casa după ce el a fugit cu soţia, cei şase copii ai lor şi tatăl său.

Zice că locuiesc cu rudele sale din Kukes şi este mulţumit de suma modestă de bani pe care o câştigă acum şi pentru posibilitatea de a contribui la alimentarea torentului nesfârşit de refugiaţi care trec hotarul din apropiere, dintre Kosovo şi Albania.

"Le mulţumesc acestor oameni", spune Gjuraj referindu-se la agenţiile de asistenţă, cum ar fi "Copilul războiului" şi alte organizaţii care au sponsorizat brutăria.

El nu prea are încredere în acceptarea aparentă de către Iugoslavia a acordului de pace, dar speră să se întoarcă în satul natal. Zice că se va întoarce doar în cazul, în care satul va fi păzit de forţele NATO. Gjuraj explică că are de gând să locuiască într-un cort lângă casă şi să înceapă lucrările de reconstrucţie a acesteia.

Gjuraj ar putea reveni în Kosovo împreună cu cuptorul la care lucrează acum, spune managerul brutăriei Tony Langan, un brutar-administrator din Sligo, Irlanda.

"Brutăria va fi transportată în Kosovo", zice Langan. Ea este alcătuită din patru unităţi separate, fiecare dintre ele putând fi operată pe o remorcă plată şi alimentată cu energie de unul dintre cele patru generatoare electrice, explică el.

Unităţile brutăriei sunt menite să producă pâine proaspătă pentru refugiaţii care se întorc şi pentru cei rămaşi în Kosovo, explică Langan. Oficialităţile ONU din Kukes susţin că un număr tot mai mare de refugiaţi povestesc despre criza de alimente care ia proporţii în Kosovo, situaţie ce se va înrăutăţi dacă războiul va continua.

Şi Gjuraj este preocupat de acest lucru. "La televizor văd situaţia celor rămaşi acolo şi mă îngrijorez pentru ei", zice el. "Ei toţi îmi sunt apropiaţi".

În eventualitatea reîntoarcerii, refugiaţii şi ţările membre ale NATO vor trebui să aducă cu ei rezerve considerabile de hrană, relatează oficiali de la ONU. Această brutărie mobilă se aseamănă cu o brutărie care a fost asamblată în orăşelul Mostar din Bosnia, în timpul războiului de acolo, spun sponsorii.

Zemiu Berishe, 27 ani, este un brutar refugiat care la fel şi-a văzut casa incendiată în timp ce era alungat din acelaşi sat ca şi prietenul său, Gjuraj. "Noi am fost forţaţi să plecăm, dar am văzut cum ne-au dat foc la case", spune el cu tristeţe.

Berishe vorbea în timpul unei pauze de lucru, stând lângă o duzină de saci de 50 kg fiecare, plini cu făină de grâu din SUA şi Japonia.

Berishe zice că se va întoarce în Kosovo, dacă acolo vor fi prezente şi trupele NATO, însă el se îndoieşte de acest fapt. "Nu cred ca aceasta se va întâmpla vreodată", zice Berishe. "Dacă va trebui să rămân aici, voi rămâne".

Berishe spune că primeşte multă satisfacţie ştiind că contribuie la menţinerea sănătăţii altor refugiaţi. "Este un lucru bun şi curat", spune el.

El este unul dintre refugiaţii cu care Langan s-a sfătuit în privinţa reţetei pâinii asemănătoare ca formă şi gust cu pâinea tradiţională din Kosovo. Berishe a sugerat să se adauge cartofi în pâine pentru "a-i da un gust special", zice el.

"Este important ca noi să producem pâine asemănătoare cu cea pe care o au ei acasă", adaugă Langan dând afirmativ din cap. "Aprecierile refugiaţilor sunt pozitive", zice el.

Langan s-a oferit să dea o mână de ajutor, după ce a auzit un apel la un radio local, şi iată că au trecut cinci săptămâni de

atunci. “Sarcina mea a fost să instalez brutăria şi s-o pun în funcţiune”, spune el, după ce oficialităţile au auzit de experienţa sa de 20 de ani în calitate de brutar. “Mi s-a părut un lucru ce merita să fie făcut. Mă bucur că a reuşit atât de bine”.

În timp ce o nouă partidă de pâine se pregăteşte, pâinea coaptă noaptea este încărcată într-un camion pentru a fi livrată.

O dată cu dimineaţa ce apare deasupra munţilor, camionul înaintează cu greu prin Kukes, pe lângă un şir de tractoare şi vagoane acoperite ce adăpostesc familii de refugiaţi, pe lângă moschee şi porneşte pe drumul din partea de sud a oraşului spre o tabără dirijată de “Medicii fără frontiere”, o organizaţie franceză.

Camionul intră pe poartă, face un cerc şi se apropie cu spatele de un cort de livrare unde pâinea este descărcată de doi asistenţi şi vreo şase voluntari refugiaţi. Copiii se adună repejor împrejur cerând să li se arunce şi lor vreo pâine.

“Dacă reuşim să hrănim oamenii, nu e rău, nu?” zice Mehali Bejexlina, 35 ani, un refugiat care în fiecare zi ajută la descărcarea şi distribuirea pâinii.

“Pur şi simplu, vreau să fiu de folos”, zice Rexhep Neziri, 33 ani, un refugiat care se află în tabăra din Kukes mai bine de două luni.

Pâinea proaspătă de la noua brutărie este un supliment bine venit la regimul alimentar al taberei, zice Neziri. “Mâncarea în fiecare zi este aceeaşi”, zice el. “Pâinea însă este foarte gustoasă. Noi avem cea mai bună pâine din Kukes”, adaugă el.

Neziri vine dintr-un sat care se află chiar de partea cealaltă a hotarului cu Kosovo, scena unor lupte continue dintre forţele sârbe, Armata de Eliberare din Kosovo, şi bombardările aproape zilnice ale forţelor NATO. Explozii sporadice se aud în fiecare zi.

El nu a plecat din Kukes, în pofida cererilor agenţiilor pentru refugiaţi şi oficialităţilor ONU, deoarece doreşte să se întoarcă cât mai curând posibil acasă, zice el.

Neziri zâmbeşte larg în timp ce-şi scoate pantofii şi explică că va merge pe jos în satul său natal şi-şi va aduce de acolo toate lucrurile sale.

“Noi nu am plecat (din Kukes), fiindcă vrem să revenim acasă oameni liberi”, spune Neziri.

Refugee Bakers Feed Thousands While Waiting to Return

By Peter Eichstaedt

KUKES, ALBANIA – Dawn breaks over the war-ravaged mountains here to the Muslim call to prayers and the smell of fresh baked bread.

As the morning sun lights a sea of refugee tents and the camps begin to stir, the early shift of Kosovo refugee bakers is producing the mobile bakery's daily output of some 15,000 loaves.

"This is a great job," says Gjur Gjuraj, a clean-shaven, 32-year-old refugee who has been in Kukes with his family more than two months. "I am very happy to work. There are many people receiving the bread."

Gjuraj considers himself lucky to be among the crew of nearly 40 refugees who operate dough mixers, kneading tables, and ovens that are part of this round-the-clock operation that provides fresh, nutritious bread to an estimated 25,000 refugees camped in and around here.

Until the bakery was assembled here about two weeks ago, bread had to endure a brutal 12-hour trip over rugged mountain roads from cities in central and northern Albania. The bread was piled into the back of dirty trucks and arrived smashed and covered with grit.

Dressed in white baker's overalls, Gjuraj checks the loaves baking in oven shelves, then turns to talk via an interpreter over the hum of electric fans that do little to cool the stifling heat of the bakery tent.

Gjuraj explains that he was driven from his home in the Kosovo village of Grciu by Serbian police on the fifth day of NATO bombing. Serbs torched his house as he fled with his wife, his six children and his father.

He lives with relatives in Kukes, he says, and is grateful for the small amout of money he now earns and for the opportunity to help feed the endless stream of refugees who cross the Kosovo-Albanian border near here.

"I thank these people," Gjuraj said of the relief agencies such as War Child and the other organizations that sponsored the bakery.

He is distrustful of Yugoslavia's apparent acceptance of a peace agreement, but has hope of returning to his village. He won't go back unless its secured by NATO forces, he says. Gjuraj explains that he plans to live in a tent near his house and begin work to rebuild his house.

Gjuraj's return to Kosovo could possibly be with one of the large ovens he tends, says bakery manager Tony Langan, a master baker from Sligo, Ireland.

"The bakery is going to be taken to Kosovo," Langan says. It is made up of four individual units, each of which can be operated on the back of a flat-bed trailer and powered by one of four gas-fueled electric generators, he explains.

The bakery units are designed to provide fresh bread to returning refugees and those who have remained behind in Kosovo, Langan explained. UN officials in Kukes say increasing numbers of refugees report of wide-spread food shortages in the Kosovo, a situation that will only worsen as the war drags on.

This worries Gjuraj as well. "When I see TV, I see the others still there and I'm worried about them," he says. "They are my family as well."

In the event of a return, refugees and NATO countries will need to bring extensive food supplies with them, UN officials say. The mobile bakery duplicates a similar bakery that was assembled in the town of Mostar, in Bosnia during the Bosnian war, sponsors say.

Zemiu Berishe, 27, is a refugee baker who also saw his house burned as he was chased from the same village as his friend,

Gjuraj. "We were forced to leave and we saw our house burned," he says whistfully.

Berishe spoke during a break in the work and stood beside a dozen 100-pound sacks of wheat flour from the US and Japan.

Berishe says he will not return to Kosovo without NATO troops being present, a event that he doubts will ever occur. "I don't believe it's going to happen," Berishe says. "If I have to stay here, I will."

Berishe says he gets a lot of satisfaction from knowing he contributes to the health of his fellow refugees. "It's good and it's clean," he says of the work.

He is one of the refugees to whom Langan sought advice on arriving at a recipe that duplicated the look and taste of the traditional Kosovo bread. Berishe said he suggested adding potatoes to the bread "to give it a special taste," he says.

"It was important that we duplicate the bread they have at home," Langan adds with a nod. "The reports from the refugees have been good," he says.

Langan volunteered to help after hearing of an appeal on a local radio show, he says, and is nearing the end of a five-week stint. "My job was to get the bakery up and running," he says, after officials heard of his 20 years as a baker. "It seemed like a worthwhile thing to do. I'm pleased its turned out so well."

Once a new batch of bread is prepared, loaves baked the previous night are stacked to cool then loaded into a truck for delivery.

As the morning hangs over the mountains, the truck rambles slowly through Kukes, past rows of tractors and covered wagons that house refugees families, past the mosque and out the road south of Kukes to a camp operated by Doctors Without Borders, a French-based group.

The truck passes through the gate, turns in an arc and backs up to a supply tent where the bread is unloaded by a couple aid worked and a half-dozen refugee volunteers. Children quickly gather, begging for a loaf to be tossed their way.

"If we feed somebody, it's not bad, is it?" says Mehali Bejexlina, 35, a refugee who helps unload and distribute the bread each day.

The fresh bread from the new bakery is a welcomed addition to the camp diet, says Rexhep Neziri, 33, a refugee who has been in the camp for two months. "The food each day is the same," he says. "The bread is very tasteful. We have the best bread in Kukes," he says.

Neziri comes from a village just across the Kosovo border, which has been the scene of continued battles between Serbian forces, the Kosovo Liberation Army, and almost daily NATO bombings. Sporadic explosions are heard daily.

He has not left Kukes despite the frequent pleas of refugee agencies and UN officials because he wants to return as soon as possible, he said.

He grins broadly as he takes off his shoes and explaines that he will walk back to his village and take all his belongings with him.

"We didn't go (from Kukes) because we want to go back as free people," Neziri says.

ANEXA 3
Glosar

Alineat de deschidere - primul alineat într-un articol. În funcţie de genul articolului, alineatul de deschidere poate conţine faptele cele mai importante şi actuale sau (în *deschiderea artistică*) descrierea unei situaţii, întâmplări sau persoane concrete.

Alineat esenţial - alineatul dintr-un articol care urmează după deschidere. Rezumă esenţa articolului — problema abordată, situaţia creată şi relevanţa acestora pentru articolul dat.

Analiză - desfacerea unui întreg în părţi cu scopul descoperirii naturii, funcţiei, legăturilor sau originii lucrurilor. În jurnalism, poate, de asemenea, conţine sensul său opus, "sinteza": combinarea a două sau mai multe lucruri pentru a forma un tot întreg. Analiza dintr-un articol de actualitate poate indica legătura (sau legătura posibilă) dintre fapte, consecinţele posibile sau semnificaţia unui eveniment, o motivaţie sau o explicaţie a unui eveniment, o comparaţie a două evenimente sau menţionarea unor evenimente mai vechi, dar care pot explica evenimentul consemnat.

Clepsidră - stil de articol ce se compune din trei părţi: partea de sus în formă de piramidă inversată în care este rezumată informaţia cea mai importantă, alineatul de trecere şi naraţiunea. Din piramida inversată, cititorul află pe scurt informaţia cea mai importantă. Partea de jos, naraţiunea, îi permite autorului să descrie evenimentul în profunzime şi cu lux de amănunte, utilizând puterea narativă a cronologiei. Această structură se potriveşte mai mult analizelor şi articolelor care descriu anumite tendinţe.

Combinaţii neaşteptate - un colac de salvare când nu au loc evenimente majore şi redacţiile se află în criză de idei. Această metodă de generare a ideilor îi ajută pe jurnalişti să stabilească legături între fenomene aparent absolut străine. Astfel, jurnalistul face o tabelă şi înscrie în primul rând şi prima coloană a tabelei aceeaşi listă cu teme. În continuare, marchează aleatoriu o celulă a tabelei. Ca rezultat, se obţine o "combinaţie neaşteptată" a două teme care pot fi explorate mai departe.

Context - toate fenomenele şi evenimentele legate de subiectul unui articol care îi acordă semnificaţia cea mai exactă. Subiectul izolat nu reprezintă decât un fapt, pe când subiectul plasat în context se transformă în informaţie utilă ce ajută cititorii să *înţeleagă semnificaţia* subiectului.

Deschidere artistică - începutul unui articol în care nu se prezintă fapte, ci se descrie o situaţie, întâmplare sau persoană care ilustrează tema articolului. Se foloseşte de obicei în schiţe.

Extrapolare - proiectarea a ceea ce se cunoaşte despre un eveniment concret asupra altor domenii, găsindu-se astfel o temă mai largă şi mai semnificativă. De exemplu, dacă reporterul cunoaşte atitudinea publicului faţă de o problemă, el poate deduce atitudinea lui faţă de alte probleme aferente primei.

Fapt - întâmplare sau împrejurare reală, lucru petrecut în realitate. Indică un eveniment sau o acţiune la care reporterul a fost martor şi de care este sigur, o afirmaţie făcută în atenţia reporterului sau obţinută de acesta, lucruri general cunoscute.

Jurnalism civic (public) - un gen de jurnalism care crede în obligaţia sa de a cultiva viaţa civică. Încearcă să informeze cetăţenii asupra problemelor importante pentru viaţa lor, astfel încât aceştia să poată înţelege opţiunile pe care le au în faţă, şi să poată acţiona în mod corespunzător. În primul rând, acest gen al jurnalismului încearcă să readucă cetăţenii la viaţa civică.

Legendă - informaţia ce însoţeşte o fotografie sau un alt material grafic. Răspunde la cele cinci întrebări esenţiale ale jurnalismului — cine, ce, unde, când, cum şi de ce — şi descrie

acţiunea din fotografie. O legendă mai desfăşurată, împreună cu fotografia pe care o însoţeşte, poate constitui un material în sine.

Metoda cauză-efect - ajută la crearea "tabloului general", adică sunt elucidate atât cauzele din spatele anumitor evenimente, cât şi rezultatele lor. Această metodă este extrem de importantă în cazul schiţelor de actualitate.

Naraţiune - element ce se aseamănă foarte mult cu clasicul "a fost odată". Povestitorul, la fel ca dramaturgul sau romancierul, descrie relaţiile dintre oameni, aceştia fiind persoane reale implicate în evenimentul relatat. Sunt folosite detalii vii pentru a ajuta cititorii să înţeleagă mai bine esenţa evenimentelor.

Opinie - punctul de vedere al publicaţiei sau al autorilor de comentarii. Opinia este afirmarea unor lucruri care pretind a fi adevărate, şi nu a ceva ce este cunoscut drept adevăr incontestabil. Opinia exprimă preferinţe, aprobare sau dezaprobare.

Piramidă inversată - un stil de a scrie ştirile în care informaţia cea mai actuală şi mai importantă este plasată la începutul articolului, după care urmează celelalte informaţii în ordine descrescătoare a importanţei.

Profil - o schiţă al cărei scop este să-i facă cunoscut cititorului caracterul unei persoane. În profiluri sunt descrise persoane interesante, neobişnuite. Profilurile, în primul rând, dezvăluie caracterul subiectului, făcându-se descrieri semnificative atât din viaţa acestuia, cât şi din spusele revelatoare ale prietenilor, rudelor şi partenerilor de afaceri ai acestuia.

Proiectare - accentuarea rezultatelor unui eveniment în loc de consemnarea detaliată a evenimentului însuşi. Această metodă permite jurnalistului să oglindească temele arhirelatate dintr-un punct de vedere nou.

Revenire ulterioară - o punte lăsată spre intervievat după terminarea interviului, pentru clarificarea ulterioară a detaliilor sau obţinerea răspunsurilor la întrebările ce pot apărea în procesul definitivării articolului. La sfârşitul interviului, jurnalistul

pregăteşte terenul pentru a putea reveni, solicitând numărul de telefon sau alte informaţii de contact.

Schemă mintală - un instrument de generare a ideilor pentru articole, bazat pe un proces creator de legare a cuvintelor între ele. "Crearea unei scheme mintale" înseamnă cercetarea diferitelor aspecte ale unei probleme. Începe prin trasarea unui cerc care semnifică tema principală. Apoi trasăm linii drepte care pornesc de la tema centrală şi enumerăm ideile aferente în cercuri separate. Astfel obţinem o schemă a ideilor relevante şi a legăturilor dintre ele.

Schimbarea unghiului de vedere - găsirea de unghiuri noi. Examinarea evenimentelor dintr-un alt punct de vedere sau prezentarea unor opinii neordinare poate fi interesantă, atât autorului cât şi cititorului.

Schiţă - genul de articol legat de un eveniment sau situaţie curentă care conferă faptelor profunzime, semnificaţie şi le plasează în context. Schiţele, de obicei, descriu evenimentele într-un context mai larg şi permit să reflectăm asupra vieţii şi activităţii unor personalităţi. În schiţe îşi găsesc locul interpretările, descrierile, imaginile vii şi senzaţiile tari, însă schiţele, fiind un gen jurnalistic, trebuie să fie echilibrate şi să conţină fapte adevărate.

Schiţă de actualitate - o schiţă care are legătură directă cu un eveniment curent. Acest gen conţine atât analize ale evenimentelor curente, descriind anumite tendinţe, cât şi articole interpretative prin care se încearcă explicarea unor evenimente şi prezicerea consecinţelor lor. Tot acest gen conţine şi schiţe de anchetă care ajung în rândul actualităţilor, dezvăluind anumite fapte necunoscute până atunci publicului.

Schiţă de consum - "schiţă despre cum să faci". Acest gen de articole învaţă cititorul să confecţioneze anumite lucruri, să facă faţă problemelor practice ale vieţii sau problemelor psihologice şi sociale. Multe schiţe din domeniul medicinei sau al afacerilor se includ şi ele în această categorie. Elementul comun al tuturor articolelor de tipul "cum să" este instruirea cititorului de către reporter.

Schiţă de interes uman - relatează evenimentul neobişnuit şi extravagant sau descrie într-un mod inedit un eveniment obişnuit. Această categorie conţine articole despre probleme concrete în localităţi concrete, dar şi articole care ne descriu "un moment din viaţă", anumite locuri sau stiluri de viaţă.

Schiţă istorică - comemorează aniversări şi alte zile importante din viaţa societăţii, cum ar fi ziua independenţei sau a victoriei, ziua limbii materne sau ziua sfântului care este sărbătorit în oraşul / satul respectiv (hramul oraşului / satului). Alte feluri de schiţe istorice sunt legate de evenimentele curente care pot prezenta interes pentru cititori. Schiţele istorice mai pot descrie evenimente istorice importante, lucrări de pionierat sau inovaţii din diferite domenii: schimbarea caracterului unor instituţii sau schimbările sociale şi economice care au avut loc într-o regiune concretă a ţării.

Sinteză - observarea legăturii dintre mai multe evenimente care, la prima vedere, par să nu aibă nici o legătura între ele. Astfel, este posibilă selectarea unor subiecte de articole promiţătoare dintr-o sumedenie — după cum li s-ar părea altora — de piese întâmplătoare.

Stilul miezului (sau stilul Wall Street Journal) - începe cu o deschidere care ne prezintă o persoană, situaţie sau întâmplare concretă care oglindeşte o problemă mai generală. Acest gen de articole se compun din patru părţi. Prima parte este deschiderea care descrie o persoană, un loc, o situaţie sau eveniment concret. Partea a doua este alineatul esenţial în care se prezintă tema principală a articolului şi modul în care deschiderea ilustrează această temă. Partea a treia desfăşoară tema principală în detalii. Iar ultima parte este o încheiere în care revine în prim-plan persoana, locul sau situaţia descrisă în alineatele de deschidere.

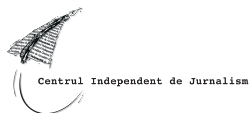
Tranziţie - un alineat scurt sau o propoziţie care face legătura dintre două părţi diferite ale unui articol, astfel încât lectura lui să decurgă lin, fără o trecere bruscă de la o situaţie la alta.

Ştire pură - se bazează numai pe fapte, fără a se sugera interpretări sau opinii. Jurnalistul consemnează doar faptele spre atenţia publicului pentru a-l informa asupra evenimentelor curente.

Întrebare deschisă - cere ca răspuns o explicaţie sau descriere. Acordă intervievatului o mai mare libertate de exprimare şi posibilitatea de a-şi dezvălui ideile.

Întrebare închisă - cere un răspuns concret, de obicei "da" sau "nu".

Cuprins

Centrul Independent de Jurnalism
Str. Şciusev 53, MD-2012 Chişinău
tel: 21 36 52, 22 75 39
fax: 22 66 81
www.ijc.iatp.md